

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
« ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ »**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΟΥ
ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ**

ΓΕΩΡΓΙΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Α.Μ.: ΜΔΟ1602

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΑΡΑΜΠΙΑΤΖΟΣ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, 2020

Παράρτημα Β: Βεβαίωση Εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή (δεύτερη) σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, «Δίκαιο και Οικονομία» με τίτλο «Οικονομική ανάλυση της εφδύσης του παραγωγού ελαστωματικών υφασμάτων» έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή/ τριας.....

Όνοματεπώνυμο..... Γεωργία Αποστολοπούλου

Ημερομηνία..... 29/6/2020

Αφιερώνεται στην αγαπημένη μου γιαγιά

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Αναπληρωτή Καθηγητή της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Αντώνιο Καραμπατζό, επιβλέποντα της μεταπτυχιακής μου εργασίας, τόσο για την ανάθεση όσο και για την υποστήριξη που μου παρείχε κατά την εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

Γεωργία Αποστολοπούλου

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	5
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	8
ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΩΝ.....	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	17
1. Η οδηγία 85/347/ΕΟΚ « για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών – μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων».....	17
1.1 Έκδοση της Οδηγίας	18
1.2 Οι στόχοι της Οδηγίας.....	20
1.3 Οι κυριότερες ρυθμίσεις της Οδηγίας.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	28
2. Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΟΥ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΟ ΔΙΚΑΙΟ	28
2.1 Η νομολογιακή λύση πριν από την θεσμοθέτηση και καθιέρωση της ειδικής ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων	28
2.2 Ιστορικό των ειδικών διατάξεων για την ευθύνη του παραγωγού	37
2.3 Σύντομη ανάλυση του άρθρου 6 του νόμου 2251/1994	40
2.3.1 Νομική φύση της ευθύνης κατά το άρθρο 6 του ν. 2251/1994.....	40
2.3.2 Συνυπεύθυνοι – Αναγωγή μεταξύ συνοφειλετών – Παράλληλη ευθύνη – Συντρέχον πταίσμα.....	44

2.3.3 Το αποδεικτικό βάρος και οι λόγοι αποκλεισμού και απαλλαγής από την ευθύνη	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	47
3.ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΙΔΩΤΙΚΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ	47
3.1 Διεθνής Δικαιοδοσία	48
3.2 Ιδιωτικό διεθνές δίκαιο.....	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	55
4. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	55
4.1 Νομολογία σε ευρωπαϊκό επίπεδο	55
4.1.1 Υπόθεση C- 203/99 Henning Veddfald κατά Arhus Amtskommune ..	55
4.1.2. Υπόθεση C-621/15 N.W, L.W, C.W κατά Sanofi Pasteur MSD SNC, Caisse primaire d'assurance maladie des Hauts-de-Seine, Carpimko	58
4.1.3. Υπόθεση C-402/03 Skov Æg κατά Bilka Lavprisvarehus A/S και Bilka Lavprisvarehus A/S κατά Jette Mikkelsen και Michael Due Nielsen.....	62
4.1.4 Υπόθεση C-285/08 Moteurs Leroy Somer κατά Dalkia France, Ace Europe.....	64
4.2. Νομολογία σε εθνικό επίπεδο	66
4.2.1 Υπόθεση 1264/2010 Αρείου Πάγου (Α2΄ Πολιτικό Τμήμα)	66
4.2.2 Υπόθεση 491/2002 Εφετείου Λάρισας	69
4.2.3 Υπόθεση 1411/2009 Εφετείου Θεσσαλονίκης.....	71
4.2.4 Υπόθεση 1494/2018 Ειρηνοδικείου Αθηνών.....	73
4.2.5 Υπόθεση 14/2017 Πολυμελούς Πρωτοδικείου Τρικάλων	75
4.2.6 Υπόθεση 1149/2014 Αρείου Πάγου (Α2 Πολιτικό Τμήμα)	78
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ.....	80
5.1. Οι βασικές θέσεις της Οικονομικής Ανάλυσης του Δικαίου και το θεώρημα του R. Coase	80

5.2 Το νέο ρεύμα της συμπεριφορικής οικονομικής ανάλυσης του δικαίου	86
5.3. Η ratio της ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων υπό το πρίσμα της οικονομικής ανάλυσης του δικαίου.....	89
5.4 Ο ηθικός κίνδυνος ως λόγος απόρριψης της αναγκαστικού δικαίου ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων	97
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	104
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	108
1. Ελληνική	108
2) Ξενόγλωσση	111

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αντικείμενο της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας αποτελεί το ζήτημα της ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων. Παρουσιάζονται οι όροι και οι προϋποθέσεις θεμελίωσης της ευθύνης του παραγωγού σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο, παρατίθεται σχετική νομολογία, ενώ γίνεται ιδιαίτερη μνεία στην ανάγκη ύπαρξης αναγκαστικού δικαίου αντικειμενικής ευθύνης του παραγωγού, όπως αυτή προβάλλεται από την σκοπιά της επιστήμης που προκύπτει από την όσμωση της Νομικής και των Οικονομικών, την οικονομική ανάλυση του δικαίου.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται το ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο και συγκεκριμένα το περιεχόμενο της Οδηγίας 85/374/ΕΟΚ με επισήμανση των στόχων και των κυριότερων ρυθμίσεων της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στη νομολογιακή λύση που υιοθετήθηκε αρχικά πριν από τη θεσμοθέτηση της ειδικής ευθύνης του παραγωγού στο ελληνικό δίκαιο, η οποία συνίστατο στη διάπλαση ευθύνης στο πλαίσιο του συστήματος της αδικοπρακτικής ευθύνης με ανεστραμμένο το βάρος απόδειξης. Στη συνέχεια εξετάζεται το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει την ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων και ειδικότερα η προσαρμογή αυτού στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής Οδηγίας 85/374/ΕΟΚ στο εσωτερικό δίκαιο. Επιπλέον, γίνεται σύντομη αναφορά στο περιεχόμενο του άρθρου 6 του ν.2251/1994 που ρυθμίζει την ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων, καθώς επίσης και των τροποποιήσεων που πραγματοποιήθηκαν με τον ν.3587/2007. Με αυτόν τον τρόπο καθίσταται εύδηλο ότι το σύστημα της ευθύνης του παραγωγού συνιστά πρότυπο ευρωπαϊκής νομικής αρχιτεκτονικής στο πεδίο του Αστικού Δικαίου και αποτελεί τον οδηγό που καθορίζει την πορεία των νομικών ρυθμίσεων

ευρωπαϊκής προέλευσης στο χώρο των έννομων τάξεων των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά σε ζητήματα διεθνούς δικαιοδοσίας και ιδιωτικού διεθνούς δικαίου που ανακύπτουν, ενώ στο τέταρτο κεφάλαιο παρατίθενται αντιπροσωπευτικές αποφάσεις της ευρωπαϊκής και της εθνικής νομολογίας. Παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο το ΔΕΕ διαχειρίζεται τα προδικαστικά ερωτήματα που του απευθύνονται από τα εθνικά δικαστήρια των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς επίσης και ο τρόπος με τον οποίο τα ελληνικά δικαστήρια αξιολογούν τα πραγματικά περιστατικά της κάθε υπόθεσης για να εξετάσουν τη θεμελίωση της ευθύνης του παραγωγού.

Στο πέμπτο κεφάλαιο προβάλλονται οι γενικές αρχές της οικονομικής ανάλυσης του δικαίου μέσα από τις οποίες καθίσταται σαφές ότι η νομική επιστήμη δεν περιορίζεται μόνο στην ερμηνεία και την εφαρμογή του θετού δικαίου αλλά έχει τη δυνατότητα να ερευνά κατά πόσο ο νομοθέτης δύναται να επιτύχει έναν ρυθμιστικό σκοπό με την χρήση συγκεκριμένου ρυθμιστικού μέσου ή ποιες είναι οι ανεπιθύμητες παρενέργειες που θα πρέπει να συνυπολογιστούν κατά την χρήση του μέσου αυτού. Έτσι αναδεικνύεται ότι η σύγχρονη νομική επιστήμη λαμβάνοντας υπ' όψιν τα ευρήματα της οικονομίας, της κοινωνιολογίας και της ψυχολογίας μπορεί να προτείνει σκοπιμότερες, πιο αποτελεσματικές και κοινωνικά αποδεκτές νομικές ρυθμίσεις. Εν συνεχεία αναλύεται η ratio της αναγκαστικής αντικειμενικής ευθύνης του παραγωγού και αναφέρονται οι ενστάσεις που προβλήθηκαν εναντίον της θέσπισής της οι οποίες εν τέλει αποδομούνται και προκρίνεται η λύση της αναγκαστικού δικαίου αντικειμενικής ευθύνης του παραγωγού.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΩΝ

Αιτ'Εκθ: Αιτιολογική Έκθεση

ΑΚ: Αστικός Κώδικας

Α.Ν.: Αναγκαστικός Νόμος

ΑΠ: Άρειος Πάγος

αρ.: αριθμό, -ούς

άρ.: άρθρο, -α, -ου, -ων

Αρμ: Αρμενόπουλος

Βλ/βλ.: βλέπε

ΓΟΣ : Γενικοί Όροι Συναλλαγών

ΔΕΕ: Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΔΕΚ: Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Ε.Ε: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΕμπΔ: Επιθεώρησης Εμπορικού Δικαίου

εδάφ/εδ.: εδάφιο

ΕΛΟΤ: Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης

ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΟΦ: Εθνικός Οργανισμός Φαρμάκων

επ.: επόμενα – ες

επιμ: επιμέλεια

ΕφΑθ: Εφετείο Αθηνών

ΕφΘεσ: Εφετείο Θεσσαλονίκης

κλπ: και λοιπά

ΚΠολΔ: Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας

ΚΥΑ: Κοινή Υπουργική Απόφαση

ν.: νόμος

ΝοΒ: Νομικό Βήμα

ό.π.: όπου παραπάνω

π.χ.: παραδείγματος χάρη

παρ.: παράγραφος

περ: περίπτωση

ΠΠρΑθ: Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών

ΠΠρΘεσ: Πολυμελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης

ΠΧΠ: Περίληψη Χαρακτηριστικών προϊόντος

σ.: σελίδα

σκ.: σκέψη

ΣΛΕΕ: Συνθήκη Λειτουργίας Ευρωπαϊκής Ένωσης

στοιχ: στοιχείο

ΣυνθΕΚ: Συνθήκη Ευρωπαϊκή Κοινότητας

Συντ.: Σύνταγμα (ελληνικό)

Τιμ. Τομ : Τιμητικός Τόμος

τόμ.: Τόμος

ΥΑ: Υπουργική Απόφαση

υποπαρ.: υποπαράγραφος

ΦΕΚ: Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης

ΦΟΧ: Φύλλο Οδηγιών Χρήσης

v.: versus

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τη βιομηχανική εποχή που επέφερε σημαντικές αλλαγές στη ζωή των τότε ανθρώπων διαδέχθηκε η μεταβιομηχανική. Σ' αυτήν παρατηρείται πολλαπλασιασμός διαφόρων ειδών αγαθών με τρόπους υψηλών τεχνολογικών προδιαγραφών αλλά και υπηρεσιών που εμπεριέχουν το στοιχείο της πολυπλοκότητας. Όσο κι αν δεν μπορούμε να αμφισβητήσουμε τα οφέλη που έχουν προκύψει από τη βελτίωση των παραγωγικών μεθόδων άλλο τόσο αυτό δεν μπορεί να συμβεί και για τους κινδύνους που ελλοχεύουν διαρκώς για την παρουσία, την ίδια τη ζωή των καταναλωτών αλλά ακόμα και των τυχαία παρευρισκομένων (innocent bystanders).¹

Πιο συγκεκριμένα, η εισαγωγή τελειοποιημένων μηχανών που αγγίζουν τον αυτοματισμό στην παραγωγική διαδικασία μείωσε το χρόνο και το κόστος της και ταυτόχρονα διευκόλυνε τη ζωή των καταναλωτών. Όμως, αυτοί δεν είναι σε θέση να προστατεύσουν τους εαυτούς τους γιατί τα προϊόντα είναι πολλά και πολυσύνθετα.

Το ερώτημα που αυτομάτως γεννιέται με βάση την κοινή λογική είναι γιατί παρουσιάζονται στην αγορά προϊόντα χωρίς προηγουμένως να έχει εξασφαλιστεί η ασφάλειά τους. Η απάντηση είναι ότι θα έπρεπε να διενεργηθούν έρευνες πολλών ετών και αυτό συνεπάγεται και υψηλό κόστος που τελικά θα απέτρεπε τους καταναλωτές από το να αγοράσουν τα προϊόντα. Επιπλέον, είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα υπήρχαν δυσκολίες στη λειτουργία των μηχανικών εγκαταστάσεων, ενώ ακόμα και η επίδειξη μεγαλύτερης εξειδικευμένης φροντίδας στα στάδια της παραγωγής και του ποιοτικού ελέγχου δεν θα

---

¹ Βλ. Δελούκα-Ιγγλέση Κ., Δίκαιο του Καταναλωτή (2014), σ. 154

αφαιρούσε τον κίνδυνο να κυκλοφορήσουν στην αγορά κάποια μεμονωμένα ελαττωματικά προϊόντα.²

Το ζήτημα είναι σοβαρό και φαίνεται ότι όλα τα σφάλματα της μαζικής και αυτοματοποιημένης παραγωγής έχουν ως αιτία τους την απουσία του ίδιου του καταναλωτή ο οποίος θα ήταν ικανός να τα εντοπίσει και συνακόλουθα να συνεισφέρει στην παράλειψή τους. Εφόσον, λοιπόν, ο καταναλωτής δεν έχει συμμετοχή στην παραγωγική διαδικασία, παρατηρείται το φαινόμενο στον κόσμο της μαζικής παραγωγής και της μαζικής κατανάλωσης αντίστοιχα, μαζικά παραγόμενα προϊόντα να προκαλούν ζημιά σε πολλούς καταναλωτές.³

Συνεπεία αυτού του φαινομένου ανακύπτει ένα πολύ σημαντικό νομικό ζήτημα που αφορά το ποιος θα πρέπει να ευθύνεται για την αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν στην υγεία και την περιουσία του καταναλωτή λόγω κάποιου ελαττωματικού προϊόντος που διατέθηκε στην αγορά. Προφανώς και οι ζημιές αυτές δεν μπορούν να αποκατασταθούν βάσει των γνωστών κανόνων της υποκειμενικής ευθύνης, καθώς στην Ελλάδα αλλά και στα περισσότερα ξένα διακαυικά συστήματα το δίκαιο της αποζημίωσης διέπεται κυρίως από την αρχή της υπαιτιότητας. Αυτό σημαίνει ότι το γεγονός της ζημίας δεν αρκεί για τη στοιχειοθέτηση της ευθύνης του ζημιώσαντος, αν αυτός δεν είναι υπαίτιος για αυτήν. Όταν, όμως, έχουμε ζημιά προκληθείσα από ένα ελαττωματικό προϊόν, αφενός είναι δυνατόν να μη μπορεί να χαρακτηριστεί υπαίτιο κανένα από τα εμπλεκόμενα πρόσωπα, διότι ήταν αντικειμενικά αδύνατο να προβλεφθεί η ζημιά, και αφετέρου είναι πολύ πιθανόν ο ζημιωθείς να μην έχει τη δυνατότητα

---

² Στη Γερμανική θεωρία χαρακτηρίζονται ως «ελαττώματα δραπέτες» τα ελαττώματα που εμφανίζουν μεμονωμένα προϊόντα λόγω κάποιου ολισθήματος που υπήρξε κατά την παραγωγική διαδικασία και δεν ήταν δυνατή η αποτροπή του παρά την επίδειξη της μέγιστης δυνατής προσπάθειας του παραγωγού για αυτό. Πρόκειται, δηλαδή, για σφάλματα που εμφανίζονται παρά την τήρηση των υποχρεώσεων προνοίας και ασφαλείας εκ μέρους του παραγωγού. Βλ. Καράκωστα Ι., Ευθύνη Παραγωγού για Ελαττωματικά Προϊόντα (2008), σ. 178-179

³ Βλ. Δελούκα-Ιγγλέση Κ., Δίκαιο του Καταναλωτή (2014), σ. 154

να αποδείξει την υπαιτιότητα του ζημιώσαντος⁴, καθώς δεν έχει πρόσβαση στην παραγωγική διαδικασία και δεν μπορεί να συλλέξει τις κατάλληλες πληροφορίες.⁵

Σίγουρα δεν είναι λογικό και έρχεται σε αντίθεση με τις αρχές ενός κράτους δικαίου και με το κοινό περί δικαίου αίσθημα το να είναι ο ίδιος ο καταναλωτής εκείνος που θα φέρει το βάρος της ζημιάς από τη χρήση ενός ελαττωματικού προϊόντος που δεν κατασκεύασε ο ίδιος και του πούλησε κάποιος πωλητής. Απ' την άλλη πλευρά, δεν φαίνεται να συνάδει με τη λογική και η υποχρέωση του πωλητή σε αποζημίωση του ζημιωθέντος, καθώς είναι εναργές ότι ο πωλητής δεν έχει καμία συμμετοχή στη διαδικασία παραγωγής του προϊόντος και ο ρόλος του είναι μόνο παρενεθικός. Πρόκειται για έναν μεσάζοντα που βοηθά στο να φτάσει το προϊόν από τον παραγωγό στα χέρια του καταναλωτή. Ο ίδιος δεν είναι σε θέση να γνωρίζει αν κάποιο προϊόν είναι πράγματι ελαττωματικό αλλά ούτε έχει τη δυνατότητα να διενεργήσει έλεγχο προκειμένου να διαπιστώσει αν τα προϊόντα που διακινεί είναι ασφαλή.

Εξάλλου, μια τέτοια λύση που θα επιβάρυνε τον πωλητή με την υποχρέωση της αποζημίωσης θα ερχόταν σε αντίθεση με τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα⁶ σύμφωνα με τις οποίες, όταν ο πωλητής αγνοεί

---

⁴ Σύμφωνα με τον θεμελιώδη κανόνα του άρ. 338 ΚΠολΔ : «κάθε διάδικος οφείλει να αποδείξει τα πραγματικά γεγονότα που είναι αναγκαία για να υποστηρίξει την αυτοτελή αίτηση ή ανταίτησή του». Επομένως, στην προκειμένη περίπτωση, ο ζημιωθείς φέρει το βάρος απόδειξης της υπαιτιότητας του ζημιώσαντος και, αν δεν το πράξει, το αίτημά του θα απορριφθεί ως ουσία αβάσιμο.

⁵ Βλ. Κορνηλάκη Π., «Ειδικό ενοχικό δίκαιο Ι»(2002), σ.681-3, Γεωργιάδη Α., «Ενοχικό δίκαιο – Ειδικό μέρος, τομ. Ι (2004), παρ 10, αρ. 58-59, Φίλιο Π. «Ενοχικό δίκαιο- Ειδικό μέρος», τομ ΙΙ(2005), σπαρ 206 Α, Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.), «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.459

⁶ Βλ. ΑΚ 543 εδ. β', ΑΚ 544, ΑΚ 914

δικαιολογημένα το «ελάττωμα» αποκλείεται η υπαιτιότητα του και συνακόλουθα η ευθύνη του έναντι του αγοραστή αλλά και κάθε ζημιωθέντος τρίτου.⁷

Επομένως, λαμβάνοντας υπ' όψιν και τη διδασκαλία της οικονομικής ανάλυσης του δικαίου καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το πιο κατάλληλο πρόσωπο με βάση το κοινό περί δικαίου αίσθημα για να επωμισθεί το βάρος της υποχρέωσης προς καταβολή αποζημίωσης είναι ο *παραγωγός* του ελαττωματικού προϊόντος. Ο παραγωγός είναι αυτός ο οποίος προσπορίζει οικονομικά οφέλη από την ύπαρξη και τη χρησιμοποίηση των νέων εξελιγμένων τεχνολογιών και άρα είναι απόλυτα λογικό να ευθύνεται για τις ατέλειες των προϊόντων του οι οποίες προκύπτουν λόγω της χρήσης αυτών των σύγχρονων μεθόδων μαζικής παραγωγής. Επιπλέον, ο παραγωγός επιδεικνύοντας μεγαλύτερη επιμέλεια κατά τον ποιοτικό έλεγχο και τον έλεγχο ασφαλείας των προϊόντων μπορεί να περιορίσει τα ελαττώματα αυτών, καθώς τα ελαττωματικά προϊόντα δημιουργούνται σε χώρο που ανήκει στη σφαίρα επιρροής του και έχει τη δυνατότητα εξουσίασής του. Τέλος, άλλα δυο στοιχεία που συνηγορούν στη λύση της ευθύνης του παραγωγού είναι αφενός η δυνατότητά του να μετακυλίσει το κόστος της αποζημίωσης που ίσως χρειαστεί να καταβάλει στους αγοραστές του προϊόντος του και αφετέρου η δυνατότητα να καταρτίσει ασφαλιστήριο συμβόλαιο αστικής ευθύνης.⁸

---

⁷ Βλ. Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.), «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.459

⁸ Βλ. Παπανικολάου Α. , « Το πρόβλημα της ευθύνης του κατασκευαστή τυποποιημένων προϊόντων», ΝοΒ 29, σ.1455επ., Δελούκα-Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 156

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

---

1. Η οδηγία 85/347/ΕΟΚ « για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών – μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων»

Ο κοινοτικός νομοθέτης διαπίστωσε τις αδυναμίες των παραδοσιακών κανόνων του Αστικού Δικαίου τόσο της ελληνικής έννομης τάξης αλλά και των ευρωπαϊκών δικαίων σε σχέση με τον παραγωγό ελαττωματικών προϊόντων και θέλησε να τις άρει με την ψήφιση της οδηγίας 85/347/ΕΟΚ «για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών – μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων», όπως αυτή τροποποιήθηκε το έτος 1999 από την οδηγία 99/34/ΕΚ.

Εναρκτήριο γεγονός για τις διεργασίες κατάρτισης της Οδηγίας αποτέλεσε η υπόθεση σχετικά με το ηρεμιστικό φάρμακο «Contergan» το οποίο περιείχε τη χημική ουσία θαλιδομίδη και είχε προκαλέσει παρενέργειες και γενετικές ανωμαλίες (φωκομέλεια)⁹ σε νεογνά σε πολλές χώρες της Ευρώπης στις αρχές της δεκαετίας του 1960, καθώς οι μητέρες τους είχαν κάνει χρήση του συγκεκριμένου ηρεμιστικού κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης τους. Οι γυναίκες αυτές απευθύνθηκαν στη Δικαιοσύνη αλλά, όπως είναι εύκολα κατανοητό, δεν είχαν τη δυνατότητα να αποδείξουν την υπαιτιότητα του παραγωγού – φαρμακοβιομηχανίας διότι δεν είχαν πρόσβαση στους χώρους παραγωγής του φαρμάκου αλλά ούτε στα απόρρητα στοιχεία που διατηρούσε η

---

⁹ Η φωκομέλεια (σύνθεση των λέξεων φώκια και μέλος) είναι μια εξαιρετικά σπάνια συγγενής διαταραχή που αφορά δυσπλασία των άκρων (δυσμελία) . Η εμφάνιση αυτής της δυσμορφίας έχει ως επιμέρους αποτέλεσμα την εμφάνιση διάφορων ανωμαλιών στο πρόσωπο, στα άκρα, τα αυτιά, τη μύτη και την ελλιπή ανάπτυξη πολλών ακόμα μελών.

φαρμακοβιομηχανία. Το νομικό ζήτημα που ανέκυψε εν προκειμένω ήταν το ποιος θα πρέπει να ευθύνεται¹⁰ για την αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν στα έννομα αγαθά της υγείας και της περιουσίας των καταναλωτών από κάποιο «ελάττωμα ανασφάλειας».¹¹

1.1 Έκδοση της Οδηγίας

Αν και λόγω της μεγάλης διάστασης των απόψεων των μελών του Συμβουλίου φαινόταν αδύνατο να εκδοθεί η Οδηγία για την ευθύνη του παραγωγού, εντελώς ξαφνικά κατά τη διάρκεια της συνεδριάσεως του Συμβουλίου στις 11 Φεβρουαρίου 1985 επιτεύχθηκε συμβιβασμός στα κρίσιμα σημεία και συντάχθηκε σχέδιο της Οδηγίας¹².

---

¹⁰ Στα ξένα δικαιοσύμματα, όπως και στην ελληνική έννομη τάξη, το δίκαιο της αποζημίωσης διέπεται από την αρχή της υπαιτιότητας (ΑΚ 914), αρχή που ανάγεται στο ρωμαϊκό δίκαιο λογιζόμενη μάλιστα ως μέγα επίτευγμα της εποχής. Αποτέλεσμα αυτής της αρχής είναι ότι ο δράστης μιας πράξης φέρει τις δυσμενείς συνέπειες μόνο αν θεωρηθεί υπαίτιος για αυτές. Αντίστροφα, κατ' εφαρμογήν της αρχής «casum sentit dominus», μόνο η πρόκληση της ζημίας δεν είναι επαρκής λόγος για να καταλογιστεί στον δράστη, αλλά απαιτείται η ενέργειά του να είναι επακόλουθο αξιόμειπτης συμπεριφοράς του, ενόσω η τυχαία ζημία, εκείνη δηλαδή που δεν μπορεί να αποδοθεί σε υπαιτιότητα κάποιου προσώπου, βαρύνει τελικά εκείνον που την υπέστη. Βλ. Βαλούδης σε Αλεξανδρίδου Δίκαιο προστασίας του Καταναλωτή(2008) σ. 364 επ.

¹¹ Βλ. Γεωργιάδη Α., «Ενοχικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος» (1999), σ.582 επ., Δεληγιάννης/Κορνηλάκης, «Ενοχικό Δίκαιο» τ. ΙΙΙ (1992), σ. 358, Δωρής Φ., «Ζητήματα αστικής ευθύνης από ιστορικοσυγκριτική και δικαιοσυγκριτική σκοπιά, ΧρΙΔ/2007, σ. 673 επ., Δελούκα-Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 155,162,

¹² Από το 1984 το Συμβούλιο είχε εκδώσει την Απόφαση 84/133/ΕΟΚ για την καθιέρωση συστήματος γρήγορης ανταλλαγής πληροφοριών σε κοινοτικό επίπεδο, όσον αφορά τους κινδύνους που απορρέουν από τη χρήση καταναλωτικών προϊόντων (ΕΕ αριθ. L 70/16 της 13.3.1984). Την 16.1.1985 η Επιτροπή υπέβαλε πρόταση απόφασης για τη σύσταση κοινοτικού συστήματος πληροφόρησης σχετικά με τα ατυχήματα που προκαλούνται από καταναλωτικά προϊόντα (ΕΕ αριθ. C 117 της 11.5.1985, σ.4 επ.) και την 22.4.1986 το Συμβούλιο εξέδωσε την απόφαση 86/138/ΕΟΚ (ΕΕ αριθ. L 109 της 26.4.1986, σ. 23 επ.), σχετικά με ένα σχέδιο

Το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εφόσον είχε πραγματοποιηθεί οριακός συμβιβασμός¹³ των διαφοροποιημένων πεποιθήσεων, στις 25 Ιουλίου 1985 εξέδωσε τελικά την Οδηγία για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών – μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων και καθιέρωσε την αντικειμενική ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων, δηλαδή την ευθύνη ανεξαρτήτως υπαιτιότητάς του. Έννομη βάση της οδηγίας ήταν το άρθρο 100 της ΣυνθΕΚ (πλέον άρθρο 115 ΣΛΕΕ)¹⁴

Σύμφωνα με τον κοινοτικό νομοθέτη η θεσμοθέτηση αυτού του είδους ευθύνης συνιστά τον σωστότερο τρόπο επίλυσης του προβλήματος της δίκαιης κατανομής των κινδύνων μεταξύ των παραγωγών και των ζημιωθέντων προσώπων οι οποίοι είναι εγγενείς με τους κινδύνους του σύγχρονου τεχνολογικού πολιτισμού.¹⁵

Τα κράτη μέλη, σύμφωνα με το άρθρο 19 παρ.1 όφειλαν να θεσπίσουν τις κατάλληλες διατάξεις για τη συμμόρφωσή τους προς την Οδηγία το αργότερο εντός τριών ετών από την κοινοποίησή της, δηλαδή έως τις 30.7.1988 και η συμμόρφωση αυτή περιορίζεται στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα (άρθρο 189 παρ. 3 ΣυνθΕΚ) και δεν έχει την έννοια της αντικατάστασης του υπάρχοντος εθνικού

επίδειξης για τη δημιουργία κοινοτικού συστήματος πληροφόρησης για τα ατυχήματα που προκαλούνται από καταναλωτικά προϊόντα. Βλ. Αλεξανδρίδου Ε. η οδηγία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας για την ευθύνη του κατασκευαστή ελαττωματικών προϊόντων (2002), σ. 40

¹³ Πρόκειται για συμβιβασμό των αντίθετων συμφερόντων των βιομηχάνων και των καταναλωτών και των διστάμενων αντιλήψεων που επικρατούσαν στα κράτη – μέλη της ΕΟΚ Βλ. Κορνηλάκη Π., «Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων (Ζητήματα από τη νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος με βάση τη σχετική οδηγία της ΕΟΚ)», Αρμ 1990, σ. 204

¹⁴ Βλ. Δελούκα-Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 162

¹⁵ Στη 2η σκέψη του Προοιμίου της Οδηγίας αναφέρεται ότι: «μόνο η καθιέρωση της ευθύνης άνευ πταίσματος του παραγωγού επιτρέπει την σωστή επίλυση του προβλήματος του δίκαιου καταλογισμού των εγγενών στην σύγχρονη τεχνική παραγωγή κινδύνων, που χαρακτηρίζει μια εποχή αυξανόμενου τεχνικού πολιτισμού, όπως η δική μας».

συστήματος συμβατικής ή εξωσυμβατικής ευθύνης του παραγωγού, αλλά παράλληλου νομικού πλαισίου.(άρθρο 13 Οδηγίας 85/374/ΕΟΚ) .

1.2 Οι στόχοι της Οδηγίας

Οι λόγοι για τους οποίους εκδόθηκε η Οδηγία, όπως αναφέρεται και στη νομολογία του ΔικΕΕ^{16, 17} είναι αφενός η παροχή αποτελεσματικής προστασίας για τον ζημιωθέντα από ένα ελαττωματικό προϊόν και αφετέρου η προστασία ενός ελεύθερου ανταγωνισμού και η διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των αγαθών στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁸.

Χαρακτηριστικά στο προοίμιο της Οδηγίας αναφέρεται ότι «η προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών - μελών σε θέματα ευθύνης του παραγωγού που προκαλούνται λόγω του ελαττωματικού χαρακτήρα του προϊόντος του είναι απαραίτητη, δεδομένου ότι οι διαφορές στις επιμέρους νομοθεσίες ενδέχεται να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό, να επηρεάσουν την ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων εντός της κοινής αγοράς και να προκαλέσουν διαφορές στο επίπεδο προστασίας του καταναλωτή από τις ζημίες, στην υγεία και στην περιουσία του, λόγω ενός ελαττωματικού προϊόντος».¹⁹ Αυτή ήταν και μια απαραίτητη δικαιολογία την εποχή σύνταξης της Οδηγίας για την έκδοσή της, καθώς τα κοινοτικά νομοθετικά όργανα είχαν περιορισμένη νομοθετική

---

¹⁶ ΔΕΚ Επιτροπή/Ελλάδας, 154/2000, 25.4.2002, Επιτροπή Γαλλίας 52/2000, 25.4.2002, Gonzales Sanchez/Asturiana, 183/2000, 25.4.2002, ΕΕΕυρΔ 2002,903,910 και 919 αντίστοιχα, ΔΕΚ Skov/Bilka, 402/2003, 10.1.2006, σκ. 23η

¹⁷ Βλ. Χρυσάνθη Χ., «Ζητήματα ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα (αξίωση χρηματικής ικανοποίησης ηθικής βλάβης, επικουρική ευθύνη προμηθευτή, ευθύνη εισαγωγέα), Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου 2006, σ. 177 επ., Κοντογεωργάκη Α. σε Δούβλη/Μπάλο, «Δίκαιο προστασίας καταναλωτών»(2008) σ.513, Δελούκα – Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 163

¹⁸ Βλ.Σινανιώτη Α., «Ευθύνη παραγωγού. Σκέψεις ως προς την εναρμόνιση του ελληνικού δικαίου με την οδηγία 85/374 της ΕΟΚ», Αρμ 1989, σ. 593

¹⁹ Αιτιολογική σκέψη 1 του προοιμίου της οδηγίας

αρμοδιότητα στο πεδίο προστασίας των καταναλωτών η οποία εξαντλούνταν στο μέτρο που εξυπηρετούσε την εγκαθίδρυση και τη λειτουργία της Κοινής Αγοράς.²⁰

Η ομοιογένεια στις συνθήκες ανταγωνισμού και η ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών στο πλαίσιο της ΕΟΚ ήταν επιβεβλημένη διότι οι μέχρι τότε διαφορετικές νομοθετικές ρυθμίσεις του ζητήματος της ευθύνης του παραγωγού στα κράτη – μέλη της κοινότητας οδηγούσαν και σε διαφοροποιημένες επιβαρύνσεις όσον αφορά το κόστος παραγωγής των προϊόντων.²¹

Πιο συγκεκριμένα, οι αποκλίσεις μεταξύ των κανόνων για την ευθύνη του παραγωγού είχαν ως συνέπεια να είναι διαφορετική η αυστηρότητα στον έλεγχο ασφαλείας των προϊόντων, το εύρος της παρακολουθήσεως τους, αφού διατεθούν στην αγορά, καθώς και το ύψος των ασφαλίσεων τα οποία καλούνταν να καταβάλλουν οι παραγωγοί για την ασφάλιση της ευθύνης τους, με επακόλουθο οι δαπάνες για την ποιότητα και την ασφάλιση των προϊόντων να διαφέρει μεταξύ των κρατών – μελών. Λόγω του ότι οι προαναφερθείσες δαπάνες συνιστούν τμήμα του κόστους των προϊόντων και διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της τελικής τιμής, δημιουργείται και νόθευση του ανταγωνισμού.²²

Ωστόσο, ο βασικός και πραγματικός στόχος του κοινοτικού νομοθέτη ήταν η εξασφάλιση μιας ισότιμης και αποτελεσματικότερης προστασίας του καταναλωτή μέσα στην Κοινή Αγορά, στόχος που άνηκε στις λεγόμενες «γκρίζες ζώνες» των λειτουργικών αρμοδιοτήτων της Κοινότητας μέχρις ότου η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη με το άρθρο 100^A παρ. 3 ΣυνθΕΚ (μετέπειτα άρθρο 95 παρ.3

---

²⁰ Βλ. Καράκωστα Ι., «Ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ.99

²¹ Βλ. Κορνηλάκη Π., «Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων (Ζητήματα από τη νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος με βάση τη σχετική οδηγία της ΕΟΚ)», Αρμ 1990, σ. 204

²² Βλ Κούρτη Β. « Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων στο ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, (2006), σ.9, Καράκωστα Ι. , «Ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ. 22

ΣυνθΕΚ και πλέον άρθρο 114 ΣΛΕΕ) και η Συνθήκη του Μάαστριχτ με το άρθρο 129^A ΣυνθΕΚ (μετέπειτα άρθρο 153 ΣυνθΕΚ και πλέον άρθρο 169 ΣΛΕΕ) να ορίσουν ρητά ως στόχο της ΕΕ την προστασία του καταναλωτή διαλύοντας κάθε αμφισβήτηση για τη νομιμοποίηση της άνω δράσης του κοινοτικού νομοθέτη.²³

Επιπλέον, ο κοινοτικός νομοθέτης με την έκδοση της Οδηγίας, αποσκοπούσε, παρά το ότι δεν αναφέρεται ρητώς, στην ενίσχυση και την εμπέδωση της ασφάλειας δικαίου προς όφελος των παραγωγών έτσι ώστε να μην υφίσταται πλέον αβεβαιότητα για τις προϋποθέσεις και την έκταση της ευθύνης τους και ως εκ τούτου να μην ακολουθούν αρνητικές συνέπειες στα ασφάλιστρα που καταβάλλουν για ασφάλιση ευθύνης, όπως συνέβαινε στο παρελθόν.²⁴

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, με την Οδηγία αυτή δεν επιδιώκεται ο παραγκωνισμός και η αντικατάσταση του εθνικού δικαίου των κρατών – μελών της ευρωπαϊκής κοινότητας. Εξάλλου, στο άρθρο 13 της Οδηγίας ρητά προβλέπεται ότι, δε θίγονται τα δικαιώματα, που ενδέχεται να έχει ο ζημιωθείς, βάσει του δικαίου περί συμβατικής ή εξωσυμβατικής ευθύνης, ή βάσει ειδικού καθεστώτος ευθύνης που τυχόν ισχύει, ανάλογα με το νομικό σύστημα κάθε κράτους - μέλους, κατά τη στιγμή κοινοποίησης της Οδηγίας. Το εθνικό δίκαιο είναι δυνατόν να εφαρμοστεί είτε παράλληλα είτε συμπληρωματικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία²⁵, αλλά είναι ξεκάθαρο πως δεν είναι επιτρεπτό στα κράτη – μέλη να διατηρούν διαφορετικό γενικό καθεστώς ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων από αυτό που θεσπίζει η Οδηγία.²⁶ Το πεδίο

---

²³ Βλ. Καρακώστα Ι., «Ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ.99

²⁴ Βλ. Κορνηλάκη Π., «Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων (Ζητήματα από τη νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος με βάση τη σχετική οδηγία της ΕΟΚ)», Αρμ 1990, σ. 204

²⁵ Βλ. Σινανιώτη Α., «Ευθύνη παραγωγού. Σκέψεις ως προς την εναρμόνιση του ελληνικού δικαίου με την οδηγία 85/374 της ΕΟΚ», Αρμ 1989, σ. 593

²⁶ Βλ. Χρυσάνθη Χ., «Ζητήματα ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα (αξίωση χρηματικής ικανοποίησης ηθικής βλάβης, επικουρική ευθύνη προμηθευτή, ευθύνη εισαγωγέα)», Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου 2006, σ. 179

εφαρμογής αυτής προέκυψε ύστερα από μια περίπλοκη διαδικασία στάθμισης συμφερόντων εκ μέρους του κοινοτικού νομοθέτη και, όπως προκύπτει από την πρώτη και ένατη αιτιολογική σκέψη του προοιμίου της, αυτά συνίστανται στην εξασφάλιση του υγιούς ανταγωνισμού, τη διευκόλυνση των εμπορικών συναλλαγών εντός της κοινής αγοράς, την προστασία των καταναλωτών και τη μέριμνα για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης.²⁷

1.3 Οι κυριότερες ρυθμίσεις της Οδηγίας

Το πιο σημαντικό και νεωτεριστικό στοιχείο της Οδηγίας 85/374/ΕΟΚ ήταν η καθιέρωση της ευθύνης του παραγωγού ανεξαρτήτως υπαιτιότητας. Πρόκειται για την υιοθέτηση ενός συστήματος αντικειμενικής ευθύνης του παραγωγού και των προσώπων που εξομοιώνονται με αυτόν για ζημίες που προκλήθηκαν από ελαττωματικά προϊόντα.²⁸

Στο άρθρο 1 της Οδηγίας παρέχονται οι τρεις προϋποθέσεις για την ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων, καθώς ορίζεται ότι «ο κατασκευαστής ευθύνεται για κάθε ζημία που οφείλεται σε ελάττωμα του προϊόντος του». Προκύπτει, δηλαδή, ότι για να είναι δυνατή η εφαρμογή αυτής της διάταξης απαιτείται πρώτον να υπάρχει ελάττωμα στο προϊόν του παραγωγού, δεύτερον να προκληθεί ζημία και τρίτον να υφίσταται αιτιώδης

---

²⁷ Βλ. Χρυσάνθη Χ., «Ζητήματα ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα (αξίωση χρηματικής ικανοποίησης ηθικής βλάβης, επικουρική ευθύνη προμηθευτή, ευθύνη εισαγωγέα)», Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου 2006, σ. 179

²⁸ Βλ., Αλεξανδρίδου Ε., «Η Οδηγία της ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας για την ευθύνη του κατασκευαστή ελαττωματικών προϊόντων», Μελέτες προς τιμήν Ν. Δελούκα, (1989), τ.Ι, σ.41, Σινανιώτη Α., «Ευθύνη παραγωγού. Σκέψεις ως προς την εναρμόνιση του ελληνικού δικαίου με την οδηγία 85/374 της ΕΟΚ», Αρμ 1989, σ. 594

συνάφεια μεταξύ του ελαττώματος του προϊόντος και της ζημίας που υπέστη κάποιος.²⁹

Στη συνέχεια, στο άρθρο 2 αποτυπώνεται ο ορισμός της έννοιας του *προϊόντος* σύμφωνα με τον οποίον θεωρείται ως προϊόν κάθε κινητό, ακόμα και όταν αυτό είναι ενσωματωμένο σε άλλο κινητό πράγμα ή και σε ακίνητο. Πλέον στην έννοια του προϊόντος υπάγονται τα ζώντα ζώα, οι πρώτες ύλες γεωργίας (φρούτα και λαχανικά), τα κτηνοτροφικά προϊόντα (κρέας, γάλα, αυγά), τα προϊόντα αλιείας, κυνηγιού, μελισσοκομίας κ.λ.π.³⁰

Στο άρθρο 6 δίνεται ο ορισμός του *ελαττωματικού* προϊόντος, δηλαδή μιας βασικής προϋπόθεσης για την εφαρμογή της Οδηγίας. Πρόκειται για μια γενική ρήτρα σύμφωνα με την οποία ελαττωματικό είναι το προϊόν που δεν παρέχει ασφάλεια για την υγεία και την περιουσία αυτού που το χρησιμοποιεί, όπως αυτή προσδιορίζεται από την αντίληψη του μέσου ενημερωμένου καταναλωτή.³¹

Η δεύτερη προϋπόθεση για την εφαρμογή της Οδηγίας και συνακόλουθα για τη δημιουργία ευθύνης του παραγωγού είναι η πρόκληση *ζημίας*. Σύμφωνα με το άρθρο 9 εδ. 1 στοιχ. α' *ζημία* υφίσταται όταν επέλθει θάνατος ή σωματική βλάβη ενός προσώπου εξαιτίας κάποιου ελαττωματικού προϊόντος. Η γενεσιουργός αιτία της ευθύνης είναι η προσβολή του έννομου αγαθού της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας ενός ανθρώπου από ελαττωματικό προϊόν. Στην έννοια της ζημίας περιλαμβάνεται και η υλική ζημία. Πρόκειται για τη ζημία που

---

²⁹ Βλ. Αλεξανδρίδου Ε., «Η Οδηγία της ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας για την ευθύνη του κατασκευαστή ελαττωματικών προϊόντων», Μελέτες προς τιμήν Ν. Δελούκα, (19890, τ.Ι, σ.44

³⁰ Βλ. Δελούκα – Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 176

³¹ Βλ. Αλεξανδρίδου Ε., «Η Οδηγία της ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας για την ευθύνη του κατασκευαστή ελαττωματικών προϊόντων», Μελέτες προς τιμήν Ν. Δελούκα, 1989, τ.Ι, σ.45

προκαλείται από την καταστροφή ή τη βλάβη ενός περιουσιακού στοιχείου υπό την προϋπόθεση αφενός ότι αυτό προορίζεται για ιδιωτική χρήση ή κατανάλωση³² και αφετέρου ότι χρησιμοποιήθηκε όντως για αυτόν τον σκοπό. Εν προκειμένω, σύμφωνα με την ευρωπαϊκή Οδηγία η ζημία αποκαθίσταται μόνο όταν υπερβαίνει το ποσό των 500 ευρωπαϊκών νομισματικών μονάδων (ECU-πλέον Ευρώ) και επέρχεται σε οποιοδήποτε άλλο περιουσιακό στοιχείο και όχι στο ίδιο το ελαττωματικό προϊόν^{33, 34}.

Όσον αφορά τη χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης στην τελική μορφή της Οδηγίας δεν υπάρχει κάποια πρόβλεψη³⁵, αλλά σύμφωνα με το άρθρο 9 εδ. 2 οι διατάξεις των εθνικών νομοθεσιών περί ικανοποίησης λόγω μη περιουσιακών ζημιών δε τίγονται και έτσι το πρόσωπο που ζημιώθηκε έχει τη δυνατότητα να αξιώσει χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης με βάση τις διατάξεις του εθνικού του δικαίου.

---

³² Αποσκοπείται η προστασία μόνο του καταναλωτή και όχι του επαγγελματία

³³ Βλ. Αλεξανδρίδου Ε., «Η Οδηγία της ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας για την ευθύνη του κατασκευαστή ελαττωματικών προϊόντων», Μελέτες προς τιμήν Ν. Δελούκα, (1989), τ.Ι, σ.49, Χρυσάνθης Χ. «Ζητήματα ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα (Αξίωση χρηματικής ικανοποίησης ηθικής βλάβης, επικουρική ευθύνη προμηθευτή, ευθύνη εισαγωγέα)», ΕΕμπΔ 2006, σ.177

³⁴ Για παράδειγμα, αν ένα ελαττωματικό πλυντήριο ρούχων δε λειτουργεί κανονικά και δεν καθαρίζει τα ρούχα, ο καταναλωτής δεν έχει τη δυνατότητα να προβάλει αξίωση αποζημίωσης κατά του κατασκευαστή του ελαττωματικού πλυντηρίου, καθώς δεν υφίσταται «ζημία» κατά την έννοια του άρθρου 9 εδ. 1 στοιχ. β' της Οδηγίας. Ζημία σύμφωνα με την Οδηγία θα υφίστατο μόνο εάν τα ρούχα είχαν φθαρεί ή είχαν καταστραφεί από την κακή λειτουργία του πλυντηρίου, Βλ. Αλεξανδρίδου Ε., «Η Οδηγία της ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας για την ευθύνη του κατασκευαστή ελαττωματικών προϊόντων», Μελέτες προς τιμήν Ν. Δελούκα, (1989), τ.Ι, σ.49

³⁵ Τα κράτη – μέλη δεν κατάφεραν να συμφωνήσουν για το περιεχόμενο της έννοιας της «ηθικής βλάβης»

Κύρια ρύθμιση της Οδηγίας αποτελεί ο καθορισμός της έννοιας του παραγωγού. Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ.1 στην έννοια του παραγωγού περιλαμβάνεται όχι μόνο ο κατασκευαστής του τελικού προϊόντος αλλά και ο παραγωγός της πρώτης ύλης ή ο κατασκευαστής ενός συστατικού καθώς και κάθε πρόσωπο που εμφανίζεται ως παραγωγός επιθέτοντας πάνω στο προϊόν το όνομα, την επωνυμία, το σήμα του ή κάθε άλλο διακριτικό γνώρισμα (οιονεί παραγωγός)³⁶. Ουσιαστικά πρόκειται για κάθε πρόσωπο που θέτει σε κυκλοφορία ένα προϊόν στο χώρο της Κοινής Αγοράς.³⁷ Επιπλέον, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 3 θεωρείται παραγωγός και ο εισαγωγέας, δηλαδή το πρόσωπο που εισάγει ένα προϊόν στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (και πλέον Ευρωπαϊκή Ένωση) με σκοπό την πώληση, την εκμίσθωση, τη χρηματοδοτική μίσθωση ή οποιαδήποτε άλλης μορφής διάθεση στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας. Κατά την παράγραφο 3 του άνω αναφερόμενου άρθρου ευθύνεται όπως ο παραγωγός και ο έμπορος – προμηθευτής με την προϋπόθεση ότι η ταυτότητα του παραγωγού δεν υπάρχει δυνατότητα να εξακριβωθεί. Αν, όμως, ο έμπορος – προμηθευτής, εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος, υποδείξει και καταστήσει γνωστή την ταυτότητα του προσώπου από το οποίο προμηθεύτηκε το προϊόν, είναι δυνατόν να απαλλαγεί από την ευθύνη. Το πρόσωπο αυτό μπορεί να είναι ο παραγωγός ή κάποιος άλλος απλός προμηθευτής, ο οποίος θα ευθύνεται με τη σειρά του ως παραγωγός εκτός και αν υποδείξει την ταυτότητα του δικού του παραγωγού ή προμηθευτή.³⁸

---

³⁶ Η διάταξη αυτή που αναφέρεται στον οιονεί παραγωγό προορίζεται να συμπεριλάβει κυρίως τα πολυκαταστήματα που προμηθεύονται τα προϊόντα τους από μικρούς κατασκευαστές - παραγωγούς και τα διαθέτουν στην αγορά με τα δικά τους διακριτικά γνωρίσματα

³⁷ Βλ. Αλεξανδρίδου Ε., «Η Οδηγία της ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας για την ευθύνη του κατασκευαστή ελαττωματικών προϊόντων», Μελέτες προς τιμήν Ν. Δελούκα, 1989, τ.Ι, σ.51

³⁸ Βλ. Αλεξανδρίδου Ε., «Η Οδηγία της ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας για την ευθύνη του κατασκευαστή ελαττωματικών προϊόντων», Μελέτες προς τιμήν Ν. Δελούκα, 1989, τ.Ι, σ.51

Τέλος, ο έμπορος – προμηθευτής ο οποίος διαθέτει εισαγόμενα προϊόντα χωρίς να είναι γνωστή η ταυτότητα του εισαγωγέα υπέχει ευθύνη όπως ο παραγωγός, ακόμα και αν είναι γνωστή η ταυτότητα του αλλοδαπού παραγωγού. Η ρύθμιση αυτή του άρθρου 3 παράγραφος 3 εδ. β' είναι αυξημένης σημασίας και αποσκοπεί στην αποτελεσματικότερη και πληρέστερη προστασία του καταναλωτή, καθώς με την εφαρμογή της υπάρχει πάντοτε κάποιος υπεύθυνος στο εσωτερικό της χώρας εναντίον του οποίου θα μπορεί να στραφεί ο ζημιωθείς καταναλωτής.³⁹

Παράλληλα, όμως, η Οδηγία 85/374/ΕΟΚ στο άρθρο 7 προβλέπει ορισμένους λόγους απαλλαγής του παραγωγού από την αστική ευθύνη του.⁴⁰ Η πιο σπουδαία περίπτωση απαλλαγής του παραγωγού είναι αυτή του άρθρου 7 στοιχ. ε'. κατά την οποία ο παραγωγός δεν ευθύνεται για τις προκληθείσες ζημιές από κάποιο ελαττωματικό προϊόν του, αν αποδείξει ότι το επίπεδο των επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων κατά τη στιγμή θέσης του σε κυκλοφορία, δεν επέτρεπαν τη διαπίστωση του ελαττώματος. Σε περίπτωση αμφισβήτησης του χρονικού σημείου (δηλαδή πριν ή μετά τη διοχέτευση του προϊόντος στην αγορά) κατά το οποίο το επίπεδο των επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων ήταν τέτοιο που δεν καθιστούσε δυνατή τη διαπίστωση του ελαττώματος, το βάρος απόδειξης φέρει ο παραγωγός.⁴¹

Τέλος, ουσιαστική ρύθμιση της Οδηγίας αποτελεί και αυτή του άρθρου 4 στην οποία ορίζεται η κατανομή του βάρους απόδειξης. Ο ζημιωθείς βαρύνεται

---

³⁹ Βλ. Αλεξανδρίδου Ε., «Η Οδηγία της ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας για την ευθύνη του κατασκευαστή ελαττωματικών προϊόντων», Μελέτες προς τιμήν Ν. Δελούκα, 1989, τ.Ι, σ.52, 53

⁴⁰ Βλ. Αλεξανδρίδου Ε., «Η Οδηγία της ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας για την ευθύνη του κατασκευαστή ελαττωματικών προϊόντων», Μελέτες προς τιμήν Ν. Δελούκα, 1989, τ.Ι, σ.57,58

⁴¹ Βλ. Αλεξανδρίδου Ε., «Η Οδηγία της ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας για την ευθύνη του κατασκευαστή ελαττωματικών προϊόντων», Μελέτες προς τιμήν Ν. Δελούκα, 1989, τ.Ι, σ.53, 54

με την υποχρέωση να αποδείξει τη ζημία, το ελάττωμα του προϊόντος καθώς και τον αιτιώδη σύνδεσμο μεταξύ του ελαττώματος και της ζημίας. Τις περισσότερες φορές, όμως, ο ζημιωθείς καταναλωτής δεν έχει την ευχέρεια απόδειξης του ελαττώματος, διότι δε διαθέτει πλήρη γνώση της διαδικασίας παραγωγής. Γι' αυτό το λόγο και προκειμένου να μην παρατηρηθούν άδικα αποτελέσματα, προτείνεται από τη θεωρία να υιοθετηθεί η αντιστροφή του βάρους απόδειξης, όπως ήδη συμβαίνει στη γερμανική νομολογία, και ο παραγωγός να οφείλει να αποδείξει ότι δεν τον βαρύνει υπαιτιότητα, καθώς όλα τα απαραίτητα στοιχεία προς τούτο βρίσκονται στη σφαίρα επιρροής του.⁴²

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

---

2. Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΟΥ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΟ ΔΙΚΑΙΟ

2.1 Η νομολογιακή λύση πριν από την θεσμοθέτηση και καθιέρωση της ειδικής ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων

Η ελληνική θεωρία και νομολογία ενδιαφέρθηκε από νωρίς για την εύρεση αποτελεσματικών λύσεων χρηματικής ικανοποίησης των ζημιωθέντων, ελλείπει θεσμοθέτησης ειδικής νομοθεσίας για την ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων στο παρελθόν. Εφόσον, αναμφισβήτητα, το πλέον κατάλληλο πρόσωπο που θα ευθυνόταν και θα βαρυνόταν με την υποχρέωση καταβολής αποζημίωσης ήταν ο παραγωγός των προϊόντων, ανέκυψε το ζήτημα ποιο θα πρέπει να είναι το είδος και η νομική θεμελίωση της ευθύνης αυτής.⁴³

---

⁴² Βλ. Σινανιώτη Α., «Ευθύνη παραγωγού. Σκέψεις ως προς την εναρμόνιση του ελληνικού δικαίου με την οδηγία 85/374 της ΕΟΚ», Αρμ 1989, σ. 594, Καράκωστα Ι., « Η επίδραση του νόμου περί ευθύνης του παραγωγού για τα ελαττωματικά προϊόντα στο ελληνικό δίκαιο », ΝοΒ 1988, σ.172

⁴³ Βλ. Δελούκα-Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 157

Το νομικό θεμέλιο της ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων θα μπορούσε να αναζητηθεί είτε στο δίκαιο των συμβατικών σχέσεων είτε στις διατάξεις περί αδικοπρακτικής ευθύνης⁴⁴. Αν ο ζημιωθείς καταναλωτής συνδέεται συμβατικά με τον παραγωγό του προϊόντος, η εφαρμογή των διατάξεων του δικαίου των συμβάσεων εξυπακούεται. Το σύνηθες, όμως, είναι να μην συμβάλλεται απευθείας ο παραγωγός με τον εκάστοτε καταναλωτή, αλλά να μεσολαβούν διάφοροι έμποροι, προμηθευτές, εισαγωγείς κ.λ.π. με τους οποίους συνδέεται συμβατικά με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η προστασία του καταναλωτή με βάση το συμβατικό δίκαιο.⁴⁵

Προκειμένου να ενισχυθεί η θέση του καταναλωτή, στη θεωρία είχε υποστηριχθεί η άποψη ότι η πληθώρα διαφημιστικών μηνυμάτων και κυρίως μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης δημιουργεί μια ιδιαίτερη σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή με αποτέλεσμα να

---

⁴⁴ Βλ. Κορνηλάκη Π. « Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων (Ζητήματα από τη νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος με βάση σχετική Οδηγία της ΕΟΚ), Αρμ 1990, σ. 204, Μαγγίβα Μ., «Η ευθύνη του κατασκευαστού τυποποιημένων προϊόντων» (1978) (διδ. διατρ.), Μαγγίβα Μ. στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου, εισαγωγικές παρατηρήσεις στα άρθρα 513-573 , αρ. 10 επ., Παπανικολάου Α. «Το πρόβλημα της ευθύνης του κατασκευαστή τυποποιημένων προϊόντων», ΝοΒ 29, σ.1453, Καράκωστα Ι., «Ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ.25, Πουλιάδη Α., «Η ανάκληση επικίνδυνων προϊόντων, θεμελίωση υποχρέωσης του παραγωγού και συναφής δικαστική προστασία» (1988), σ. 7 επ., Πουλιάδη Α., «Ευθύνη του παραγωγού και κατανομή βάρους αποδείξεως». ΝοΒ 35, σ.473 επ., Μυλωνά Δ.« Η ευθύνη του παραγωγού για τα ελαττωματικά προϊόντα», ΝοΒ 35, σ.1487 επ.

⁴⁵ Βλ. Παπανικολάου Α. « Το πρόβλημα της ευθύνης του κατασκευαστή τυποποιημένων προϊόντων», ΝοΒ 29, σ.1454, Πουλιάδη Α. « Η ανάκληση επικίνδυνων προϊόντων, θεμελίωση υποχρέωσης του παραγωγού και συναφής δικαστική προστασία» (1988), σ.9 επ., Καράκωστα Ι., «Ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ.26, Γεωργιάδης Α. «Ενοχικό δίκαιο – Γενικό μέρος» (1999) παρ. 66, αρ. 5 – 6, Φίλιο Π. «Ενοχικό δίκαιο – ειδικό μέρος». τ. β΄ (2005), σ.507 επ.

οικοδομείται ένας ιδιόμορφος συμβατικός δεσμός που αγγίζει τα όρια της συμβατικής ή της οιονεί συμβατικής σχέσεως⁴⁶, αλλά τελικά δεν ευδοκίμησε.

Από την άλλη πλευρά, η ανεύρεση λύσεως στις διατάξεις για τις αδικοπραξίες⁴⁷ παρουσίαζε σημαντικές αποδεικτικές δυσχέρειες, καθώς ο ενάγων – ζημιωθείς έπρεπε να αποδείξει στις δικαστικές αίθουσες τους ισχυρισμούς που συνιστούν για αυτόν τον ευνοϊκό κανόνα δικαίου που επικαλείται, όπως ορίζει το άρθρο 338 παρ.1 ΚΠολΔ. Έπρεπε, δηλαδή, να αποδείξει ότι ο παραγωγός λειτούργησε παράνομα και υπαίτια μη τηρώντας τις συναλλακτικές υποχρεώσεις πρόνοιας και ασφάλειας⁴⁸ που τον βαρύνουν με επακόλουθο την πρόκληση σε αυτόν ζημίας. Ο καταναλωτής, όμως, αγνοεί τη διαδικασία παραγωγής και δεν δύναται να ελέγξει την κατασκευαστική συμπεριφορά του παραγωγού ή των προστηθέντων τού ώστε να εντοπίσει την ευθύνη τους. Εφόσον, λοιπόν, δεν έχει καμία σχέση με την παραγωγική διαδικασία και δεν μπορεί να διαλευκάνει τα υποκειμενικά και αντικειμενικά στοιχεία της παραγωγής του προϊόντος που οδήγησαν στην ζημία που υπέστη, η προσπάθεια του να αποδείξει την παραβίαση των συναλλακτικών υποχρεώσεων του παραγωγού δεν θα είχε κανένα αντίκρισμα.⁴⁹

---

⁴⁶ Βλ. Κορνηλάκη Π. « Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων (Ζητήματα από τη νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος με βάση σχετική Οδηγία της ΕΟΚ), Αρμ 1990, σ. 204, Καρακώστα Ι., «Ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ.26

⁴⁷ Σύμφωνα με το ΑΚ 914 : « Όποιος ζημιώσει άλλον παράνομα και υπαίτια, έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει». Άρα, οι προϋποθέσεις της αδικοπρακτικής ευθύνης του παραγωγού είναι : η παράνομη συμπεριφορά του, η υπαιτιότητά του, η ύπαρξη ζημιάς και ο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της υπαίτιας και παράνομης συμπεριφοράς του και της ζημιάς.

⁴⁸ Για τα μέτρα πρόνοιας και ασφαλείας βλ. Δεληγιάννη/ Κορνηλάκη, «Ειδικό ενοχικό δίκαιο ΙΙΙ» (1992), σ.268, Μαγγίβα Μ., «Η ευθύνη του κατασκευαστού τυποποιημένων προϊόντων» (1978) (διδ. διατρ.), σ.27, Σταθόπουλο Μ., «Γενικό ενοχικό δίκαιο ΙΙ», (1983), σ. 117

⁴⁹ Βλ.Λιακόπουλο Α. « Η προστασία του καταναλωτή στο Σύνταγμα», ΝοΒ 32, σ.945 επ., Πουλιάδη Α. « Ευθύνη του παραγωγού και κατανομή του βάρους αποδείξεως», ΝοΒ 35, σ. 481, Δεληγιάννη/Κορνηλάκη «Μαθήματα ειδικού ενοχικού δικαίου ΙΙΙ» (1985), σ.268, Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.), «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.460,

Η θεωρία και η νομολογία, αντιλαμβανόμενες τις προαναφερθείσες δυσχέρειες στοιχειοθέτησης της ευθύνης του παραγωγού με βάση τους παραδοσιακούς κανόνες του Αστικού Δικαίου (είτε του συμβατικού δικαίου είτε των διατάξεων για τις αδικοπραξίες) που θα είχαν σκοπό την καλύτερη δυνατή προστασία του ίδιου του ζημιωθέντος καταναλωτή αλλά και των τυχαία παρευρισκομένων ζημιωθέντων τρίτων, κατέβαλαν προσπάθειες για την άμβλυνσή τους. Έχοντας αυτόν τον στόχο, η νομολογία αξιοποίησε τη διδασκαλία για τις συναλλακτικές υποχρεώσεις και ήδη από το 1977 διέπλασε την ευθύνη του παραγωγού για τα ελαττωματικά προϊόντα στο πλαίσιο του συστήματος της αδικοπρακτικής ευθύνης μεν, αλλά με ανεστραμμένο το βάρος απόδειξης δε.⁵⁰ Ουσιαστικά η ελληνική νομολογία ακολούθησε τη λύση της γερμανικής νομολογίας η οποία είχε καθιερώσει την αδικοπρακτική ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων.⁵¹

Ο παραγωγός εξακολούθησε να έχει τις υποχρεώσεις πρόνοιας και ασφάλειας στις συναλλαγές του οι οποίες είτε προκύπτουν ευθέως από τις

Καράκωστα Ι. « Η επίδραση του νόμου περί ευθύνης του παραγωγού για τα ελαττωματικά προϊόντα στο ελληνικό δίκαιο», ΝοΒ 36, σ. 1364, Παπανικολάου Α. « Το πρόβλημα της ευθύνης του κατασκευαστή τυποποιημένων προϊόντων», ΝοΒ 29, σ.1457 επ.

⁵⁰ Βλ. ΕφΘεσ 1259/1977 Αρμ 1978,σ. 121, ΕφΑθ 671/1979 ΝοΒ 190, σ.790, ΕφΑθ 1039/1979 ΝοΒ 1979 σ. 984 επ.,ΕφΘεσ 930/1985, Αρμ 1986, σ. 136 επ., Παπανικολάου Α. « Το πρόβλημα της ευθύνης του κατασκευαστή τυποποιημένων προϊόντων», ΝοΒ 29, σ.1457 επ, Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.), «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.460, Δεληγιάννη/Κορνηλάκη «Μαθήματα ειδικού ενοχικού δικαίου ΙΙΙ» (1985), σ.269, Καράκωστα Ι. « Η επίδραση του νόμου περί ευθύνης του παραγωγού για τα ελαττωματικά προϊόντα στο ελληνικό δίκαιο», ΝοΒ 36, σ. 1365 επ., Κορνηλάκη Π., « Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων (Ζητήματα από τη νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος με βάση σχετική Οδηγία της ΕΟΚ)», Αρμ 1990, σ.203

⁵¹ Τα γερμανικά δικαστήρια καθιέρωσαν την αδικοπρακτική λύση και διέπλασαν τον αυτοτελή θεσμό της αδικοπρακτικής ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων έχοντας ως σημείο εκκίνησης τη διάταξη της παραγράφου 823 εδ. 1 του Γερμανικού Αστικού Κώδικα. Βλ. Καράκωστα Ι. « Η επίδραση του νόμου περί ευθύνης του παραγωγού για τα ελαττωματικά προϊόντα στο ελληνικό δίκαιο», ΝοΒ 36, σ. 1362 επ.

διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου είτε δεν ορίζονται σε κάποιον ειδικό κανόνα δικαίου αλλά συνάγονται από τις γενικές αρχές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών που διατρέχουν γενικά το Αστικό Δίκαιο. Αυτές οι αρχές είναι και που θέτουν τα όρια στην άσκηση της ελευθερίας ανάπτυξης της προσωπικότητας σε σχέση με τα έννομα συμφέροντα των υπόλοιπων κοινωνών του δικαίου. Επομένως, ο παραγωγός λειτουργεί παράνομα όχι μόνο όταν παραβιάζει κάποιον συγκεκριμένο κανόνα δικαίου αλλά και όταν παρεκκλίνει από την αρχή της καλής πίστης και των χρηστών ηθών όπως αυτά συνάγονται από το άρθρο 5Σ και τα άρθρα 200, 281, 288 ΑΚ. Με άλλα λόγια, αν ο παραγωγός θέσει σε κυκλοφορία προϊόντα τα οποία είναι ελαττωματικά και αυτά προξενήσουν ζημιές σε έννομα αγαθά των καταναλωτών ή τρίτων, τότε ο παραγωγός παραβιάζει τους άγραφους κανόνες πρόνοιας και ασφάλειας και συνακόλουθα η συμπεριφορά του είναι παράνομη και θα πρέπει να καταβάλει αποζημίωση σύμφωνα με το άρθρο 914 ΑΚ.⁵²

Η νομολογία διαμόρφωσε την ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων στο πλαίσιο της αδικοπρακτικής ευθύνης ως αυτόνομο θεσμό τον οποίο χαρακτηρίζει η επιβολή στον παραγωγό αυξημένων υποχρεώσεων ελέγχου και παροχής πληροφόρησης στους καταναλωτές, η αντικειμενοποίηση του στοιχείου της αμέλειας και η αντιστροφή του βάρους αποδείξεως. Η αντιστροφή του βάρους αποδείξεως ως προς την υπαιτιότητα βασίζεται στην ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 925 ΑΚ και τη θεωρία των σφαιρών επιρροής ή προελεύσεως κινδύνων.⁵³

---

⁵² Βλ. Γεωργιάδη Α. στον ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, άρθρο 914 αρ. 29, Καράκωστα Ι., «Ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ.39, 40, 41,46,52επ., Πουλιάδη Α., « Ευθύνη του παραγωγού και κατανομή του βάρους αποδείξεως», ΝοΒ 35, σ.473 επ, 479 επ.

⁵³ Βλ. Χρυσάνθη Χ., «Ζητήματα Ευθύνης από Ελαττωματικά Προϊόντα», ΕΕμπΔ/2006 , σ. 177 επ., Δελούκα-Ιγγλέση Κ. «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 159, Παπανικολάου Α. « Το πρόβλημα της ευθύνης του κατασκευαστή τυποποιημένων προϊόντων», ΝοΒ 29, σ.1458, Κρητικό Α.,Σχόλιο στην απόφαση του ΒGH της 26/11/1968, ΝοΒ 17, σ.1156 επ., Μαθθία Σ.,

Σύμφωνα με τη νομολογία ο ενάγων έχει την υποχρέωση να αποδείξει την αντικειμενική βλαπτική ελαττωματικότητα⁵⁴ του πράγματος, τη ζημία και τον αιτιώδη σύνδεσμο μεταξύ της χρήσης του πράγματος σύμφωνα με τον προορισμό του και της ζημίας, ενώ ο εναγόμενος παραγωγός, προκειμένου να απαλλαγεί από την υποχρέωση καταβολής αποζημίωσης έχει τη δυνατότητα να ανταποδείξει ότι το ελάττωμα δεν οφείλεται σε πλημμελή συμπεριφορά του ή σε πταίσμα προσώπων για τα οποία έχει εκείνος την ευθύνη. Αυτό συμβαίνει γιατί η αντικειμενική βλαπτική ελαττωματικότητα, η αιτιώδης συνάφεια και η ζημία βρίσκονται στη σφαίρα επιρροής του ζημιωθέντα ενώ αντίστοιχα η παραγωγή του προϊόντος γίνεται στη σφαίρα επιρροής του παραγωγού, καθώς αυτός οργανώνει τη διαδικασία της παραγωγής και έχει τον έλεγχο του επαγγελματικού του χώρου.⁵⁵ Με αυτόν τον τρόπο εξαλείφεται το αποδεικτικό αδιέξοδο στο οποίο θα βρισκόταν ο εκάστοτε ζημιωθείς, καθώς η αντικειμενική βλαπτική ελαττωματικότητα φανερώνει το ελάττωμα και συνακόλουθα την παράνομη και υπαίτια συμπεριφορά του παραγωγού. Άρα, η νομολογία αποδέχεται ένα είδος ευθύνης εκ του αποτελέσματος. Ο ζημιωθείς βαρύνεται με την υποχρέωση απόδειξης της βλαπτικής ελαττωματικότητας, δηλαδή του ζημιογόνου

«Η υπαιτιότητα του εργολάβου επί ελλείψεων του έργου και φύσις του πράγματος», ΝοΒ 20, σ.1524

⁵⁴ Η νομολογία ορίζει αρνητικά την έννοια της αντικειμενικής βλαπτικής ελαττωματικότητας λέγοντας ότι «τα προϊόντα δεν πρέπει να είναι επικίνδυνα και ικανά να προκαλέσουν ζημία» όταν χρησιμοποιούνται με επιμέλεια και σύμφωνα με τις οδηγίες του παραγωγού. Βλ. ΕφΘεσ/νίκης 2901/1987, Αρμ 1988, σ. 765

Η θεωρία διέκρινε τρεις κατηγορίες ελαττωμάτων: τα ελαττώματα που οφείλονται σε σφάλματα σχεδιασμού, τα ελαττώματα παραγωγικής διαδικασίας που οφείλονται σε σφάλματα που λαμβάνουν χώρα στο στάδιο κατασκευής του προϊόντος και τέλος τα ελαττώματα παροχής οδηγιών. Βλ. ΕφΘεσ 2901/1987, Αρμ 1988, σ. 765 επ., ΕφΑθ 671/1979, ΝοΒ 28, σ. 790

⁵⁵ Βλ. Χρυσάνθη Χ., «Ζητήματα ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα», ΕΕμπΔ/2006, σ. 177, Καρακώστα Ι., «Ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ.55., Αλεξανδρίδου Ε. «Η οδηγία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας για την ευθύνη του κατασκευαστή ελαττωματικών προϊόντων», Μελέτες προς τιμήν Ν. Δελούκα, (1989), τ.Ι, σ.42

αποτελέσματος από το οποίο τελικά συνάγεται η ελαττωματικότητα του προϊόντος.⁵⁶

Η υιοθέτηση της αντιστροφής του βάρους απόδειξης από τα δικαστήρια διαμόρφωσε την αδικοπρακτική ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων σε «νόθο αντικειμενική ευθύνη». Αυτό σημαίνει ότι ο παραγωγός τεκμαίρεται ότι είναι υπαίτιος και απαλλάσσεται μόνο αν αποδείξει ότι δεν συντρέχει πταίσμα του ή πταίσμα των προσηθέντων του.⁵⁷

Όπως έχει ήδη λεχθεί, η ελληνική δικαστηριακή πρακτική⁵⁸ ακολούθησε το μάρφωμα της γερμανικής νομολογίας για την ευθύνη του παραγωγού έχοντας ως απώτερο σκοπό την αποκατάσταση των ζημιών που προκαλούνται από την επέλευση των συνδεδεμένων με συγκεκριμένη δραστηριότητα του παραγωγού κινδύνων για τα έννομα αγαθά των κοινωνιών του δικαίου.(ευθύνη από διακινδύνευση).^{59, 60}

---

⁵⁶ Βλ. Πουλιάδη Α., «Ευθύνη του παραγωγού και κατανομή του βάρους της αποδείξεως», ΝοΒ 35, σ. 486, Καράκωστα Ι., «Ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ.60,

⁵⁷ Βλ. Χρυσάνθη Χ., «Ζητήματα ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα », ΕΕμπΔ/2006 , σ. 175 επ., Δελούκα-Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 160, Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.), «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.461, Καράκωστα Ι., «Η ζημιά στο πλαίσιο της ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων, ΔΕΕ/2007 σ. 525 επ.

⁵⁸ Βλ. ΕφΑθ 671/1979, ΝοΒ 28, σ.790, ΕφΑθ 1039/1979, ΝοΒ 27, σ.984, ΠΠρΑθ 9286/1985, Αρμ 1986, σ. 501 επ., ΠΠρΑθ 17187/1983, ΕλλΔνη 25, σ. 1220 επ., ΕφΘεσ 2901/1987, Αρμ 1988, σ. 765 επ., ΕφΑθ 7453/1988, ΕλλΔνη 31, σ.848, ΕφΘεσ 2052/1999, ΕΕμπΔ 1993, σ.29 επ, ΑΠ 81/1991, ΕλλΔνη 32, σ.1215, ΠΠρΘεσ 15/1989, Αρμ 1989, σ.340

⁵⁹ Βλ. Σταθόπουλο Μ. «Επιτομή γενικού ενοχικού δικαίου», (2004) σ.316, 317, Κορνηλάκη Π. « Η ευθύνη από διακινδύνευση» (1982), σ.151

⁶⁰ Ο παραγωγός είναι ο «κάτοχος» της πηγής διακινδύνευσης από την οποία πρέπει να προστατευτούν τα πρόσωπα που συναλλάσσονται στον τομέα ή στο χώρο της συγκεκριμένης πηγής διακινδύνευσης και να αποτραπεί κάθε ενδεχόμενη ζημιά τους. Βλ. Καράκωστα Ι., « Η επίδραση του νόμου περί ευθύνης του παραγωγού για τα ελαττωματικά προϊόντα στο ελληνικό δίκαιο», ΝοΒ 36, σ. 1362

Ειδικότερα, στην Εφ.Θεσ 1259/1977 η οποία αποτελεί απόφαση οδηγό για την αδικοπρακτική ευθύνη του παραγωγού στην ελληνική νομολογία και αφορά αξίωση αποζημίωσης του καταναλωτή λόγω βλάβης του που προήλθε από την υπερβολική καυστικότητα φυτοφαρμάκου, γίνεται επίκληση της θεωρίας των σφαιρών επιρροής με στόχο να εφαρμοστεί αναλογικά η διάταξη της ΑΚ 925 και μαζί με την διάταξη της ΑΚ 914 να επιτευχθεί θεμελίωση της ευθύνης του παραγωγού. Έτσι, σύμφωνα με τις σκέψεις του δικαστηρίου, ο καταναλωτής φέρει το βάρος επίκλησης και απόδειξης της ελαττωματικότητας του προϊόντος κατά το χρόνο της χρήσης, καθώς και του αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της κανονικής χρήσης του πράγματος και της βλάβης που υπέστη. Αντίστοιχα, ο φορέας της επιχείρησης βαρύνεται με την απόδειξη του ότι η ελαττωματικότητα του προϊόντος δεν οφείλεται σε πλημμελή κατασκευή ή συντήρηση και ότι τυχόν πλημμέλεια κατασκευής ή συντήρησης δεν οφείλεται σε πταίσμα δικό του ή των προστηθέντων του.

Παρατηρείται, όμως, ότι κατά το δικαστήριο, σε αντίθεση με την αρχή των σφαιρών επιρροής, κρίσιμος χρόνος για την ύπαρξη του ελαττώματος δεν είναι ο χρόνος της εξόδου του προϊόντος από την επιχείρηση αλλά ο χρόνος χρήσης αυτού. Επιπλέον, η ελαττωματικότητα του προϊόντος συνιστά παρανομία εξαιτίας του ζημιογόνου αποτελέσματος που προέκυψε κι όχι λόγω της παραβίασης των υποχρεώσεων ασφάλειας και πρόνοιας του παραγωγού, οι οποίες δεν συμπεριλαμβάνονται ακόμα στο σκεπτικό της απόφασης του δικαστηρίου.⁶¹

Αντίστοιχα, στην απόφαση του Εφ.Θεσ 930/1985 η οποία αφορά αξίωση του καταναλωτή για αποκατάσταση ζημίας που προήλθε από την έκρηξη φιάλης υγραερίου λόγω ελαττωματικής κατασκευής της στρόφιγγας αυτής, το δικαστήριο θεμελιώνει την ευθύνη του κατασκευαστή στη διάταξη της 914 ΑΚ. Σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης ο κατασκευαστής παραβίασε την

---

⁶¹ Βλ. Αρμ 1978, σ. 121 επ.

υποχρέωση ελέγχου ασφαλείας των προϊόντων του με αποτέλεσμα η συγκεκριμένη φιάλη να εξέλθει της παραγωγικής διαδικασίας και να προκαλέσει ζημία, καθώς εξερράγη. Με άλλα λόγια η παράνομη και η υπαίτια συμπεριφορά του κατασκευαστή ερείδεται στην παράβαση της συναλλακτικής του υποχρέωσης.

Και σε αυτήν την περίπτωση, ο καταναλωτής διαφεύγει από το αποδεικτικό αδιέξοδο και φέρει μόνο το βάρος επίκλησης και απόδειξης της ελαττωματικότητας του προϊόντος, της ζημίας που υπέστη, καθώς και της αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της κατά προορισμό χρήσης και της ζημίας, ενώ ο παραγωγός, κατ' ανάλογη εφαρμογή της διάταξης ΑΚ 925 , προκειμένου να απαλλαγεί από την ευθύνη του, πρέπει να αποδείξει ότι η ελαττωματικότητα του προϊόντος δεν οφείλεται σε πλημμελή κατασκευή αυτού ή των προστηθέντων του.

Το δικαστήριο αναγνωρίζει την ιδιαίτερη δυσχέρεια του ζημιωθέντα να υπεισέλθει στην σφαίρα επιρροής του παραγωγού και να λάβει γνώση της παραγωγικής διαδικασίας ώστε να κρίνει αν τηρήθηκαν οι υποχρεώσεις του παραγωγού. Γι' αυτόν το λόγο θεωρεί κρίσιμο χρόνο για την απόδειξη της ελαττωματικότητας του προϊόντος το χρόνο χρήσεως του προϊόντος κι όχι το χρόνο παραγωγής του.

Επομένως, αν παρά την κανονική χρήση του πράγματος, προκύψει ζημιόγono αποτέλεσμα που συνδέεται αιτιωδώς με τη χρήση του, τότε η υπαιτιότητα του παραγωγού «τεκμαίρεται» και δεν χρειάζεται ο ζημιωθείς να αποδείξει τις πράξεις ή παραλείψεις που βρίσκονται εκτός της σφαίρας επιρροής του και οδήγησαν στην ελαττωματικότητα του προϊόντος.⁶²

---

⁶² Βλ. Αρμ 1986, σ.138 επ.

Αυτή η νομολογιακή διάπλαση της ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων διευκόλυνε σε σημαντικό βαθμό τους ζημιωθέντες, καθώς παρακάμφθηκε το αποδεικτικό αδιέξοδο, αλλά η προστασία η οποία τους παρεχόταν δεν ήταν ικανοποιητική. Σε περίπτωση που ο παραγωγός παρουσίαζε αποδεικτικά στοιχεία εκ των οποίων προέκυπτε η έλλειψη της υπαιτιότητας του, η ανταπόδειξη από την πλευρά του καταναλωτή παρέμενε δυσχερής διότι, όπως έχει ήδη αναφερθεί, αυτός δεν ήταν σε θέση να γνωρίζει τη διαδικασία παραγωγής και συνακόλουθα τα γεγονότα που οδήγησαν στην ελαττωματικότητα του προϊόντος. Ως εκ τούτου κατέστη φανερή η ανάγκη ουσιαστικής νομοθετικής αντιμετώπισης της ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων.⁶³

2.2 Ιστορικό των ειδικών διατάξεων για την ευθύνη του παραγωγού

Στις 25 Ιουλίου του έτους 1985 το Συμβούλιο Υπουργών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εξέδωσε την Οδηγία 85/374/ΕΟΚ «για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών – μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων» και σύμφωνα με το άρθρο 19 παρ. 1 αυτής τα κράτη – μέλη είχαν τη δυνατότητα προσαρμογής του εθνικού τους δικαίου προς το περιεχόμενό της το αργότερο τρία χρόνια από την ημερομηνίας κοινοποιήσεώς της, δηλαδή μέχρι την 30.07.1988.

Η πορεία για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας υπήρξε πολυκύμαντη. Αρχικά, η άνω Οδηγία ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη, σχεδόν αυτολεξεί, με την υπ' αριθμ. Β7535/1077/31.03.1988 κοινή

---

⁶³ Βλ. Παπανικολάου Α. « Το πρόβλημα της ευθύνης του κατασκευαστή τυποποιημένων προϊόντων», ΝοΒ 29, σ.1458, Δεληγιάννη/Κορηλάκη «Μαθήματα ειδικού ενοχικού δικαίου ΙΙΙ» (1985), σ.263, 269,270

υπουργική απόφαση (στο εξής ΚΥΑ) των υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Δικαιοσύνης, Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας και Εμπορίου. Η υπουργική αυτή απόφαση εκδόθηκε κατά νομοθετική εξουσιοδότηση (άρθρο 2 παρ. 1 (η) ν. 1338/1983) και ίσχυσε από τις 30 Ιουλίου του έτους 1988.⁶⁴ Ωστόσο, η επιλογή της ελληνικής πολιτείας⁶⁵ να προσαρμοστεί στην ευρωπαϊκή νομοθεσία μέσω της ΚΥΑ και όχι με νόμο, οδήγησε σε προβλήματα νομιμότητας. Η Οδηγία παρείχε την διακριτική ευχέρεια στα κράτη – μέλη να επιλέξουν αν θα υπαγάγουν τα γεωργικά προϊόντα στη ρύθμιση που θα υιοθετήσουν στην εσωτερική τους νομοθεσία, αν θα καθιερώσουν ανώτατο ποσοτικό όριο ευθύνης του παραγωγού και αν αυτός θα απαλλάσσεται από τους κινδύνους επιστημονικής εξέλιξης. Αυτές οι επιλογές όμως πραγματοποιήθηκαν από το ελληνικό κράτος δίχως να προηγηθεί έλεγχος της Βουλής και να υφίσταται νομοθετική εξουσιοδότηση, όπως θα συνέβαινε αν θεσπιζόταν νόμος, με αποτέλεσμα να ευνοούνται οι παραγωγοί.⁶⁶

Στη συνέχεια, ο νόμος 1961/1991 για την προστασία του καταναλωτή (άρθρο 50) κατήργησε την ΚΥΑ Β7535/1077 και ρυθμίστηκε εκ νέου η ευθύνη του παραγωγού στο τρίτο κεφάλαιο του νόμου με τον τίτλο «η ευθύνη του παραγωγού για τα ελαττωματικά προϊόντα» (άρθρα 7 – 17). Οι διατάξεις του εν λόγω νόμου τροποποιήθηκαν με το άρθρο 26 του ν. 2000/1991 και η Ευρωπαϊκή Οδηγία ενσωματώθηκε με διαφοροποιήσεις στη δομή και κάποιες συμπληρώσεις. Η τροποποίηση αυτή προκάλεσε την έντονη αντίδραση της θεωρίας, καθώς ο έλληνας νομοθέτης προέβη σε προφανείς αποκλίσεις από το περιεχόμενο της Οδηγίας όσον αφορά την έννοια του παραγωγού⁶⁷, έκανε

---

⁶⁴ Βλ. Καρακώστα Ι., «Ευθύνη παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ. 84

⁶⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 288ΣΛΕΕ η Οδηγία «δεσμεύει κάθε κράτος – μέλος στο οποίο απευθύνεται όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα αλλά αφήνει την επιλογή του τύπου και των μέσων στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών».

⁶⁶ Βλ. Κορνηλάκη Π., «Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων (Ζητήματα από τη νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος με βάση τη σχετική οδηγία της ΕΟΚ)», Αρμ 1990, σ. 205

⁶⁷ Βλ. Δελούκα – Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 164

αρνητική χρήση των διακριτικών ευχερειών που παρείχε ο κοινοτικός νομοθέτης προς όφελος των παραγωγών και κυρίως δεν ακολούθησε τη βασική επιλογή αυτού για την καθιέρωση της αντικειμενικής ευθύνης ανεξάρτητης από υπαιτιότητα. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 10 στοιχ. ε΄ του ν. 1961/1991 καθίστατο δυνατή η απαλλαγή του παραγωγού από την ευθύνη του, εφόσον δικαιολογημένα δεν γνώριζε, ούτε μπορούσε να γνωρίζει την ύπαρξη του ελαττώματος κατά την κυκλοφορία του προϊόντος. Επομένως, καθιερωνόταν υποκειμενική ευθύνη με αντιστροφή του βάρους αποδείξεως.

Ύστερα από αυτές τις αποτυχημένες προσπάθειες ενσωμάτωσης της Οδηγίας, ο Υπουργός εμπορίου κατέθεσε τον Ιούνιο του 1994 στη Βουλή των Ελλήνων σχέδιο νόμου για την προστασία των καταναλωτών και θεσπίστηκε ο νόμος 2251/1994 που άρχισε να ισχύει από τις 16.11.1994. Στο άρθρο 6 του ν. 2251/1994 ρυθμίστηκε ειδικά η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων ενσωματώνοντας την Οδηγία 85/374/ΕΟΚ αλλά και την οδηγία για την ασφάλεια των προϊόντων⁶⁸. Με το άρθρο αυτό του άνω νόμου ακολουθείται η επιταγή της ευρωπαϊκής Οδηγίας για την καθιέρωση γνήσιας αντικειμενικής ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων και γίνεται χρήση των διακριτικών ευχερειών που παρείχε η Οδηγία στα άρθρα 15 και 16 προς όφελος των καταναλωτών.⁶⁹ Πιο συγκεκριμένα: 1) δεν υφίσταται ανώτατο όριο ευθύνης για αποζημίωση σε περίπτωση θανάτου ή σωματικών βλαβών, 2) συμπεριλαμβάνονται στο πεδίο εφαρμογής του Νόμου και τα γεωργικά προϊόντα. Επιπλέον, σε αυτόν τον νόμο δεν υφίσταται περιορισμός της

---

⁶⁸ Βλ. Καρακώστα Ι., «Ευθύνη παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ. 84

⁶⁹ Η μόνη περίπτωση όπου η Οδηγία παρείχε στα κράτη – μέλη τη διακριτική ευχέρεια ρύθμισης προς όφελος των καταναλωτών και δεν υιοθετήθηκε από τον εθνικό μας νομοθέτη ήταν αυτή του άρθρου 7 στοιχ. ε΄. Σύμφωνα με αυτή τα κράτη – μέλη έχουν τη διακριτική ευχέρεια να συμπεριλάβουν ή όχι στην εθνική τους νομοθεσία τη δυνατότητα απαλλαγής του παραγωγού από την ευθύνη σε αποζημίωση, εφόσον αυτός αποδείξει ότι το επίπεδο των επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων τη στιγμή που έθεσε το προϊόν του σε κυκλοφορία δεν επέτρεπε τη διαπίστωση του ελαττώματος, Βλ. Δελούκα – Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 164

εφαρμογής του για προϊόντα που κυκλοφόρησαν στην αγορά μετά από ορισμένη ημερομηνία. Επομένως επιτεύχθηκε μέσω αυτού του νόμου καλύτερη προσαρμογή στα ευρωπαϊκά δεδομένα και αποτελεσματικότερη προστασία του καταναλωτή.

Τέλος, το αρχικό κείμενο του άρθρου 6 του ν. 2251/1994 τροποποιήθηκε με το ν. 3587/2007 (ΦΕΚ 152 Α΄/10.7.2007) « Τροποποίηση και συμπλήρωση του ν. 2251/1994 Προστασία των καταναλωτών, όπως ισχύει – Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2005/29 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (EEL 29)» . Τα βασικά σημεία της ευθύνης του παραγωγού ύστερα από την τελευταία τροποποίησή του διαμορφώθηκαν ως εξής: α) καθιερώθηκε η αντικειμενική ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων, δηλαδή ευθύνη που υφίσταται ανεξάρτητα από την υπαιτιότητα του, β) διευρύνθηκε η έννοια του παραγωγού, καθώς περιλαμβάνεται σε αυτή ο παραγωγός του συστατικού και της πρώτης ύλης, ο οιονεί παραγωγός, ο εισαγωγέας και υπό προϋποθέσεις ο προμηθευτής, γ) τέθηκε ως προϋπόθεση για τη γέννηση της ευθύνης η πρόκληση ζημίας και η ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ αυτής και του ελαττώματος του προϊόντος, δ) ορίστηκε ως «ελαττωματικό» το προϊόν το οποίο δεν παρέχει την ευλόγως αναμενόμενη ασφάλεια ή την προβλεπόμενη απόδοση σύμφωνα με τις προδιαγραφές του, ε) παρασχέθηκε στον παραγωγό η δυνατότητα απαλλαγής του από την ευθύνη, εφόσον αποδείξει ότι συντρέχει κάποιος από τους λόγους απαλλαγής που απαριθμούνται περιοριστικά στο άρθρο 6 παρ. 8 και παρ. 9.⁷⁰

2.3 Σύντομη ανάλυση του άρθρου 6 του νόμου 2251/1994

2.3.1 Νομική φύση της ευθύνης κατά το άρθρο 6 του ν. 2251/1994

Η νομική φύση της ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων αποτέλεσε αντικείμενο έντονης αμφισβήτησης και υποστηρίχθηκαν πολλές

---

⁷⁰ Βλ. Δελούκα – Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 165

εκδοχές περί αυτής από την πλευρά της θεωρίας: ευθύνη γνήσια αντικειμενική, νόθος αντικειμενική, αντικειμενική με ευρείες εξαιρέσεις, ευθύνη από διακινδύνευση, αντικειμενική για παράνομη συμπεριφορά. Η επιλογή της μιας ή της άλλης εκδοχής διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο, καθώς έχει αντίκτυπο στην ερμηνεία σημαντικών εννοιών του άρθρου 6, όπως του ελαττώματος ενός προϊόντος, του επιπέδου της επιστήμης και της τεχνικής, ενώ ταυτόχρονα συνδέεται και με την απαλλαγή του παραγωγού από την ευθύνη του λόγω ανωτέρας βίας.⁷¹ Οι επικρατέστερες απόψεις βρίσκονται μεταξύ της ευθύνης από αδικοπραξία και της ευθύνης από διακινδύνευση.⁷²

Στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 6 περιλαμβάνεται αυτούσιο το κείμενο του άρθρου 1 της Οδηγίας 85/374/ΕΟΚ και ορίζεται ότι: «ο παραγωγός ευθύνεται για κάθε ζημία που οφείλεται σε ελάττωμα του προϊόντος του». Πρόκειται για το θεμελιώδη κανόνα στον οποίο βασίζεται το σύστημα ευθύνης του παραγωγού και η παράλειψη του όρου της υπαιτιότητας είναι σκόπιμη, καθώς αποτελεί επιδίωξη του νομοθέτη ο χαρακτηρισμός της διάταξης και της σχετικής ευθύνης ως ευθύνης ανεξαρτήτως υπαιτιότητας (άνευ πταίσματος). Άρα, όπως προκύπτει και από τη σχετική νομολογία του ΔΕΕ⁷³, έχουμε αντικειμενική ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων για την αποκατάσταση της περιουσίας και της ηθικής βλάβης που οφείλονται σε ελαττωματικό προϊόν.⁷⁴

Η πρόκληση ζημίας από ελαττωματικό προϊόν δημιουργεί ευθύνη του παραγωγού σε αποζημίωση ανεξάρτητα από την αιτία του ελαττώματος. Είναι

---

⁷¹ Βλ. Φίλιο Π., « Ενοχικό Δίκαιο – Ειδικό μέρος» τομ.ΙΙ, (2005) σ. 515, Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.) «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.465

⁷² Βλ. Βλ. Φίλιο Π., « Ενοχικό Δίκαιο – Ειδικό μέρος» τομ.ΙΙ, (2005) σ. 515επ., Δεληγιάννη/Κορνηλάκη, «Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο ΙΙΙ» (1992), σ. 339, Κορνηλάκη Π. «Επίτομο Ενοχικό Δίκαιο», (2000), σ.675 Δελούκα – Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 165

⁷³ Βλ. ΔΕΚ Veedfald/Arhus Amtskommune, 203/1999, σκ. 15η

⁷⁴ Βλ. Γεωργιάδη Α., «Ενοχικό Δίκαιο- Ειδικό Μέρος», τομ. Ι, (2004), σ.148

αδιάφορο, για παράδειγμα, αν μόνο μια από τις χιλιάδες φιάλες αναψυκτικού έχει ελάττωμα το οποίο οφείλεται στη στατιστικά αναπόφευκτη δυσλειτουργία κάποιου μηχανήματος ή σε απροσεξία του αρμόδιου υπαλλήλου. Πρόκειται για αντικειμενική ευθύνη που ισχύει και για τον οιονεί παραγωγό, τον εισαγωγέα και τον προμηθευτή του ελαττωματικού προϊόντος, διότι υπέχουν ευθύνη για κάποιο ελάττωμα που προκλήθηκε στο πεδίο δράσης του πραγματικού παραγωγού.⁷⁵

Αξίζει να σημειωθεί ότι πρόκειται για εξωσυμβατική ευθύνη, καθώς γεννάται ανεξάρτητα από την ύπαρξη προηγούμενης συμβατικής σχέσης μεταξύ του υπόχρεου και του δικαιούχου. Γι αυτό το λόγο αν ένας *τυχαία παρευρισκόμενος* υποστεί σωματικές βλάβες από την έκρηξη που προκάλεσε μια ελαττωματική φιάλη υγραερίου, δύναται να αξιώσει αποζημίωση από τον παραγωγό του ελαττωματικού προϊόντος με βάση τις διατάξεις του άρθρου 6 χωρίς να είναι ο ίδιος χρήστης του προϊόντος.⁷⁶

Επειδή όμως στο ελληνικό δίκαιο δεν είναι δυνατόν να γίνεται λόγος για αντικειμενική ευθύνη χωρίς κάποιο κριτήριο καταλογισμού, χωρίς δηλαδή την ύπαρξη εκείνου του ιδιαίτερου λόγου που νομιμοποιεί την επιβάρυνση ορισμένου προσώπου με τη ζημιά του ζημιωθέντος (όπως π.χ. της υπαιτιότητας), καταλληλότερο για τις ζημιές του άρθρου 6 του ν. 2251/1994 θεωρείται το κριτήριο της διακινδύνευσης, ανεξάρτητα από το είδος της παραγωγής. Πρόκειται λοιπόν για *ευθύνη από διακινδύνευση*⁷⁷, καθώς το ελάττωμα του προϊόντος από την στιγμή της κυκλοφορίας του γεννά έναν συγκεκριμένο

---

⁷⁵ Βλ. Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.) «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.466

⁷⁶ Βλ. Δελούκα – Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 166

⁷⁷ Βλ. Καράκωστα Ι., «Ευθύνη παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ. 103 σύμφωνα με τον οποίο η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων με βάση το άρθρο 6 του ν. 2251/1994 κατά την ορθότερη άποψη χαρακτηρίζεται ως ειδική περίπτωση αδικοπρακτικής ευθύνης. Την αδικοπρακτική αυτή ευθύνη η νομολογία εξακολουθεί να τη θεμελιώνει στην αθέτηση της υποχρέωσης πρόνοιας και ασφάλειας στον τομέα τα παραγωγής των προϊόντων.

κίνδυνο για τα αγαθά των πολιτών· ο κίνδυνος αυτός από την μια πλευρά είναι αδύνατον να ελεγχθεί εκ των προτέρων από τους υπόχρεους του άρθρου 6 κατά το χρόνο κυκλοφορίας του προϊόντος και από την άλλη πλευρά είναι δύσκολο να αποφευχθεί από τους πολίτες λόγω της σύγχρονης δομής και οργάνωσης της κοινωνίας.⁷⁸

Οι ειδικές διατάξεις του άρθρου 6 δεν αποκλείουν τα δικαιώματα που μπορεί να έχει ο καταναλωτής είτε κατά τις διατάξεις περί ενδοσυμβατικής ή εξωσυμβατικής ευθύνης του κοινού δικαίου, καθώς συντρέχει συρροή νόμιμων βάσεων της αξίωσης του ζημιωθέντος καταναλωτή και τα δύο αυτά δίκαια συνυπάρχουν αρμονικά και διαμορφώνουν την ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων κατά τρόπο ανάλογο. Ο καταναλωτής έχει δικαίωμα, εφόσον πληρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος, να κάνει χρήση του νομικού θεμελίου που τον εξυπηρετεί καλύτερα, ενώ η ικανοποίηση της μιας αξίωση επιφέρει την απόσβεση της άλλης. Η δυνατότητα αυτή που παρέχεται στον καταναλωτή προκύπτει τόσο από την εθνική όσο και από την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Ειδικότερα στο άρθρο 14 παρ. 5 του ν. 2251/1994 προβλέπεται ότι: «Αν σε συγκεκριμένη περίπτωση οι κοινές διατάξεις παρέχουν στον καταναλωτή μεγαλύτερη προστασία από την ειδική ρύθμιση του νόμου αυτού, εφαρμόζονται οι κοινές διατάξεις. Εξαιρούνται οι διατάξεις που αφορούν παραγραφές και αποκλειστικές προθεσμίες...» ενώ στο άρθρο 13 της Οδηγίας ορίζεται ότι: « (η οδηγία) δεν θίγει τα δικαιώματα που ενδέχεται να έχει ο ζημιωθείς, βάσει του δικαίου περί ενδοσυμβατικής η εξωσυμβατικής ευθύνης...»⁷⁹

---

⁷⁸ Βλ. Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.) «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.466-467

⁷⁹ Βλ. Δελούκα – Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 166

2.3.2 Συνυπεύθυνοι – Αναγωγή μεταξύ συνοφειλετών – Παράλληλη ευθύνη – Συντρέχον πταίσμα

Όπως προκύπτει εκ των ανωτέρω ο κύκλος των ευθυνόμενων προσώπων προς καταβολή αποζημίωσης στον ζημιωθέντα από κάποιο ελαττωματικό προϊόν είναι ιδιαίτερος ευρύς. Ως εκ τούτου είναι δυνατόν για την ίδια ζημία να ευθύνονται περισσότερα του ενός πρόσωπα, όπως για παράδειγμα ο κατασκευαστής ενός συστατικού, ο κατασκευαστής του τελικού προϊόντος, ο εισαγωγέας κ.τ.λ. Σε αυτήν την περίπτωση, όταν δηλαδή υπέχουν ευθύνη δύο ή περισσότερα πρόσωπα για την ίδια ζημία, προβλέπεται στην παράγραφο 10 εδ. α' του άρθρου 6 ότι η ευθύνη τους είναι εις ολόκληρον.⁸⁰ Η ευθύνη εις ολόκληρον δημιουργεί παθητική εις ολόκληρον ενοχή κατά την έννοια των άρθρων 481-483 ΑΚ. Αυτό σημαίνει ότι ο ζημιωθείς έχει το δικαίωμα να στραφεί κατά οποιουδήποτε εκ των συνοφειλετών επιλέγοντας εκείνον από τον οποίο θα έχει τις μεγαλύτερες πιθανότητες να αποζημιωθεί, δηλαδή τον οικονομικά ισχυρότερο (“deepest pocket”) ή αυτόν που φαίνεται περισσότερο φερέγγυος ή που είναι πιο προσιτός και να απαιτήσει πλήρη ικανοποίηση της αξίωσής του για αποζημίωση και χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.⁸¹

Οι ειδικές διατάξεις ορίζουν ότι μεταξύ των συνοφειλετών υφίσταται εκ του νόμου δικαίωμα αναγωγής κατά αλλήλων ανάλογα με τη συμμετοχή τους στην επέλευση της ζημίας. Στην Οδηγία 85/374/ΕΟΚ υπάρχει διάταξη η οποία για τη ρύθμιση του δικαιώματος αναγωγής παραπέμπει στις διατάξεις του εθνικού δικαίου των κρατών – μελών, ενώ στο νόμο 2251/1994 δεν περιλαμβάνεται ρητή παραπομπή στις διατάξεις του εθνικού δικαίου⁸² που ρυθμίζουν αυτό το ζήτημα..⁸³

---

⁸⁰ Βλ. Δελούκα – Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 172

⁸¹ Βλ. Γεωργιάδη Α. στον ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, εισαγωγικές παρατηρήσεις, άρθρο 926, αρ. 2, Καρακώστα Ι., «Ευθύνη παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ. 131

⁸² Κατά αυτόν τον τρόπο διαταράσσεται η αρχή της ομοιομορφίας της ευρωπαϊκής ρύθμισης της ευθύνης του παραγωγού, καθώς η εσωτερική σχέση των συνοφειλετών δύναται να ρυθμιστεί διαφορετικά σε κάθε κράτος- μέλος, με αποτέλεσμα να υπάρξουν ανομοιογενή

Εκείνος ο υπόχρεος ο οποίος κατέβαλε ολόκληρη την αποζημίωση έχει δικαίωμα αναγωγής κατά των υπολοίπων για την καταβολή του αναλογούντος μεριδίου γιατί η εσωτερική σχέση που τους συνδέει είναι διηρημένη και όχι ενοχή εις ολόκληρον.. Εξάιρεση από αυτήν την αρχή της διηρημένης ευθύνης υπάρχει όταν κάποιος από τους υπόχρεους συνδέονται μεταξύ τους με σχέση προσθήσεως. Σε αυτήν την περίπτωση η ζημία στην εσωτερική σχέση επιμερίζεται σε δύο ενότητες φορέων ευθύνης από τις οποίες η μια απαρτίζεται για παράδειγμα από τον παραγωγό και τον υπάλληλό του, οι οποίοι έχουν σχέση πρόστησης, και η άλλη ενότητα από τον άλλο υπόχρεο. Τα πρόσωπα που περιλαμβάνονται στη κάθε ενότητα ευθύνονται εις ολόκληρον για το μέρος που αναλογεί στην κάθε ενότητα.

Έπειτα, στην παράγραφο 11 του άρθρου 6 το πρώτο ζήτημα που ρυθμίζεται είναι η περίπτωση της παράλληλης ευθύνης κατά την οποία είναι δυνατόν κάποιος από τους συνοφειλέτες να ευθύνεται βάσει των ειδικών διατάξεων, ενώ άλλος να ευθύνεται με βάση τις διατάξεις για την αδικοπρακτική ευθύνη (914επ. ΑΚ) λόγω πράξης ή παράλειψης. Με αυτόν τον τρόπο καθίσταται σαφής και είναι αδύνατον να αμφισβητηθεί η παράλληλη ευθύνη του παραγωγού με κάποιο άλλο ευθυνόμενο πρόσωπο. Επομένως, ο καταναλωτής που ζημιώθηκε μπορεί να στραφεί είτε κατά του παραγωγού, εφόσον η ζημία προέρχεται από κάποιο ελάττωμα του πράγματος είτε κατά του προσώπου του οποίου η ενέργεια ή η παράλειψη αποτελεί αιτιώδη όρο επέλευσης της ζημίας, έχοντας ως έρεισμα τις γενικές διατάξεις περί αδικοπραξιών.

Το δεύτερο ζήτημα που ρυθμίζεται στην παράγραφο 11 του άρθρου 6 είναι το συντρέχον πταίσμα του ζημιωθέντος ή προσώπου για το οποίο ευθύνεται ο ζημιωθείς, καθώς και οι επιπτώσεις αυτού στην ευθύνη του παραγωγού. Εδώ εντάσσονται οι περιπτώσεις της ελαττωματικής χρήσης ενός ελαττωματικού

έννομα αποτελέσματα και συνακόλουθα διατάραξη των όρων του ανταγωνισμού εντός της Ε.Ε., Βλ. Καρακώστα Ι., «Ευθύνη παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ. 131

⁸³ Βλ. Καρακώστα Ι., «Ευθύνη παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ. 131-132

προϊόντος, η εσφαλμένη ερμηνεία λανθασμένων οδηγιών χρήσης, η μη εφαρμογή ανεπαρκών προφυλάξεων ασφαλείας κ.τ.λ. Υπό την προϋπόθεση ότι είναι δυνατόν να καταλογισθεί στον ζημιωθέντα υπαίτια συμπεριφορά (πράξη ή παράλειψη) η οποία αποτέλεσε αιτιώδη όρο επαγωγής ή αύξησης της ζημίας, ο νομοθέτης προβλέπει ότι η ευθύνη του παραγωγού μειώνεται ή αίρεται κατά το μέτρο συνυπαιτιότητας του ζημιωθέντος. Άρα, ανυπαίτια συμβολή του ζημιωθέντος στο ζημιογόνο αποτέλεσμα δεν συνεπάγεται τον περιορισμό ή τον αποκλεισμό της ευθύνης του παραγωγού.⁸⁴

2.3.3 Το αποδεικτικό βάρος και οι λόγοι αποκλεισμού και απαλλαγής από την ευθύνη

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, ο καταναλωτής έχει τη δυνατότητα να αποζημιωθεί με βάση τις διατάξεις του άρθρου 6 του ν. 2251/1994, εφόσον αποδείξει το ελάττωμα του προϊόντος, τη ζημία που υπέστη και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ του ελαττώματος του προϊόντος και της ζημίας που προκλήθηκε.⁸⁵

Ο Έλληνας νομοθέτης όμως ακολουθώντας την επιλογή του ενωσιακού νομοθέτη που αποσκοπούσε στη δίκαιη κατανομή των κινδύνων μεταξύ ζημιωθέντος και παραγωγού, θέσπισε ορισμένους λόγους απαλλαγής του παραγωγού και των προσώπων που εξομοιώνονται με αυτόν από την ευθύνη.⁸⁶

Ειδικότερα, σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 6 του ν. 2251/1994, ο παραγωγός δεν ευθύνεται αν αποδείξει ότι συντρέχει έστω ένας από τους περιοριστικά αναφερόμενους λόγους απαλλαγής:

α) η μη θέση του προϊόντος σε κυκλοφορία

---

⁸⁴ Βλ. Καράκωστα Ι., «Ευθύνη παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ. 138

⁸⁵ Βλ. Δελούκα – Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 196

⁸⁶ Βλ. Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.) «Το Ενωσιακό Δίκαιο της προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.487

β) η ανυπαρξία ελαττώματος όταν το προϊόν τέθηκε σε κυκλοφορία

γ) η μη κατασκευή του προϊόντος με σκοπό τη διανομή του και τη μη διανομή του στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας

δ) το ελάττωμα οφείλεται στο γεγονός ότι το προϊόν κατασκευάστηκε σύμφωνα με κανόνες αναγκαστικού δικαίου

ε) αδυναμία διάγνωσης του ελαττώματος με βάση το ισχύον κατά την κυκλοφορία του προϊόντος επίπεδο επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3.ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

Ένας από τους πρωταρχικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η ελευθερία μετακίνησης των εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών – μελών αυτής και πραγματώνεται μέσω της ενιαίας αγοράς που δημιουργήθηκε επίσημα το 1993, καθώς η **αμοιβαία αναγνώριση** έχει συμβάλει ουσιαστικά στην εξάλειψη των εμποδίων στο εμπόριο. Στην ενιαία αγορά της Ε.Ε. τα πρόσωπα, τα αγαθά, οι υπηρεσίες και τα κεφάλαια μπορούν να κυκλοφορούν εξίσου ελεύθερα όπως και στο εσωτερικό μιας χώρας. Έχοντας λοιπόν ως δεδομένο αυτόν τον σκοπό της Ε.Ε. και λαμβάνοντας υπόψη την πρόθεση των παραγωγών σε παγκόσμιο επίπεδο να διανέμουν τα προϊόντα τους σε όσο το δυνατόν ευρύτερη κλίμακα, είναι λογικό να αναμένουμε την εμφάνιση πλήθους περιπτώσεων προϊόντων που διανέμονται διεθνώς και τα οποία, εφόσον αποδεικνύονται ελαττωματικά, δημιουργούν ζητήματα με στοιχείο αλλοδαπότητας.

Σε αυτές τις περιπτώσεις που υφίσταται στοιχείο αλλοδαπότητας μεταξύ παραγωγών ελαττωματικών προϊόντων και ζημιωθέντων καταναλωτών,

προκύπτουν προς διερεύνηση ζητήματα διεθνούς δικαιοδοσίας και ιδιωτικού διεθνούς δικαίου.⁸⁷

3.1 Διεθνής Δικαιοδοσία

Με βάση το πρότερο καθεστώς, για την επίλυση των ζητημάτων της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις μεταξύ τους σχέσεις αλλά και για τη διευκόλυνση αναγνώρισης και εκτέλεσης των δικαστικών αποφάσεων στα κράτη – μέλη, εφαρμογή είχε ο Κανονισμός 44/2001 ή αλλιώς Κανονισμός «Βρυξέλλες Ι» ο οποίος αντικατέστησε τη Σύμβαση των Βρυξελλών του 1968. Ο συγκεκριμένος κανονισμός εφαρμοζόταν σε περίπτωση ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων με την προϋπόθεση ότι ή σχετιζόμενη αγωγή ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του από άποψη ουσιαστικού, προσωπικού, τοπικού και χρονικού κριτηρίου. Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Κανονισμού, αυτός εφαρμοζόταν για αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ενώ στο άρθρο 2 του Κανονισμού οριζόταν ότι τύγχανε εφαρμογής σε περίπτωση που εναγόμενος είχε την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους. Η κατοικία του εναγομένου αποτελούσε όχι μόνο κριτήριο οριοθέτησης του πεδίου εφαρμογής του Κανονισμού αλλά και γενική βάση διεθνούς δικαιοδοσίας. Όταν η κατοικία του εναγομένου εφαρμοζόταν ως γενική δικαιοδοτική βάση, ρύθμιζε μόνο τη διεθνή δικαιοδοσία και όχι την εσωτερική κατά τόπο αρμοδιότητα η οποία αποτελούσε αντικείμενο ρύθμισης του δικαίου του εκάστοτε εθνικού δικαστή. Επομένως ο Κανονισμός παρείχε λύση στον προβληματισμό τίνος κράτους – μέλους τα δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία, αλλά δεν όριζε ποιο συγκεκριμένο δικαστήριο του κράτους αυτού είναι κατά τόπο αρμόδιο.

Στην πορεία ο Κανονισμός 44/2001 αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό 1215/2012 «για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις». Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ.1

---

⁸⁷ Βλ. Καράκωστα Ι., «Ευθύνη παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ. 299

του νέου Κανονισμού ισχύει ότι, αν η έδρα⁸⁸ του εναγομένου βρίσκεται σε κράτος – μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαφορετικό από αυτό στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο ενάγων, η αγωγή αποζημίωσης ασκείται στα δικαστήρια του τόπου όπου έχει την έδρα του ο εναγόμενος ή ως εΐθισται σύμφωνα με το άρθρο 7 αριθ. 2 στα δικαστήρια του τόπου όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός. Δε χωρεί αμφισβήτηση για την εφαρμογή του άρθρου 7 στις εξωσυμβατικές διαφορές από τις ζημιές ελαττωματικών προϊόντων. Εφαρμόζεται στις ενοχές από «αδικοπραξία ή οιονεί αδικοπραξία». Ο συγκεκριμένος όρος έχει αποτελέσει αντικείμενο εκτενούς ερμηνείας από το ΔικΕΕ (και πλέον ΔΕΕ) και θεωρείται ότι καταλαμβάνει κάθε απαίτηση που δεν σχετίζεται με «διαφορά εκ συμβάσεως» κατά την έννοια του άρθρου 7 αριθ. 1 του Κανονισμού, επομένως περιλαμβάνεται και η απαίτηση από τις ζημιές που προκαλούν τα ελαττωματικά προϊόντα.⁸⁹

Όσον αφορά τον τόπο όπου συνέβη το ζημιογόνο γεγονός, το ΔΕΕ απεφάνθη ότι πρόκειται είτε για τον τόπο όπου έλαβε χώρα το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός είτε για τον τόπο όπου επήλθε στην αρχή η ζημία του ζημιωθέντος. Ο τόπος στον οποίο επήλθαν περιουσιακές ζημιές ως επακόλουθο της αρχικώς επελθούσας ζημίας, δε θεμελιώνουν διεθνή δικαιοδοσία σύμφωνα με το άρθρο 7 αριθ. 2.⁹⁰ Ειδικότερα το ΔΕΕ σύμφωνα με πάγια νομολογία του όρισε ότι ο τόπος όπου συνέβη το γενεσιουργό της ζημίας γεγονός είναι ο τόπος παραγωγής του ελαττωματικού προϊόντος παρέχοντας με αυτόν τον τρόπο διευκόλυνση στη συλλογή αποδεικτικών μέσων για την στοιχειοθέτηση του επίδικου ελαττώματος και καθιστώντας περισσότερο προβλέψιμο τον προσδιορισμό της βάσης της διεθνούς δικαιοδοσίας του άρθρου 7 αριθ. 2.

---

⁸⁸ Για την έδρα των νομικών προσώπων βλ. άρθρο 60 παρ. 1 του Κανονισμού 44/2001

⁸⁹ Βλ. Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.) «Το Ενωσιακό Δίκαιο της προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.510

⁹⁰ Βλ. συναφώς ΔΕΚ 19.9.1995 Marinari/Loyds Banks, 364/93, Συλλ. Νομολ. 1995, 2719 επ. σκ. 14 επ.,

Επίσης το ΔΕΕ απεφάνθη ότι ο τόπος επέλευσης της αρχικής ζημίας του θύματος είναι ο τόπος όπου επήλθε η αρχική ζημία εξαιτίας της φυσιολογικής χρήσης του προϊόντος και σύμφωνα με τον σκοπό για τον οποίο προορίζεται το προϊόν. Προκειμένου να εφαρμοστεί το άρθρο 7 αριθ. 2 δεν εξετάζεται αν ο εναγόμενος είναι φυσικός αυτουργός, δηλαδή ο πραγματικός παραγωγός του ελαττωματικού προϊόντος ή το πρόσωπο που απλώς ευθύνεται για την επίδικη ζημία όπως για παράδειγμα ο οιονεί παραγωγός ή ο εισαγωγέας.

Το άρθρο 25 του Κανονισμού 1215/2012 αναφέρεται στην παρέκταση της διεθνούς δικαιοδοσίας υπέρ δικαστηρίου κάποιου κράτους – μέλους της ΕΕ η οποία συμφωνείται ρητά από τα μέρη χωρίς να προσμετράται αν ο εναγόμενος έχει την έδρα/κατοικία του σε κράτος – μέλος της ΕΕ.

Σε περίπτωση, όμως, που ο εναγόμενος δεν έχει την κατοικία του σε κράτος – μέλος της ΕΕ και δεν έχει συμφωνηθεί παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας και forum είναι η Ελλάδα, η ανεύρεση του αρμόδιου δικαστηρίου επιτυγχάνεται μέσω του ελληνικού δικονομικού διεθνούς δικαίου και συγκεκριμένα μέσω του άρθρου 3 παρ. 1 του ΚΠολΔ με την επιφύλαξη πάντοτε των διμερών ή πολυμερών συμβάσεων που έχει επικυρώσει ο Έλληνας νομοθέτης.⁹¹ Το άρθρο 3 παρ. 1 ΚΠολΔ ορίζει ότι «στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων υπάγονται ημεδαποί και αλλοδαποί, εφόσον υφίσταται αρμοδιότητα ελληνικού δικαστηρίου».

Επομένως, η διεθνής δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων εξαρτάται από την ύπαρξη κατά τόπον αρμοδιότητας η οποία ορίζεται στα άρθρα 22-40 ΚΠολΔ. Εφαρμόζοντας το άρθρο 22ΚΠολΔ σε συνδυασμό με το άρθρο 35ΚΠολΔ που αφορά ειδικά τις διαφορές από αδικοπραξία, οι αγωγές που αφορούν ζημίες προκληθείσες από ελαττωματικό προϊόν, σε υποθέσεις με στοιχείο αλλοδαπότητας, και που έχουν έρεισμα τις γενικές διατάξεις περί αδικοπραξιών ή τις ειδικές διατάξεις περί ευθύνης του παραγωγού, ασκούνται είτε στον τόπο της γενικής δωσιδικίας του εναγομένου (δηλαδή στο δικαστήριο

---

⁹¹ Βλ. Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.) «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.511

στην περιφέρεια του οποίου ο εναγόμενος έχει την κατοικία ή την έδρα του) είτε στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου έχει τελεσθεί η αξιόποινη πράξη.⁹²

3.2 Ιδιωτικό διεθνές δίκαιο

Κατά το παρελθόν και μέχρι την 11^η Ιανουαρίου του 2009, εφόσον με βάση τους άνω αναφερθέντες κανόνες δικαίου ο Έλληνας δικαστής ήταν ο αρμόδιος για την επίλυση μιας διαφοράς η οποία προέκυψε από τις ζημιές ελαττωματικών προϊόντων, έκρινε σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο που υποδείκνυαν οι διατάξεις του ελληνικού ιδιωτικού διεθνούς δικαίου (*lex fori*) και συγκεκριμένα το άρθρο 26 του Αστικού Κώδικα. Σύμφωνα με αυτό «οι ενοχές από αδίκημα διέπονται από το δίκαιο της πολιτείας όπου διαπράχθηκε το αδίκημα». Με δεδομένο, όμως, ότι η εφαρμογή των γενικών κανόνων δεν είναι αυτονόητη στην ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων, προέκυψαν διστάμενες απόψεις όσον αφορά τον προσδιορισμό της έννοιας του τόπου τέλεσης του αδικήματος. Κατά μια άποψη «τόπος τέλεσης» ήταν ο τόπος όπου τελέστηκε το αδίκημα ως ενιαία πράξη κατά την κύρια και ουσιώδη σημασία του, ενώ κατά άλλη, μάλλον ορθότερη άποψη, επρόκειτο είτε για τον τόπο τέλεσης του αδικήματος είτε για τον τόπο επέλευσης της ζημίας και η επιλογή μεταξύ των δύο εναπόκειτο στον ενάγοντα.

Μετά την 11^η Ιανουαρίου του 2009 τα ερμηνευτικά αυτά προβλήματα επιλύθηκαν με την εφαρμογή του Κανονισμού 864/2007, αποκαλούμενου και Ρώμη II, ο οποίος αποτέλεσε μια προσπάθεια για εναρμόνιση του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου και των κανόνων που υποδεικνύουν το εφαρμοστέο δίκαιο σε επίπεδο εξωσυμβατικών σχέσεων.⁹³ Όπως ορίζεται στο άρθρο 31 αυτού, από την άνω ημερομηνία έναρξης ισχύος του (11/1/2009) και εφεξής, το άρθρο 26

---

⁹² Βλ. Κούρτη Β. , «Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων στο ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, (2006), σ.137επ, Καράκωστα Ι., «Ευθύνη παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ. 305

⁹³ Βλ. Καράκωστα Ι., «Ευθύνη παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ. 318

ΑΚ δεν τυγχάνει πλέον εφαρμογής για τις σημαντικότερες εξωσυμβατικές ενοχές του αστικού και εμπορικού δικαίου αλλά εφαρμόζεται το άρθρο 5 του Κανονισμού το οποίο περιλαμβάνει ειδική διάταξη για το εφαρμοστέο δίκαιο στις περιπτώσεις ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων. Πρόκειται για την πρώτη φορά που στην έννομη τάξη των κρατών – μελών της Ε.Ε.(εκτός της Δανίας) και συνακόλουθα και της Ελλάδας τέθηκε σε ισχύ ένας ειδικός κανόνας για τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου στις εξωσυμβατικές ενοχές αποζημίωσης από ελαττωματικά προϊόντα.⁹⁴

Στο άρθρο 5 του Κανονισμού περιλαμβάνονται έξι κριτήρια προκειμένου να επιλεγεί το εθνικό δίκαιο που είναι δικαιότερο όσον αφορά την κατανομή των κινδύνων μεταξύ υπόχρεου και ζημιωθέντος στην επίδικη περίπτωση.⁹⁵ Πιο συγκεκριμένα προβλέπεται ότι:

Α) αν ο ζημιωθείς και ο υπόχρεος προς καταβολή αποζημίωσης, έχουν κατά το χρόνο επέλευσης της ζημίας, τη συνήθη διαμονή⁹⁶ τους στην ίδια χώρα, η επίδικη διαφορά διέπεται από το δίκαιο της χώρας αυτής. Πρόκειται για μια δίκαιη ρύθμιση, κυρίως στην περίπτωση που το προϊόν αποκτήθηκε ή ζημία επήλθε σε διαφορετική χώρα από αυτή στην οποία έχουν τη συνήθη διαμονή τους οι διάδικοι.⁹⁷

---

⁹⁴ Βλ. Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.) «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.512

⁹⁵ Βλ. και 20^η Σκ. Προοιμίου του Κανονισμού 864/2007

⁹⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 23 παρ. 1 του Κανονισμού ο όρος «συνήθης διαμονή» όσον αφορά τα νομικά πρόσωπα ερμηνεύεται ως ο τόπος της κεντρικής διοίκησης, εκτός αν το ζημιογόνο γεγονός ή η ζημία επέρχονται στο πλαίσιο δραστηριότητας ενός υποκαταστήματος, μιας αντιπροσωπείας ή οποιασδήποτε άλλης εγκατάστασης, επομένως αντικείμενο ενδιαφέροντος είναι ο τόπος του υποκαταστήματος, της αντιπροσωπείας ή της άλλης εγκατάστασης. Όσον αφορά τα φυσικά πρόσωπα σύμφωνα με το άρθρο 23 παρ. 2, εφόσον αυτά δρουν στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, ο συγκεκριμένος όρος ερμηνεύεται ως ο τόπος στον οποίο τα πρόσωπα έχουν την κύρια εγκατάστασή τους.

⁹⁷ Βλ. Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.) «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.512

Β) αντίθετα, αν ο ζημιωθείς και ο υπόχρεος σε αποζημίωση δεν έχουν τη συνήθη διαμονή τους στην ίδια χώρα κατά το χρόνο επέλευσης της ζημίας, τότε η εξωσυμβατική ενοχή του ζημιωθέντος διέπεται από το δίκαιο της χώρας στην οποία ο ζημιωθείς έχει τη συνήθη διαμονή του, υπό την προϋπόθεση πάντοτε ότι το προϊόν έχει τεθεί σε κυκλοφορία στην αγορά της εν λόγω χώρας. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η αποτελεσματική προστασία του ζημιωθέντος, καθώς η επίδικη διαφορά κρίνεται με βάση το οικείο σε αυτόν νομικό καθεστώς της χώρας διαμονής του, ενώ ο ζημιώσας δεν αιφνιδιάζεται, καθώς γνωρίζει ή υποχρεούται να γνωρίζει ότι το προϊόν του τέθηκε σε κυκλοφορία στην αγορά της συγκεκριμένης χώρας και θα τεθεί σε εφαρμογή το δίκαιό της (άρθρο 5 παρ.1 υποπαρ. 2).⁹⁸

Γ) αν όμως το προϊόν δεν τέθηκε σε κυκλοφορία στη χώρα στην οποία ο ζημιωθείς χρήστης έχει την συνήθη διαμονή του, οι ζημίες αποκαθίστανται με βάση το δίκαιο της χώρας στην οποία αποκτήθηκε το προϊόν, υπό την προϋπόθεση ότι το προϊόν έχει διατεθεί στην αγορά της εν λόγω χώρας. Άρα, καθίσταται σαφές ότι με αυτή τη ρύθμιση τίθενται σε προτεραιότητα τα συμφέροντα του παραγωγού, εφόσον βέβαια η συνήθης διαμονή του ζημιωθέντος δεν είναι ίδια ούτε με τη συνήθη διαμονή του υπόχρεου αλλά ούτε και με τον τόπο στον οποίο ο υπόχρεος έθεσε σε κυκλοφορία το προϊόν.

Δ) στην περίπτωση που το προϊόν δεν αποκτήθηκε στην χώρα στην οποία είχε διατεθεί και άρα δεν τίθεται σε εφαρμογή το προηγούμενο κριτήριο, η επίδικη διαφορά κρίνεται με βάση το δίκαιο της χώρας στην οποία επήλθε η ζημία, εφόσον είχε τεθεί σε κυκλοφορία στην αγορά αυτής της χώρας.

Ε) αν ο υπόχρεος προς αποζημίωση, όπως ο Κανονισμός ορίζει, δεν είχε ευλόγως τη δυνατότητα να προβλέψει τη διάθεση του συγκεκριμένου προϊόντος ή προϊόντος αυτού του τύπου στην αγορά, τότε τα κριτήρια β', γ', δ' δεν τυγχάνουν εφαρμογής. Εφαρμόζεται το εθνικό δίκαιο της χώρας στην οποία έχει

---

⁹⁸ Βλ. Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.) «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.513

τη συνήθη διαμονή του ο υπόχρεος.⁹⁹ Ως εύλογη αδυναμία πρόβλεψης θεωρείται κατά τη θεωρία η ανυπαίτια άγνοια της πιθανότητας να διατεθεί το προϊόν στην αγορά της χώρας διαμονής του ζημιωθέντος ή της απόκτησης του προϊόντος ή της επέλευσης της ζημίας. Αυτή η διάταξη, όμως, δεν έχει ευρεία εφαρμογή, καθώς ο υπόχρεος προς αποζημίωση πρέπει να αγνοεί ανυπαίτιως όχι μόνο το ενδεχόμενο διάθεσης του δικού του προϊόντος αλλά και οποιουδήποτε άλλου του ίδιου τύπου στην αγορά της συγκεκριμένης χώρας.

Η απαρίθμηση των παραπάνω κριτηρίων είναι επικουρική και αυτό σημαίνει ότι κάθε κριτήριο εφαρμόζεται υπό την προϋπόθεση ότι δεν εφαρμόζεται το αμέσως προηγούμενο κριτήριο.

ΣΤ) Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 2 εδ. α' του Κανονισμού 864/2007, υφίσταται ενδεχόμενο να μην εφαρμοστεί κανένα από τα αναφερόμενα πέντε κριτήρια, αν από το σύνολο των περιστάσεων προκύπτει ότι η αδικοπραξία εμφανίζει «προδήλως στενότερο σύνδεσμο με άλλη χώρα» από αυτή των άνω κριτηρίων. Σε αυτήν την περίπτωση είναι εφαρμοστέο το δίκαιο της άλλης αυτής χώρας. Ο στενότερος σύνδεσμος κατά το εδ. β' του ίδιου άρθρου είναι δυνατόν να προκύπτει από κάποια προϋπάρχουσα σχέση μεταξύ των μερών, ιδίως σύμβαση μεταξύ του υπόχρεου και του ζημιωθέντος. Το συγκεκριμένο άρθρο σύμφωνα με την ορολογία του κοινοτικού νομοθέτη αποτελεί «ρήτρα διαφυγής» με την οποία επιτυγχάνεται η ολοκλήρωση της θέσπισης ευέλικτων κανόνων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου και εξυπηρετείται η αρχή της εξατομικευμένης δικαιοσύνης, καθώς δίνεται η δυνατότητα στον εθνικό δικαστή να αγνοήσει τα πέντε πρώτα τυπικά κριτήρια και να χειριστεί κάθε υπόθεση καταλλήλως.¹⁰⁰

---

⁹⁹ Βλ. Καράκωστα Ι., «Ευθύνη παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ. 321

¹⁰⁰ Βλ. 14^η Σκ. Προοιμίου του Κανονισμού 864/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Ιουλίου 2007 για το εφαρμοστέο δίκαιο στις εξωσυμβατικές ενοχές («Ρώμη II»)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

---

4. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν υποβάλλει μέχρι σήμερα ποικίλα προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το ζήτημα της ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων και κυρίως αυτά αφορούσαν την ερμηνεία των άρθρων της ευρωπαϊκής Οδηγίας 85/374/ΕΟΚ από τους εθνικούς νομοθέτες, ώστε να κρίνουν αν τα πραγματικά περιστατικά της εκάστοτε υπόθεσης υπάγονται στις αντίστοιχες διατάξεις της εν λόγω Οδηγίας. Αντιστοίχως και η ελληνική νομολογία είναι αρκετά πλούσια ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα. Ως εκ τούτου ακολουθεί η ανάλυση ορισμένων αντιπροσωπευτικών αποφάσεων τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, προκειμένου να γίνει κατανοητή η συνολική αντιμετώπιση και η διαχείριση της εκάστοτε υπόθεσης, καθώς και το σκεπτικό των δικαστών.

4.1 Νομολογία σε ευρωπαϊκό επίπεδο

4.1.1 Υπόθεση C- 203/99 Henning Veedfald κατά Arhus Amtskommune

Ιστορικό:

Στις 21 Νοεμβρίου 1990 ο Henning Veedfald νοσηλεύτηκε στο νοσοκομείο Skejby προκειμένου να υποβληθεί σε μεταμόσχευση νεφρού. Ο νεφρός, αφού προηγουμένως αφαιρέθηκε από τον δότη και αδερφό του H.Veedfald, προετοιμάστηκε για μεταμόσχευση μέσω της διαπότισής του με ειδικό υγρό. Λόγω της ελαττωματικότητας αυτού του υγρού, όμως, σημειώθηκε απόφραξη μιας αρτηρίας του νεφρού με αποτέλεσμα να καταστεί ακατάλληλος για μεταμόσχευση. Το συγκεκριμένο υγρό με το οποίο διαποτίστηκε ο νεφρός είχε προηγουμένως παρασκευαστεί στο εργαστήριο ενός άλλου δημοτικού νοσοκομείου, του Arhus Kommune hospital, με σκοπό να χρησιμοποιηθεί στο νοσοκομείο Skejby.

Κύριος και διαχειριστής και των δυο αυτών νοσοκομείων είναι η περιφερειακή αρχή Amtskommune από την οποία ο H.Veedfald αξίωσε

αποζημίωση. Η συγκεκριμένη αρχή αποποιήθηκε την ευθύνη της και ισχυρίστηκε ότι δεν είχε θέσει το προϊόν σε κυκλοφορία και ότι η παρασκευή του ειδικού υγρού δεν αποσκοπούσε σε οικονομικό όφελος, καθώς και τα δυο νοσοκομεία λειτουργούν με δημόσιους πόρους. Ο H.Veedfald άσκησε προσφυγή η οποία απορρίφθηκε και στη συνέχεια έφεση ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου το οποίο λόγω αμφιβολιών σχετικά με την ερμηνεία του εθνικού δικαίου υπό το πρίσμα των διατάξεων της ευρωπαϊκής οδηγίας υπέβαλε τα εξής προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΕ.

Πρώτο ερώτημα: Αρχικά, ρωτήθηκε αν θεωρείται βάσει άρθρου άρθρου 7 στοιχ. α' ότι ένα ελαττωματικό προϊόν δεν τίθεται σε κυκλοφορία όταν ο παραγωγός του το παρασκευάζει και το χρησιμοποιεί για συγκεκριμένη παροχή υπηρεσιών, όπως η μεταμόσχευση. Επιπλέον, ρωτήθηκε αν η βλάβη που υπέστη το όργανο είναι συνέπεια της συγκεκριμένης προετοιμασίας.

Δεύτερο ερώτημα: Έπειτα, ετέθη το ζήτημα αν η διάταξη του άρθρου 7 στοιχείο γ' περί απαλλαγής του παραγωγού δύναται να εφαρμοστεί στην περίπτωση που το ελαττωματικό προϊόν παρασκευάστηκε και χρησιμοποιήθηκε κατά τη διάρκεια συγκεκριμένης παροχής ιατρικών υπηρεσιών η οποία χρηματοδοτείται αποκλειστικά από δημόσιους πόρους χωρίς ο ασθενής να καταβάλει απευθείας κανένα αντίτιμο.

Τρίτο ερώτημα: Επιπλέον, ρωτήθηκε αν σύμφωνα με το ενωσιακό δίκαιο υποχρεούνται οι εθνικοί νομοθέτες των κρατών μελών να προσδιορίσουν και να οριοθετήσουν εννοιολογικά τους δυο τύπους ζημιών που προβλέπονται στο άρθρο 9 της οδηγίας, δηλαδή την «ζημία λόγω θανάτου ή σωματικών βλαβών» και τη «ζημία ή καταστροφή κάθε περιουσιακού στοιχείου εκτός από το ίδιο το ελαττωματικό προϊόν».

Τέταρτο και πέμπτο ερώτημα: Τέλος, τα δυο τελευταία ερωτήματα που τέθηκαν από το αιτούν δικαστήριο ήταν διευκρινιστικά και αφορούσαν την εφαρμογή της έννοιας της ζημίας στις περιπτώσεις της υπόθεσης της κύριας δίκης.

Απόφαση του ΔΕΕ

Σχετικά με το πρώτο ερώτημα που ετέθη, το ΔΕΕ απεφάνθη ότι το άρθρο 7 στοιχείο α΄ της οδηγίας έχει την έννοια ότι ένα ελαττωματικό προϊόν *τίθεται σε κυκλοφορία* όταν χρησιμοποιείται στο πλαίσιο συγκεκριμένης παροχής υπηρεσιών, εν προκειμένω ιατρικής φύσης, που συνίσταται στην προετοιμασία ενός ανθρώπινου οργάνου ενόψει μεταμόσχευσής του και η βλάβη που υφίσταται είναι συνέπεια αυτής της προετοιμασίας.

Επιπλέον, ως προς το δεύτερο ερώτημα και την ερμηνεία του άρθρου 7 στοιχ. γ΄ το ΔΕΕ υποστήριξε ότι η απαλλαγή από την ευθύνη λόγω έλλειψης οικονομικού σκοπού ή επαγγελματικής δραστηριότητας δεν εφαρμόζεται όταν το ελαττωματικό προϊόν παρασκευάστηκε και χρησιμοποιήθηκε στο πλαίσιο συγκεκριμένης παροχής ιατρικών υπηρεσιών η οποία χρηματοδοτείται αποκλειστικά από δημόσιους πόρους γιατί η υπηρεσία αυτή δεν αναιρεί τον οικονομικό και επαγγελματικό χαρακτήρα της παρασκευής των προϊόντων.

Ακόμα, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο σχετικά με το τρίτο ερώτημα για την έννοια του άρθρου 9 της οδηγίας 85/374 απεφάνθη ότι με εξαίρεση την υλική ζημία που διέπεται από τους κανόνες του εθνικού δικαίου των κρατών μελών και τις περιπτώσεις που εξαιρεί αυτή η διάταξη σχετικά με τη ζημία περιουσιακού στοιχείου, το κράτος - μέλος δεν έχει τη δυνατότητα να περιορίσει τις κατηγορίες υλικής ζημίας που προέρχονται λόγω θανάτου ή σωματικής βλάβης ή ζημίας ή καταστροφής περιουσιακού στοιχείου για τις οποίες υπάρχει δυνατότητα αξίωσης αποζημίωσης.

Τέλος, το ΔΕΕ υποστήριξε ότι το εθνικό δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφασίσει σε ποια κατηγορία της ζημίας θα ενταχθούν τα περιστατικά της υπόθεσης.

4.1.2. Υπόθεση C-621/15 N.W, L.W, C.W κατά Sanofi Pasteur MSD SNC, Caisse primaire d'assurance maladie des Hauts-de-Seine, Carpimko

21/6/2017, Προδικαστική

Ιστορικό:

Ο J.W εμβολιάσθηκε κατά της ηπατίτιδας Β με εμβόλιο παρασκευασθέν από την Sanofi Pasteur, σε τρεις δόσεις, οι οποίες έγιναν, διαδοχικά, στις 26 Δεκεμβρίου 1998, στις 29 Ιανουαρίου 1999 και στις 8 Ιουλίου 1999. Τον Αύγουστο του 1999, ο W παρουσίασε διάφορες διαταραχές κατόπιν των οποίων, τον Νοέμβριο του 2000, διαγνώστηκε σκλήρυνση κατά πλάκας, εξαιτίας της οποίας, όπως διαπίστωσαν οι δικαστικοί πραγματογνώμονες την 1/3/2015 ο J.W δεν μπορούσε να ασκεί την επαγγελματική του δραστηριότητα ήδη από τις αρχές του έτους 2001. Στη συνέχεια, η κατάσταση της υγείας του επιδεινώθηκε σταδιακά έως ότου επήλθε αρχικά λειτουργική ανικανότητα σε ποσοστό 90% και εν συνεχεία ο θάνατός του το 2011. Το 2006 ο ίδιος και τα τρία μέλη της οικογένειάς του άσκησαν αγωγή κατά της εταιρείας Sanofi Pasteur, ζητώντας την αποκατάσταση της ζημίας την οποία ισχυριζόταν ότι υπέστησαν λόγω της χορηγήσεως του εμβολίου στον J.W.

Αποφαινόμενο κατόπιν αναπομπής μετ' αναίρεση, το εφετείο Παρισίων εξαφάνισε την πρωτόδικη απόφαση του πολυμελούς πρωτοδικείου της Nanterre που είχε δεχθεί την αγωγή των ομοδίκων W και απέρριψε την αγωγή των W κ.λπ. επισημαίνοντας ότι δεν αποδείχθηκε η ύπαρξη της αιτιώδους συνάφειας. Ειδικότερα, απεφάνθη ότι δεν υφίσταται ομοφωνία στην επιστημονική κοινότητα υπέρ της ύπαρξης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ του εμβολιασμού κατά της ηπατίτιδας Β και της εκδήλωσης της σκλήρυνσης κατά πλάκας. Δεύτερον, έκρινε ότι όπως προκύπτει από πολυάριθμες ιατρικές μελέτες, το αίτιο της σκληρύνσεως κατά πλάκας είναι μέχρι σήμερα άγνωστο. Τρίτον, πρόσφατη ιατρική δημοσίευση συμπεραίνει ότι, κατά την εμφάνιση των πρώτων συμπτωμάτων της σκληρύνσεως κατά πλάκας, η παθοφυσιολογική διαδικασία έχει πιθανόν αρχίσει πριν από πολλούς μήνες, ή ακόμα και πριν από πολλά έτη. Τέταρτον, και τελευταίο, το εν λόγω δικαστήριο επεσήμανε ότι από

επιδημιολογικές μελέτες προέκυψε ότι το 92 % έως 95 % των ασθενών που πάσχουν από σκλήρυνση κατά πλάκας δεν έχουν κανένα σχετικό οικογενειακό ιστορικό. Βάσει των ως άνω στοιχείων, το εφετείο Παρισίων κατέληξε ότι το κριτήριο της χρονικής εγγύτητας μεταξύ του εμβολιασμού και της εμφάνισης των πρώτων συμπτωμάτων και το κριτήριο της ελλείψεως προσωπικού και οικογενειακού ιστορικού που επικαλέσθηκαν οι W κ.λπ. ,δεν μπορούσαν να συνιστούν, από κοινού ή αυτοτελώς, σοβαρά, συγκεκριμένα και συγκλίνοντα τεκμήρια από τα οποία να μπορεί να συναχθεί η ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ του εμβολιασμού και της εν λόγω ασθένειας.

Κατά συνέπεια, με βάση αυτά τα δεδομένα, το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο ενώπιον του οποίου ασκήθηκε αναίρεση κατά της απόφασης του εφετείου Παρισίων υπέβαλε στο ΔΕΕ τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

Πρώτο ερώτημα:

Ρωτήθηκε αν αντιτίθεται το άρθρο 4 της οδηγίας 85/374/ΕΟΚ, στον τρόπο αποδείξεως κατά τον οποίο ο δικαστής της ουσίας μπορεί, κατά την άσκηση της μη υποκείμενης σε έλεγχο εξουσίας εκτιμήσεως την οποία έχει, να κρίνει, αν τα πραγματικά στοιχεία που επικαλείται ο ενάγων συνιστούν σοβαρά, συγκεκριμένα και συγκλίνοντα τεκμήρια, ικανά να αποδείξουν το ελάττωμα του εμβολίου και την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ αυτού και της ασθένειας του ενάγοντος, παρά τη διαπίστωση ότι η ιατρική έρευνα δεν αποδεικνύει σχέση μεταξύ του εμβολιασμού και της εκδηλώσεως της ασθένειας.

Δεύτερο ερώτημα:

Ρωτήθηκε αν, εφόσον η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι αρνητική, το άρθρο 4 της οδηγίας είναι αντίθετο σε ένα σύστημα τεκμηρίων κατά το οποίο η ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ του ελαττώματος που αποδίδεται σε εμβόλιο και της βλάβης που υπέστη ο ζημιωθείς, θεωρείται πάντοτε αποδεδειγμένη όταν συντρέχουν ορισμένες ενδείξεις αιτιώδους συνάφειας.

Τρίτο ερώτημα:

Ρωτήθηκε αν, σε περίπτωση που η απάντηση είναι καταφατική στο πρώτο ερώτημα, το άρθρο 4 της οδηγίας έχει την έννοια ότι η απόδειξη, της οποίας το βάρος φέρει ο ζημιωθείς, της υπάρξεως αιτιώδους συνάφειας μεταξύ του ελαττώματος που αποδίδεται σε εμβόλιο και της βλάβης που υπέστη ο ζημιωθείς μπορεί να θεωρηθεί ότι παρασχέθηκε μόνον αν η συνάφεια αποδειχθεί με επιστημονικό τρόπο.

Απόφαση του ΔΕΕ:

Σχετικά με το πρώτο ερώτημα που ετέθη, το ΔΕΕ απεφάνθη ότι εθνικοί κανόνες αποδείξεως μπορούν να διευκολύνουν το έργο του ζημιωθέντος όταν καλείται να προσκομίσει τις αποδείξεις που απαιτούνται για να στοιχειοθετηθεί η ευθύνη του παραγωγού. Πιο συγκεκριμένα, οι εν λόγω κανόνες αποδείξεως δεν απαιτούν από τον ζημιωθέντα να προσκομίσει, σε όλες τις περιπτώσεις, βέβαιες και αδιάσειστες αποδείξεις για την ύπαρξη ελαττώματος του προϊόντος και αιτιώδους συνάφειας μεταξύ του ελαττώματος αυτού και της επελθούσας ζημίας, αλλά επιτρέπει στον δικαστή, ενδεχομένως, να συναγάγει ότι αποδείχθηκε η ύπαρξη αυτή, στηριζόμενος σε μια δέσμη ενδείξεων, οι οποίες είναι σοβαρές, ακριβείς και συγκλίνουσες, ώστε βάσει αυτών να πιθανολογείται επαρκώς ότι το συμπέρασμα αυτό ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Ωστόσο, οι εθνικοί κανόνες αποδείξεως δεν μπορούν, καθεαυτοί, να αντιστρέψουν το βάρος αποδείξεως που φέρει ο ζημιωθείς, κατά την έννοια του άρθρου 4 της οδηγίας, δεδομένου ότι οι εν λόγω κανόνες ορίζουν, κατ' αυτόν τον τρόπο, ότι ο ζημιωθείς φέρει το βάρος να αποδείξει ότι συντρέχουν οι διάφορες ενδείξεις ο συνδυασμός των οποίων θα παράσχει, ενδεχομένως, στον δικαστή που επιλήφθηκε της υποθέσεως τη δυνατότητα να σχηματίσει την πεποίθηση ότι υφίσταται ελάττωμα του εμβολίου και αιτιώδης συνάφεια μεταξύ αυτού και της επελθούσας ζημίας.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι τα στοιχεία αυτά που προβλήθηκαν και που σχετίζονται με τη χρονική εγγύτητα μεταξύ της χορηγήσεως του εμβολίου και

της εκδηλώσεως της ασθένειας και με την έλλειψη προσωπικού ή οικογενειακού ιστορικού όσον αφορά την ασθένεια αυτή, καθώς και με την ύπαρξη σημαντικού αριθμού καταγεγραμμένων περιπτώσεων εκδηλώσεως της ασθένειας αυτής κατόπιν της χορηγήσεως του εν λόγω εμβολίου, συνιστούν εκ προοιμίου ενδείξεις βάσει του συνδυασμού των οποίων το εθνικό δικαστήριο μπορεί, ενδεχομένως, να κρίνει ότι ο ζημιωθείς ανταποκρίθηκε στο βάρος αποδείξεως που φέρει δυνάμει του άρθρου 4 της οδηγίας ..

Όσον αφορά το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα το Δικαστήριο απεφάνθη ότι, αν υιοθετηθεί ένας τρόπος απόδειξης βάσει αμάχητου τεκμηρίου σύμφωνα με το οποίο, εάν αποδειχθούν ορισμένα εκ των προτέρων προσδιορισθέντα πραγματικά περιστατικά, η ύπαρξη της αιτιώδους συνάφειας θα θεωρείται πάντοτε στοιχειοθετηθείσα, θα έχει ως συνέπεια ο παραγωγός να στερηθεί κάθε δυνατότητα προσκομίσεως πραγματικών στοιχείων ή προβολής επιχειρημάτων, π.χ. επιστημονικής φύσεως, προκειμένου να επιχειρήσει να ανατρέψει το τεκμήριο αυτό, ενώ από τα εκ των προτέρων προσδιορισθέντα πραγματικά περιστατικά δεν είναι, εξ ορισμού, δυνατό να αποδειχθεί με βεβαιότητα η ύπαρξη της αιτιώδους συνάφειας, και αντίστοιχα ο δικαστής να στερηθεί κάθε δυνατότητα εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών υπό το πρίσμα των ως άνω στοιχείων ή επιχειρημάτων. Η κατάσταση αυτή, λόγω του αυτοματισμού της, θα παραβίαζε όχι μόνο την αρχή που κατοχυρώνεται στο άρθρο 4 της οδηγίας κατά την οποία ο ζημιωθείς φέρει το βάρος αποδείξεως του ελαττώματος και της αιτιώδους συνάφειας, αλλά θα διακύβευε επιπλέον την ίδια την αποτελεσματικότητα του καθεστώτος ευθύνης που θεσπίζει η οδηγία αυτή.

Ακόμα, όμως, και αν υποθεθεί ότι το τεκμήριο είναι μαχητό, γεγονός παραμένει ότι, εάν αποδειχθούν τα εκ των προτέρων προσδιορισθέντα από τον νομοθέτη ή από το ανώτατο εθνικό δικαστήριο πραγματικά περιστατικά, θα τεκμαίρεται αυτομάτως η ύπαρξη της αιτιώδους συνάφειας, οπότε ο παραγωγός θα είναι υποχρεωμένος, πριν ακόμη το δικαστήριο της ουσίας λάβει γνώση των στοιχείων εκτιμήσεως που διαθέτει αυτός και των επιχειρημάτων που προέβαλε, να ανατρέψει το εν λόγω τεκμήριο προκειμένου να αντικρούσει με επιτυχία την αγωγή.

Επομένως το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 4 της οδηγίας αντιτίθεται σε κανόνες αποδείξεως βάσει τεκμηρίων, κατά τους οποίους, όταν από την ιατρική έρευνα δεν καθίσταται δυνατό να αποδειχθεί ούτε να αποκλεισθεί η ύπαρξη συνάφειας μεταξύ της χορήγησης του εμβολίου και της εκδήλωσης της ασθένειας από την οποία νόσησε ο ζημιωθείς, η ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ του ελαττώματος που αποδίδεται σε εμβόλιο και της βλάβης που υπέστη ο ζημιωθείς θεωρείται πάντοτε στοιχειοθετηθείσα όταν συντρέχουν ορισμένες προκαθορισμένες ενδείξεις αιτιώδους συνάφειας.

Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο τρίτο ερώτημα.

4.1.3. Υπόθεση C-402/03 Skov Æg κατά Bilka Lavprisvarehus A/S και Bilka Lavprisvarehus A/S κατά Jette Mikkelsen και Michael Due Nielsen

10/01/2006, Προδικαστική

Ιστορικό:

Οι ζημιωθέντες προσβλήθηκαν από σαλμονέλωση μετά από κατανάλωση αυγών που είχαν αγοράσει από κατάστημα της Bilka, η οποία με τη σειρά της είχε προμηθευθεί τα αυγά αυτά από την παραγωγό Skov. Οι ζημιωθέντες ενήγαγαν την προμηθεύτρια Bilka, η οποία προσεπικάλεσε την παραγωγό Skov. Με απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 2002, το Byret του Aalborg (δικαστήριο της Δανίας) έκρινε ότι τα αυγά ήταν ελαττωματικά, ότι υπήρχε αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ του ελαττώματος αυτού και της επελθούσας ζημίας και ότι δεν είχε αποδειχθεί πταίσμα των ζημιωθέντων. Η Bilka υποχρεώθηκε να αποζημιώσει τους ζημιωθέντες και η Skov υποχρεώθηκε να αποδώσει το ποσό της αποζημιώσεως αυτής στην Bilka. Υπό τις περιστάσεις αυτές και κατόπιν αιτήματος των Bilka και Skov, το αρμόδιο δικαστήριο (Vestre Landsret) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

Πρώτο ερώτημα:

Ρωτήθηκε από το εθνικό δικαστήριο αν είναι σύμφωνο με την οδηγία ένα θεσπισθέν με νόμο σύστημα από το κράτος – μέλος κατά το οποίο ο προμηθευτής ευθύνεται απεριορίστως όπως ο παραγωγός κατά την έννοια της οδηγίας.

Δεύτερο ερώτημα:

Στη συνέχεια ρωτήθηκε αν είναι σύμφωνη με την οδηγία η θέσπιση ενός συστήματος κατά το οποίο ο προμηθευτής ευθύνεται βάσει της νομολογίας απεριορίστως για τη νομολογιακώς διαμορφωθείσα ευθύνη λόγω πταίσματος του παραγωγού από ελαττώματα ενός προϊόντος που προκαλούν ζημία στο πρόσωπο ή σε αγαθά του καταναλωτή.

Απόφαση του ΔΕΕ:

Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, το ΔΕΕ έκρινε ότι ο καθορισμός του κύκλου των υπευθύνων προσώπων από τα άρθρα 1 και 3 της Οδηγίας πρέπει να θεωρηθεί περιοριστικός. Αυτό σημαίνει ότι η οδηγία δεν επιτρέπει στα κράτη - μέλη να διατηρούν σε ισχύ γενικό σύστημα αντικειμενικής ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα διαφορετικό από αυτό που θεσπίζει η ίδια και ως εκ τούτου μεταβολές από τον εθνικό νομοθέτη, στον κύκλο των υπευθύνων προσώπων που ορίζει η οδηγία, αντιτίθενται προς το γράμμα και την οικονομία του κειμένου της.

Ως προς το δεύτερο ερώτημα το ΔΕΕ επεσήμανε ότι το σύστημα που θεσπίζει η οδηγία δεν αποκλείει την εφαρμογή άλλων συστημάτων συμβατικής ή εξωσυμβατικής ευθύνης, στηριζόμενων σε διαφορετικές βάσεις, όπως η ευθύνη εξ' εγγυήσεως λόγω κρυμμένων ελαττωμάτων ή το πταίσμα και απεφάνθη ότι δεν αντιβαίνει προς αυτήν εθνική διάταξη κατά την οποίαν ο προμηθευτής ευθύνεται απεριορίστως για πταίσμα του παραγωγού.

4.1.4 Υπόθεση C-285/08 Moteurs Leroy Somer κατά Dalkia France, Ace Europe

4/6/2009, Προδικαστική

Ιστορικό:

Μια ηλεκτρογεννήτρια, την οποία είχε εγκαταστήσει η εταιρεία Wartsila το 1995 σε νοσοκομείο της Λυών, ανεφλέγη εξαιτίας υπερθερμάνσεως του μετασχηματιστή που είχε κατασκευάσει και θέσει σε λειτουργία το 1994 η εταιρεία Moteurs Leroy Somer. Η εταιρεία Dalkia France, η οποία είχε αναλάβει τη συντήρηση της εγκαταστάσεως αυτής, και ο ασφαλιστής της, η εταιρεία Ace Europe, αποκατέστησαν τις υλικές ζημιές που υπέστη το νοσοκομείο εξαιτίας του ατυχήματος αυτού και στη συνέχεια υποκαταστάθηκαν στα δικαιώματα του νοσοκομείου και ενήγαγαν την εταιρεία Moteurs Leroy Somer ζητώντας την επιστροφή των ποσών που κατέβαλαν. Το εφετείο της Λυών έκρινε ότι η Moteurs Leroy Somer υπείχε υποχρέωση ασφαλίσεως και την υποχρέωσε να καταβάλει στην εταιρεία Dalkia France το ποσό των 320. 143,03 ευρώ και στην εταιρεία Ace Europe το ποσό των 229.107 ευρώ. Ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου της Γαλλίας, η Moteurs Leroy Somer προέβαλε ιδίως ότι η υποχρέωση ασφαλίσεως με την οποία βαρύνεται κάθε επαγγελματίας πωλητής δεν καλύπτει τις ζημιές που προκαλούνται σε αντικείμενα προοριζόμενα για επαγγελματική χρήση τα οποία ο ζημιωθείς χρησιμοποιούσε για τις επαγγελματικές δραστηριότητές του. Υποστήριξε πως το εφετείο της Λυών, υποχρεώνοντας τη να αποκαταστήσει τις αμιγώς υλικές ζημιές που προκλήθηκαν στην ηλεκτρογεννήτρια, την οποία είχε παραγγείλει το νοσοκομείο για τις ανάγκες των επαγγελματικών δραστηριοτήτων του, παρέβη τις διατάξεις του άρθρου 1603 του γαλλικού Αστικού Κώδικα, ερμηνευόμενες υπό το πρίσμα της οδηγίας 85/374. Το εθνικό δικαστήριο (Cour de cassation), κρίνοντας ότι η ερμηνεία της οδηγίας 85/374 είναι αναγκαία προκειμένου να αποφανθεί επί της υποθέσεως που επιλήφθηκε, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα.

Το ΔΕΕ ρωτήθηκε αν η οδηγία 85/374/ΕΟΚ απαγορεύει την ερμηνεία εθνικής νομοθεσίας ή την εφαρμογή εθνικής πάγιας νομολογίας σύμφωνα με την οποία ο ζημιωθείς μπορεί να ζητήσει αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε σε περιουσιακό του στοιχείο προοριζόμενο για επαγγελματική χρήση, το οποίο πράγματι χρησιμοποιήθηκε για τον σκοπό αυτόν, όταν ο ζημιωθείς αποδεικνύει απλώς τη ζημία, το ελάττωμα του προϊόντος και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ του ελαττώματος αυτού και της ζημίας.

Απόφαση ΔΕΕ:

Το ΔΕΕ έκρινε πως σύμφωνα με το άρθρο 9 της Οδηγίας η έννοια αυτή καλύπτει, πέραν της ζημίας λόγω θανάτου ή σωματικών βλαβών, τη ζημία ή καταστροφή, ύψους πέραν ενός εκπίπτοντος ποσού 500 ευρώ, κάθε περιουσιακού στοιχείου, εκτός από το ίδιο το ελαττωματικό προϊόν, υπό την προϋπόθεση ότι το περιουσιακό αυτό στοιχείο είναι από εκείνα που συνήθως προορίζονται για ιδιωτική χρήση ή κατανάλωση και χρησιμοποιήθηκε από τον ζημιωθέντα, κυρίως, για ιδιωτική χρήση ή κατανάλωση. Επομένως, η εν λόγω ζημία που προκλήθηκε σε περιουσιακό στοιχείο προοριζόμενο για επαγγελματική χρήση, το οποίο πράγματι χρησιμοποιήθηκε για τον σκοπό αυτόν, δεν εμπίπτει στον όρο «ζημία» κατά την έννοια της οδηγίας 85/374/ΕΟΚ και δεν μπορεί να θεμελιώσει ευθύνη του παραγωγού δυνάμει του άρθρου 1 της οδηγίας αυτής.

Ωστόσο, κανένα στοιχείο στο κείμενο της οδηγίας 85/374 δεν οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο κοινοτικός νομοθέτης, περιορίζοντας την αποκατάσταση των υλικών ζημιών δυνάμει της οδηγίας αυτής στα περιουσιακά στοιχεία ιδιωτικής χρήσης ή κατανάλωσης, θέλησε να αφαιρέσει από τα κράτη μέλη, χάριν του σκοπού της εξασφάλισης του υγιούς ανταγωνισμού και της διευκόλυνσης της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, τη δυνατότητα να προβλέπουν, όσον αφορά την αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν σε περιουσιακό στοιχείο προοριζόμενο για επαγγελματική χρήση, το οποίο πράγματι χρησιμοποιήθηκε για τον σκοπό αυτόν, σύστημα ευθύνης αντίστοιχο με αυτό

που θεσπίζει η εν λόγω οδηγία. Ως εκ τούτου το ΔΕΕ έδωσε την απάντηση ότι η οδηγία δεν απαγορεύει την ερμηνεία εθνικής νομοθεσίας ή την εφαρμογή εθνικής πάγιας νομολογίας, σύμφωνα με τις οποίες ο ζημιωθείς μπορεί να ζητήσει αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε σε περιουσιακό στοιχείο προοριζόμενο για επαγγελματική χρήση, το οποίο πράγματι χρησιμοποιήθηκε για τον σκοπό αυτόν, όταν ο ζημιωθείς αποδεικνύει απλώς τη ζημία, το ελάττωμα του προϊόντος και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ του ελαττώματος αυτού και της ζημίας.

4.2. Νομολογία σε εθνικό επίπεδο

4.2.1 Υπόθεση 1264/2010 Αρείου Πάγου (Α2΄ Πολιτικό Τμήμα)

Πριν από την παράθεση της δικαστικής απόφασης, αξίζει να σημειωθεί ότι το άρθρο 6 του ν. 2251/1994 δεν αποτελούσε λόγο επιδίκασης χρηματικής ικανοποίησης για ηθική βλάβη μέχρι την τροποποίησή του από τον ν.3587/2007. Συνεπώς, η ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης μπορούσε να θεμελιωθεί μόνο στις διατάξεις του Αστικού Κώδικα περί αδικοπρακτικής ευθύνης ΑΚ 914 και όχι στην ειδική νομοθεσία περί προστασίας του καταναλωτή.

Ιστορικό:

Στις 4-10-2002 οι αρχικοί ενάγοντες και ήδη αναιρεσίβλητοι επισκέφτηκαν το Σούπερ Μάρκετ της αρχικής 2ης εναγομένης προκειμένου να αγοράσουν τρόφιμα. Όταν τελείωσαν τα ψώνια τους, επέστρεψαν στο σπίτι της 2ης αρχικής ενάγουσας και ήδη αναιρεσίβλητης, θείας του 1ου ενάγοντος, η οποία εκείνο το χρονικό διάστημα και για μερικές ημέρες φιλοξενούσε στο σπίτι της, τόσο τον 1ο ενάγοντα, όσο και τη σύζυγο του καθώς και τα τρία ανήλικα τέκνα τους. Μεταξύ των άλλων, αγόρασαν από το συγκεκριμένο κατάστημα μία σοκολάτα την οποία παράγει εταιρεία εδρεύουσα στο Μιλάνο Ιταλίας και η οποία άρεσε ιδιαίτερω στα παιδιά του 1ου ενάγοντος. Αφού επέστρεψαν στο σπίτι της 2ης αρχικής ενάγουσας, άνοιξαν τη σοκολάτα και την μοιράστηκαν

όλοι τους. Τότε, ο 1ος ενάγων και ήδη αναιρεσίβλητος, την στιγμή που δοκίμαζε το δικό του κομμάτι σοκολάτας, διαπίστωσε αηδιασμένος ότι μέσα στη σοκολάτα υπήρχαν ζωντανά σκουλήκια. Τα παιδιά του 1ου ενάγοντος, τα οποία είχαν ήδη δοκιμάσει τη σοκολάτα, τρομοκρατήθηκαν από την αντίδραση αυτού και την εικόνα των σκουληκιών μέσα στη σοκολάτα και εντός λίγης ώρας διαμαρτυρήθηκαν στους γονείς τους για πόνους στην κοιλιακή χώρα. Τις ίδιες διαταραχές αισθάνθηκαν τόσο ο 1ος ενάγων όσο και η 2η ενάγουσα, καθώς είχαν δοκιμάσει μέρος της σοκολάτας, πριν διαπιστωθεί ότι το εν λόγω προϊόν ήταν άκρως ακατάλληλο για βρώση. Αμέσως, μετέβησαν στο κέντρο υγείας και εκεί τους δόθηκαν οδηγίες για την αντιμετώπιση τυχόν τροφικής δηλητηρίασης, η οποία τελικά αποφεύχθηκε.

Στο εφετείο η εκκαλούσα με τους λόγους της έφεσής της ισχυρίστηκε ότι δεν θεμελιώνεται η αδικοπρακτική της ευθύνη, όπως κατ' εσφαλμένη εφαρμογή του νόμου δέχτηκε η εκκαλουμένη. Πλην αυτού, ισχυρίστηκε ότι δεν είναι παραγωγός του ένδικου προϊόντος, αλλά προμηθεύτρια - εισαγωγέας. Ως τέτοια δε, θα ευθυνόταν μόνο εάν εισήγαγε το προϊόν αυτό από άλλη χώρα, πλην της Ε.Ε. ενώ αυτή το εισήγαγε από την Γαλλία όπου βρισκόταν κατά τον επίδικο χρόνο το εργοστάσιο παραγωγής και από το οποίο προμηθεύτηκε μεταξύ άλλων και το επίδικο προϊόν.

Το Εφετείο έκρινε ότι η εναγομένη δεν απέδειξε την αρνητική προϋπόθεση του άρθρου. 6 παρ.8 του ν. 2251/94, που επικαλέστηκε για την απαλλαγή της, δηλαδή ότι το ελάττωμα του ένδικου προϊόντος δεν υπήρχε, όταν το προϊόν τέθηκε σε κυκλοφορία. Αντιθέτως επεσήμανε ότι εκ μέρους των αρχικά εναγόντων και ενόψει του γεγονότος ότι κατ' αρθρ. 6 παρ.7 "η ικανοποίηση της ηθικής βλάβης διέπεται από τις διατάξεις, που ισχύουν για τις αδικοπραξίες ..." αποδείχτηκαν τα εξής: 1) το προϊόν που έφαγαν ήταν ελαττωματικό, ακατάλληλο προς βρώση, γεγονός που προκάλεσε σ' αυτούς πεπτικές διαταραχές και το αίσθημα της διαρκούς αηδίας για το ίδιο και για παρεμφερή προϊόντα και 2) η συμπεριφορά των προστηθέντων της εκκαλούσας με την οποία συνδέεται η (αντικειμενική) βλαπτική ελαττωματικότητα του ανωτέρω προϊόντος ήταν παράνομη και υπαίτια. Η εκκαλούσα θέτοντας σε

κυκλοφορία το συγκεκριμένο προϊόν, εξήλθε από τα όρια των χρηστών συναλλακτικών ηθών, παραβαίνοντας την γενική υποχρέωση πρόνοιας που είχε, δηλαδή της λήψης όλων των κατάλληλων μέτρων για την προστασία των εννόμων αγαθών των τρίτων που εύλογα εμπιστεύτηκαν την άσκηση της δραστηριότητας της (αρχής της εμπιστοσύνης). Η οργάνωση, δε, της παραγωγής και της διάθεσης της συγκεκριμένης σοκολάτας είχε γίνει με τρόπο που να μην εξυπηρετείται η γενική υποχρέωση πρόνοιας μέσω κυρίως του ελέγχου του συγκεκριμένου προϊόντος. Έτσι, η συμπεριφορά της εκκαλούσας είναι παράνομη και υπαίτια και συνδυασμό με τη συνδρομή και των λοιπών προαναφερθεισών προϋποθέσεων της αδιοπρακτικής ευθύνης δικαιολογείται η χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης των εναγόντων. Ως εκ τούτου οι λόγοι της εφέσεως κρίθηκαν ,απορριπτέοι ως αβάσιμοι.

Απόφαση Αρείου Πάγου:

Το Αναιρετικό Δικαστήριο έκρινε ότι με βάση τα προαναφερθέντα δεδομένα προέκυψε σαφώς ότι το Εφετείο δέχθηκε την υποκειμενική κατά τις κοινές διατάξεις των άρθρων 281, 288, 297, 298, 330, 914, 932 ΑΚ ευθύνη της αναιρεσείουσας ως προμηθεύτριας του ελαττωματικού προϊόντος της σοκολάτας από χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διανομέα αυτού στην Ελλάδα, εγκειμένης στην μη τήρηση της οφειλόμενης από την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη γενικής υποχρέωσης πρόνοιας, δηλαδή στην παράλειψή της να ελέγξει την καταλληλότητα του προϊόντος από την εισαγωγή του στην Ελλάδα και μέχρι τη διάθεσή του στην αγορά. Επίσης, πρόσθεσε ότι η αναφορά στην απόφαση του Εφετείου ότι η αναιρεσίβλητη δεν απέδειξε την αρνητική προϋπόθεση του άρθρου 6 παρ. 8 του Ν. 2251/1994, έγινε εκ περισσού και δεν χρειάζεται για την στήριξη του διατακτικού της απόφασης.

Ως εκ τούτων το Δικαστήριο αποφάσισε ότι οι λόγοι αναίρεσης, με τους οποίους αποδίδεται στην προσβαλλόμενη απόφαση η πλημμέλεια ότι το Εφετείο, δεχόμενο ότι η αναιρεσείουσα ως εισαγωγέας του ελαττωματικού προϊόντος από χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εξομοιώνεται με τον παραγωγό και ευθύνεται

αντικειμενικά για την αποκατάσταση της ηθικής βλάβης των αναιρεσιβλήτων, παραβίασε ευθέως και εκ πλαγίου με ανύπαρκτη αιτιολογία τις διατάξεις ουσιαστικού δικαίου των άρθρων 6 παρ. 2, 3, 4, 7 και 8 του Ν. 2251/1994 περί προστασίας του καταναλωτή σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 932 ΑΚ στηρίζονται στην εσφαλμένη προϋπόθεση ότι το Εφετείο δέχθηκε αντικειμενική ευθύνη της αναιρεσείουσας και είναι απορριπτέοι και συνακόλουθα πρέπει να απορριφθεί η αίτηση αναίρεσης.

4.2.2 Υπόθεση 491/2002 Εφετείου Λάρισας

Ιστορικό:

Ο ενάγων και ήδη εφεσίβλητος, παιδίατρος, το καλοκαίρι του έτους 1996 αγόρασε από τον πρώτο εναγόμενο μία συσκευή φιάλης αέρος επί της οποίας δεν υπήρχαν αναγεγραμμένες οδηγίες χρήσεως αυτής. Την συγκεκριμένη φιάλη την είχε προμηθευθεί από τη δεύτερη εναγόμενη και ήδη εκκαλούσα εταιρεία με την επωνυμία "Θ.Ι. ΟΕ", η οποία είχε εισαγάγει την φιάλη αέρος από την Ιταλία. Ο πρώτος εναγόμενος, πριν παραδώσει την φιάλη στον εφεσίβλητο, την άνοιξε προκειμένου να τη γεμίσει με αέρα αλλά αφ' ενός παρέλειψε να αφαιρέσει από το εσωτερικό της το σακκουλάκι με το ανθυγραντικό υλικό, όπως όφειλε, και αφ' ετέρου, αφού προέβη στην πλήρωσή της με αέρα, ενσωμάτωσε και συναρμολόγησε σ' αυτή το κλείστρο χωρίς μάλιστα να το "βιδώσει" καλά.

Όταν ο ενάγων και ήδη εφεσίβλητος, όντας ερασιτέχνης αυτοδύτης, επιχείρησε φορώντας τον απαραίτητο θαλάσσιο εξοπλισμό του να πραγματοποιήσει κατακόρυφη κατάδυση, σε βάθος 26 μέτρων "ξεβιδώθηκε" όλη η βίδα του κλείστρου της φιάλης που έχει την οπή δια μέσου της οποίας διέρχεται ο αέρας και έτσι επήλθε φραγή του κλείστρου της φιάλης από το μη αφαιρεθέν και υπάρχον εντός αυτής ανθυγραντικό υλικό, με συνέπεια να μη διέρχεται απ' αυτό αέρας, γεγονός που ανάγκασε τον εφεσίβλητο να επιχειρήσει αμέσως ανάδυση κινδύνου ενέχουσα υψηλό βαθμό επικινδυνότητας, με

αποτέλεσμα αυτός να υποστεί επίταση του διαμέσου πνευμονικού ιστού που αντιστοιχεί σε διάμεσο πνευμονικό οίδημα

Απόφαση Εφετείου Λάρισας:

Το Δικαστήριο έκρινε ότι, εφόσον η συσκευή φιάλης αέρος δεν έφερε έστω αυτοκόλλητη ετικέτα με οδηγίες χρήσεως αυτής, θεωρείται σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2251/1994 ελαττωματικό προϊόν. Η επέλευση του ατυχούς συμβάντος σε βάρος του εφεσιβλήτου οφείλεται κατά 90% στη συγκλίνουσα αμέλεια των νομίμων εκπροσώπων της εκκαλούσας εταιρείας, επειδή αυτοί παρανόμως και υπαιτίως παρέλειψαν να τοποθετήσουν επί της φιάλης αέρος τουλάχιστον αυτοκόλλητη ετικέτα με τις απαραίτητες οδηγίες χρήσεως αυτής, αλλά και του πωλητή αυτής, μη διαδίκου στην κατ' έφεση δίκη. Συνυπαίτιος όμως στην πρόκληση του ενδίκου ατυχήματος κατά ποσοστό 10% κρίνεται και ο εφεσίβλητος, διότι παρέβη τους ενδεδειγμένους κανόνες ασφαλούς καταδύσεως πραγματοποιώντας κατά μόνος κατάδυση. Το Δικαστήριο αξιολογώντας όλες τις συνθήκες και περιστάσεις υπό τις οποίες συντελέστηκε το ένδικο ατυχές συμβάν σε βάρος του εφεσιβλήτου, έκρινε ότι αυτός υπέστη απ' αυτό στενοχώρια, λύπη και ταραχή για τις οποίες δικαιούται εύλογη χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.

Το ποσό, ενόψει της έκτασης της ζημίας του, του είδους της προσβολής, του βαθμού και της έκτασης της προσβολής της υγείας και της προσωπικότητάς του, της οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης και θέσης των διαδίκων, του βαθμού της συνυπαιτιότητας εκάστου από τους διαδίκους, των ιδιαιτέρων προσωπικών και οικονομικών συνθηκών των ζημιωσάντων και του ζημιωθέντος προσδιορίστηκε κατ' ελεύθερη εκτίμηση του Δικαστηρίου στις 1.000.000 δραχμές. Σύμφωνα με αυτά η πρωτόδικη απόφαση, που δέχτηκε κατά ένα μέρος την αγωγή ως και κατ' ουσίαν βάσιμη και υποχρέωσε τους εναγομένους να καταβάλουν εις ολόκληρον ο καθένας στον ενάγοντα και ήδη εφεσίβλητο το ποσό των 1.000.000 δραχμών με τον νόμιμο τόκο από την επόμενη ημέρα από την επίδοση της αγωγής, ορθώς τον νόμο εφάρμοσε και σωστά τις αποδείξεις εκτίμησε, γι' αυτό και οι περί του αντιθέτου λόγοι εφέσεως απορρίφθηκαν ως αβάσιμοι, όπως και αυτή η έφεση στο σύνολό της, εφόσον μέσω αυτής δεν υποβλήθηκε κανένα άλλο παράπονο εναντίον της εκκαλουμένης αποφάσεως.

4.2.3 Υπόθεση 1411/2009 Εφετείου Θεσσαλονίκης

Ιστορικό:

Ο ενάγων και ήδη εκκαλών και εφεσίβλητος ευρισκόμενος για επίσκεψη στην οικία του ξαδέλφου του κατανάλωσε ένα ποτήρι μύρας από φιάλη την οποία είχε αγοράσει την ίδια ημέρα ο ως άνω οικοδεσπότης από το υποκατάστημα της πρώτης εναγομένης και ήδη εκκαλούσας στον Λαγκαδά Θεσσαλονίκης. Μετά την κατάποση της μύρας διαπίστωσε ότι στον πάτο της φιάλης της υπήρχε ένα ψόφιο ποντίκι, μεγέθους εννέα (9) εκατοστών με ουρά τεσσάρων (4) εκατοστών. Θορυβήθηκε έντονα από το άνω γεγονός και μετέβη αμέσως στο νοσοκομείο όπου αρχικά δεν διαγνώσθηκαν ενδείξεις μόλυνσεως του. Την επόμενη, όμως, ημέρα ασθένησε από γαστρίτιδα και στη συνέχεια από οξεία εμπύρετη γαστρεντερίτιδα για την αντιμετώπιση της οποίας του χορηγήθηκε φαρμακευτική αγωγή και του συστήθηκε πενθήμερη αναρρωτική άδεια.

Ο ενάγων υποστήριξε ότι η βλάβη της υγείας του επήλθε από την κατάποση του άνω ρυπαρού και επιβλαβούς για την υγεία του ανθρώπου προϊόντος, το οποίο διετεθή από κατάστημα της πρώτης εναγομένης της οποίας νόμιμος εκπρόσωπος και διαχειριστής είναι ο δεύτερος ομόδικος της, ενώ παράλληλα το άνω συμβάν προκάλεσε σ' αυτόν σωματική και ψυχική ταλαιπωρία, καθώς και ανησυχία για την κατάσταση της υγείας του στο μέλλον

Επί της αγωγής που άσκησε ο ενάγων και ήδη εκκαλών και εφεσίβλητος, εκδόθηκε η εκκαλούμενη απόφαση σύμφωνα με την οποία κρίθηκε αυτή νόμιμη, στηριζόμενη στις διατάξεις του ν. 2251/1994 και σ' αυτές των άρθρων 71, 922, 299, 330, 932 ΑΚ και περαιτέρω έγινε εν μέρει δεκτή ως κατ' ουσίαν βάσιμη. Έτσι, υποχρεώθηκαν οι εναγόμενοι εις ολόκληρον να καταβάλουν στον ενάγοντα το ποσό των 30.000 ευρώ, νομιμοτόκως από της επιδόσεως της αγωγής.

Απόφαση Εφετείου Θεσσαλονίκης:

Το Εφετείο Θεσσαλονίκης έκρινε ότι αποδείχθηκαν τα αναφερθέντα πραγματικά περιστατικά και ότι οι προεκτιθέμενοι ισχυρισμοί των εκκαλούντων πρέπει να απορριφθούν ως κατ' ουσίαν αβάσιμοι. Τούτο διότι, οι εναγόμενοι και εκκαλούντες ουδεμία πειστική εξήγηση έδωσαν για το πώς εισήλθε μέσα στη φιάλη το ποντίκι του οποίου την ύπαρξη δεν αρνούνται. Επεξηγώντας, δε, αυτοί τη διαδικασία εμφιάλωσης του συγκεκριμένου προϊόντος, κάνουν λόγο για καινούρια μπουκάλια τα οποία αναποδογυρίζονται και εν συνεχεία καθαρίζονται με νερό υπό πίεση, για να φύγει κάθε πιθανό μικροσωματίδιο, και περαιτέρω εκθέτουν ότι εισέρχονται σε ειδικό μηχάνημα όπου ελέγχονται αναφορικά με την καθαρότητα τους και την πιθανή ύπαρξη σωματιδίων εντός τους. Επομένως, σύμφωνα και με τους ισχυρισμούς τους, είναι δυνατόν να παρεισφρύνουν ενίοτε και ξένα σώματα μέσα στα μπουκάλια, όπως εν προκειμένω συνέβη.

Το δικαστήριο επεσήμανε ότι αποδείχθηκε κατά τρόπο αναμφίβολο, ότι η πρώτη εναγομένη, ως προμηθεύτρια, ο δε δεύτερος, και ως υπεύθυνος για την ασφάλεια των προϊόντων της, κατά παράβαση της συναλλακτικής υποχρέωσης τους να διαθέτουν στην αγορά ασφαλή προϊόντα, η οποία (παράβαση) κατά τα αποτελεί παράβαση επιτακτικού κανόνα δικαίου και επισύρει αυτόνομα την αδιοπρακτική τους ευθύνη, διέθεσαν στην αγορά προς κατανάλωση την άνω επίδικη μπύρα, η οποία ήταν ελαττωματικό προϊόν με αποτέλεσμα να φέρουν ευθύνη προς αποζημίωση του ενάγοντος.

Επίσης, σύμφωνα με το Δικαστήριο αποδείχθηκε ότι από την παραπάνω σε βάρος του ενάγοντος αδιοπραξία και τη βλάβη της υγείας του, αυτός περιήλθε άνευ λόγου σε μία νοσηρή κατάσταση, έχοντας μάλιστα ανησυχία και για τη μετέπειτα εξέλιξη της υγείας του και υπέστη ψυχικό άλγος και ταλαιπωρία για την απάμβλυνση των οποίων πρέπει να του επιδικασθεί εύλογη χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης. Το ύψος αυτής, λαμβανομένων υπόψη των παραπάνω συνθηκών και περιστάσεων, του είδους της ασθένειας του ενάγοντος, που ήταν ελαφρά, δοθέντος ότι δεν παρέμεινε νοσηλεύόμενος σε νοσοκομείο, του βαθμού της υπαιτιότητας των εναγομένων και της μετά την αδιοπραξία συμπεριφοράς τους, του γεγονότος ότι η πρώτη εναγομένη μεταπωλεί απλώς το

προϊόν και δεν παράγει αυτό, της έλλειψης πταίσματος του ενάγοντος, της κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης των μερών ορίστηκε στο ποσό των 10.000 ευρώ (άρθρο 932ΑΚ). Κατόπιν αυτών, η αγωγή έγινε δεκτή κατά ένα μέρος ως βάσιμη κατ' ουσία και για το ποσό των 10.000 ευρώ, το οποίο υποχρεώθηκαν οι εναγόμενοι, εις ολόκληρον έκαστος, να καταβάλουν στον ενάγοντα με τον νόμιμο τόκο από την επίδοση της αγωγής.

Επομένως, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, που με την εκκαλούμενη απόφαση του δέχθηκε μεν κατά ένα μέρος την αγωγή, αλλά επεδίκασε στον ενάγοντα το ποσό των 30.000 ευρώ, εσφαλμένα εκτίμησε τις προσκομισθείσες ενώπιον του αποδείξεις. Γι' αυτό το λόγο το δικαστήριο έκρινε ότι πρέπει να απορριφθεί η έφεση του ενάγοντος ως κατ' ουσίαν αβάσιμη και να γίνει δεκτός ο σχετικός λόγος της έφεσης των εναγομένων, όπως και η έφεση τους ως ουσιαστικά βάσιμη κατά ένα μέρος και να εξαφανισθεί η εκκαλούμενη απόφαση. Ακολούθως, πρέπει η αγωγή να γίνει δεκτή κατά ένα μέρος.

Τα δικαστικά έξοδα του ενάγοντος και των δύο βαθμών δικαιοδοσίας πρέπει να επιβληθούν σε βάρος των εναγομένων, που ηττώνται, επιμεριζόμενα όμως αναλόγως του βαθμού της νίκης και ήττας των διαδίκων. Τα δικαστικά έξοδα των εναγομένων-εφεσιβλήτων του παρόντος βαθμού δικαιοδοσίας ως προς την έφεση του ενάγοντος-εκκαλούντος πρέπει να επιβληθούν σε βάρος του τελευταίου που ηττάται.

4.2.4 Υπόθεση 1494/2018 Ειρηνοδικείου Αθηνών

Ιστορικό:

Η ενάγουσα στις 10-3-2014 αγόρασε από κατάστημα της δεύτερης εναγομένης μία χάρτινη πολυσυσκευασία τριών επιδορπίων γιαουρτιού με γεύση κεράσι, παραγωγής και συσκευασίας της πρώτης εναγόμενης εταιρείας, τα οποία και τοποθέτησε αμέσως στο ψυγείου του χώρου εργασίας της προκειμένου να τα καταναλώσει τις επόμενες ημέρες. Τις επόμενες ημέρες κατανάλωσε τα δύο από τα τρία γιαούρτια χωρίς να διαπιστώσει κάποιο πρόβλημα. Όταν, όμως, στις 20-

3-2014 άνοιξε το τρίτο κυτίο γιαουρτιού, αν και επιφανειακά δεν υπήρχε κάποια εμφανή αλλοίωση, διαπίστωσε ότι ανεδίδετο μια δυσάρεστη οσμή μούχλας και πράγματι στο εσωτερικό του υπήρχε ένα κομμάτι μούχλας (ευρωτίασης), γεγονός που επιβεβαιώθηκε και από έκθεση του ΕΦΕΤ, στον οποίο μεταβιβάστηκε το επίδικο γιαούρτι μετά από υποβολή μήνυσης της ενάγουσας. Ως επακόλουθο του γεγονότος αυτού, η ενάγουσα ένιωσε πανικό και φόβο για τις συνέπειες που θα της προκαλούσε στην υγεία της η κατανάλωση του επίδικου γιαουρτιού, καθώς συνηθίζει να καταναλώνει συχνά τέτοιου είδους τρόφιμα.

Απόφαση Ειρηνοδικείου Αθηνών:

Το Ειρηνοδικείο Αθηνών έκρινε ότι, κατόπιν του ελέγχου που διενεργήθηκε στο ανωτέρω κατάστημα της δεύτερης εναγόμενης εταιρείας από το κλιμάκιο επιθεωρητών της Υπηρεσίας του ΕΦΕΤ δεν προέκυψε πλημμέλεια της δεύτερης των εναγομένων, ως προς τον τρόπο διατήρησης του επίδικου προϊόντος, που θα μπορούσε να δικαιολογήσει τη δημιουργία ευρωτίασης εντός του σώματος του γιαουρτιού.

Αντίθετα, η πρώτη των εναγομένων εταιρεία παραγωγής του επίμαχου προϊόντος, δεν απέδειξε ότι δεν ευθύνεται για την αλλοίωση του γιαουρτιού, καθώς η έκθεση ελέγχου του ΕΦΕΤ, που επικαλείται προς απόδειξη της τήρησης από την πλευρά της όλων των απαραίτητων διαδικασιών για την αποτροπή διάθεσης στην αγορά ελαττωματικών προϊόντων χρονολογείται οκτώ έτη προ του επίδικου συμβάντος. Η ύπαρξη, άλλωστε, ευρωτίασης εντός του σώματος του γιαουρτιού και όχι στην επιφάνεια αυτού, όπως θα ήταν λογικό να συνέβαινε, εάν το περιεχόμενο του γιαουρτιού είχε εκτεθεί στο αέρα, λόγω κακής συντήρησής του, αναιρεί τον ισχυρισμό της αυτό, καθώς ο μόνος τρόπος να έχει δημιουργηθεί ευρωτίαση εντός του σώματος του γιαουρτιού είναι να έχει εισχωρήσει αυτή κατά την διάρκεια της παραγωγής.

Επομένως, το Ειρηνοδικείο Αθηνών αποφάσισε ότι αποδείχθηκε πλήρως και κατά τρόπο αναμφίβολο η ελαττωματικότητα του ανωτέρω προϊόντος. Η ελαττωματικότητα αυτή οφείλεται πλημμέλεια κατά την διαδικασία

παραγωγής του προϊόντος και ανάγεται σε χρόνο που ήταν στην σφαίρα επιρροής της πρώτης εναγομένης. Περαιτέρω, αποδείχθηκε ότι η μόνη δυσμενής συνέπεια για την ενάγουσα που τελεί σε αιτιώδη συνάφεια προς το ελάττωμα του εν λόγω προϊόντος που αυτή αγόρασε, είναι η πρόκληση σ' αυτήν εύλογου φόβου για ενδεχόμενη βλάβη της υγείας της που της δημιούργησε ψυχικό πόνο και ταλαιπωρία συνεπεία των οποίων η πρώτη των εναγομένων, ως ευθυνόμενη από αδικοπραξία, οφείλει να της καταβάλει χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης το ύψος της οποίας πρέπει να ορισθεί στο ποσό των 1.000,00 ευρώ, που κρίνεται εύλογο, αφού ληφθούν υπόψη οι συνθήκες που έλαβε χώρα η ως άνω αδικοπρακτική συμπεριφορά της εναγομένης, ο βαθμός πταίσματος (αμέλεια) αυτής, ο φόβος και η ψυχική ταλαιπωρία που υπέστη η ενάγουσα καθώς και οικονομική κατάσταση της πρώτης των εναγομένων.

4.2.5 Υπόθεση 14/2017 Πολυμελούς Πρωτοδικείου Τρικάλων

Ιστορικό:

Ο ενάγων, ιατρός, ηλικίας 72 ετών, διαγνώστηκε στις αρχές του έτους 2000 κατόπιν σχετικών αιματολογικών εξετάσεων, ότι πάσχει από την ασθένεια της υπερλιπιδαιμίας, η οποία συνίσταται στην αύξηση των λιπιδίων του αίματος. Καθόσον ο ενάγων είναι ειδικός παθολόγος, γνωρίζοντας επακριβώς την κατάσταση της υγείας του, αποφάσισε να προχωρήσει στη λήψη στατινών οι οποίες παρεμποδίζουν τη διαδικασία σύνθεσης της χοληστερίνης στο ήπαρ όπου παράγεται το 75% της χοληστερίνης του οργανισμού. Αρχικά χορήγησε στον εαυτό του τη χημική ουσία ατορβαστατίνη μέσω συγκεκριμένου φαρμάκου, αλλά σταμάτησε τη λήψη της συγκεκριμένης ουσίας, μετά από χρονικό διάστημα περίπου τεσσάρων ετών, λόγω των έντονων μυϊκών πόνων που του προκαλούσε, οι οποίοι και αναφέρονταν ως ανεπιθύμητη ενέργεια στο Φύλλο Οδηγιών Χρήσης του συγκεκριμένου σκευάσματος.

Το έτος 2004, δέχτηκε στο ιατρείο του την επίσκεψη ενός επιστημονικού συνεργάτη της εναγόμενης εταιρείας, ο οποίος του παρουσίασε το φαρμακευτικό σκεύασμα του οποίου η εναγόμενη είναι κάτοχος της άδειας κυκλοφορίας και το οποίο περιέχει τη χημική ουσία φλουβαστατίνη ως ένα από τα «αθώτερα» φάρμακα όσον αφορά στις ανεπιθύμητες ενέργειες και ο ιατρός προχώρησε στη λήψη του, αφού πρώτα μελέτησε τις ανεπιθύμητες ενέργειες που προκαλούνται από το συγκεκριμένο φάρμακο από το Φύλλο Οδηγιών Χρήσης (Φ.Ο.Χ.) του φαρμάκου και από το Συνταγολόγιο του Εθνικού Οργανισμού Φαρμάκων (Ε.Ο.Φ.).

Ενώ ήδη από το έτος 2004, ο ενάγων λάμβανε το φάρμακο, κατά το έτος 2007 και έπειτα από σχετικές αιματολογικές εξετάσεις παρουσίασε λευκοπενία. Η ανωτέρω ανεπιθύμητη ενέργεια δεν αναγραφόταν ούτε στο Φ.Ο.Χ. του φαρμάκου, ούτε στο Εθνικό Συνταγολόγιο του Ε.Ο.Φ. και επιπλέον ο επιστημονικός συνεργάτης της εναγόμενης που του είχε παρουσιάσει το συγκεκριμένο φάρμακο, τον είχε διαβεβαιώσει ότι για όλα τα φάρμακα της εναγόμενης η Περίληψη Χαρακτηριστικών Προϊόντος (Π.Χ.Π.), το Φύλλο Οδηγιών Χρήσης (Φ.Ο.Χ.) και το Εθνικό Συνταγολόγιο του Ε.Ο.Φ. έχουν το ίδιο περιεχόμενο. Γι' αυτούς ακριβώς τους λόγους, ο ενάγων αρκέστηκε στο Φ.Ο.Χ. του φαρμάκου που συνόδευε τη συσκευασία του, στο Εθνικό Συνταγολόγιο και στην ανωτέρω διαβεβαίωση του επιστημονικού συνεργάτη της εναγόμενης.

Περαιτέρω, ο ενάγων το έτος 2011, εντελώς ξαφνικά, παρουσίασε αμφοτερόπλευρη ασύμμετρη γυναικομαστία, παρενέργεια που δεν αναγραφόταν ούτε στο Φ.Ο.Χ. του φαρμάκου, ούτε στο Εθνικό Συνταγολόγιο του Ε.Ο.Φ. ενώ, όπως και στην περίπτωση της λευκοπενίας, δεν είχε προμηθευτεί την σχετική Π.Χ.Π.. Ανησυχώντας πλέον έντονα για την κατάσταση της υγείας του κατάφερε και έλαβε γνώση του Συνταγογραφικού Βοηθήματος DRI και διαπίστωσε ότι αναγράφονταν ρητά στις ανεπιθύμητες ενέργειες του σκευάσματος που είχε λάβει, τόσο η λευκοπενία όσο και η γυναικομαστία. Έτσι, διέκοψε τη λήψη του. Παρά το γεγονός ότι ο ενάγων διέκοψε τη λήψη του φαρμάκου, οι παρενέργειες αυτές όχι μόνο εξακολούθησαν να υπάρχουν αλλά παρατηρήθηκε και στους δύο

μαστούς ανάπτυξη ινοαδενικού μαστικού στρώματος και αργότερα μια μικρή κύστη στο δεξί μαστό.

Κατόπιν ιατρικών εξετάσεων που πραγματοποίησε ο ενάγων διαπιστώθηκε ότι για τη θεραπεία δε της γυναικομαστίας ο ενάγων μπορεί να υποβληθεί σε μαστεκτομή, για τη λευκοπενία, όμως, δεν μπορεί να υπάρξει καμία θεραπεία και καμία ιατρική βοήθεια για την εξάλειψη αυτής, ενώ ελλοχεύει ο κίνδυνος να εκτραπεί η λευκοπενία σε λευχαιμία (καρκίνος του αίματος).

Απόφαση Πολυμελούς Πρωτοδικείου Τρικάλων:

Το δικαστήριο έκρινε ότι, εφόσον ληφθεί υπόψη ότι το συγκεκριμένο σκεύασμα χορηγείται μόνο κατόπιν ιατρικής συνταγής, η παράλειψη της αναγραφής ορισμένων από τις αναγραφόμενες στο φύλλο οδηγιών χρήσεως παρενεργειών, αρκεί για να καταστήσει ελλιπή την επισήμανση των κινδύνων από την λήψη του φαρμάκου, κατά τα συναλλακτικά χρηστά ήθη και εντεύθεν συντρέχει περίπτωση παραβίασης της αρχής πρόνοιας. Συνεπώς, αποδεικνύεται ότι η εναγόμενη αν και όφειλε ως εισαγωγέας του ανωτέρου φαρμάκου και υπεύθυνη για την κυκλοφορία του στην Ελλάδα να αναφέρει σαφώς στις οδηγίες χρήσεως τις παρενέργειες αυτού, παρέλειψε να προβεί στις ενέργειες αυτές και συνέχισε την εισαγωγή και κυκλοφορία του τον κρίσιμο στην προκειμένη περίπτωση χρόνο, χωρίς να μεριμνήσουν τα εκπροσωπούμενα αυτή φυσικά πρόσωπα να αναγράψουν στο φύλλο οδηγιών του φαρμάκου ότι δύο από τις παρενέργειες του ήταν και η εμφάνιση λευκοπενίας και γυναικομαστίας.

Αποδείχθηκε δε ότι μεταξύ της παράλειψης της αναγραφής στο φύλλο οδηγιών χρήσεως των ανεπιθύμητων ενεργειών της λευκοπενίας και της γυναικομαστίας από τη λήψη του φαρμάκου και της επελθούσας βλάβης της υγείας του, υφίσταται πρόσφορος αιτιώδης σύνδεσμος.

Ωστόσο, το δικαστήριο έκρινε πως, εφόσον το συγκεκριμένο φάρμακο ήταν το μοναδικό που λάμβανε κατά το επίδικο χρονικό διάστημα., ο ενάγων όφειλε, λόγω της ιδιότητάς του ως ιατρού παθολόγου, να διακόψει άμεσα τη λήψη του φαρμάκου ήδη από το 2007, καθώς είχε διαρκή πρόσβαση στην ΠΧΠ

και μπορούσε να διαπιστώσει ότι η λευκοπενία και η γυναικομαστία αναφέρονται ως ανεπιθύμητες ενέργειες. Το δικαστήριο δέχτηκε τον ισχυρισμό της εναγομένης ότι ο ενάγων ως ιατρός παθολόγος είχε διαρκή πρόσβαση στην περίληψη χαρακτηριστικών του προϊόντος και μπορούσε να διαπιστώσει άμεσα ότι η λευκοπενία και η γυναικομαστία αναφέρονται ως ανεπιθύμητες αλλά σπανιότατες ενέργειες και να μην αρκестεί σε περιληπτικές αναφορές αυτών στο φύλλο οδηγιών χρήσης ή στο εθνικό συνταγολόγιο και έτσι έκανε μερικώς δεκτή την ένστασή της για οικείο πταίσμα του ενάγοντος σε ποσοστό 30%.

Με βάση αυτά τα δεδομένα το δικαστήριο δέχτηκε εν μέρει την αγωγή του ενάγοντος, υποχρέωσε την εναγομένη να καταβάλει στον ενάγοντα το ποσό των εξήντα χιλιάδων (60.000,00) ευρώ, με το νόμιμο τόκο από την επίδοση της αγωγής και μέχρι την πλήρη εξόφληση.

4.2.6 Υπόθεση 1149/2014 Αρείου Πάγου (Α2 Πολιτικό Τμήμα)

Ιστορικό:

Στις 7-2-2005 η ενάγουσα,, ήδη αναιρεσείουσα πήγε σε κατάσταση εμπορίας τροφίμων για να ψωνίσει. Αφού επέλεξε διάφορα είδη, μεταξύ των οποίων και μικρό αριθμό γυάλινων φιαλών μύρας τύπου "Fischer", παραγωγής της εναγομένης εταιρείας "Αθηναϊκή Ζυθοποιία Α.Ε." (η οποία είχε επιθέσει σ' αυτές το σήμα και την επωνυμία της), κατευθύνθηκε σε ένα ταμείο όπου τα εναπόθεσε προς τιμολόγηση. Κατά τη διάρκεια της τοποθέτησης των ειδών που είχε αγοράσει, μια φιάλη μύρας τύπου "Fischer" «εξερράγη» με αποτέλεσμα ένα κομμάτι γυαλί να τη χτυπήσει στο αριστερό μάτι και να της προκαλέσει ρήξη βολβού.

Κατόπιν εφέσεως της εναγομένης και ήδη αναιρεσίβλητης εταιρείας, εξαφανίστηκε η οριστική απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών. Σύμφωνα με αυτήν, κατά μερική παραδοχή αγωγής της αναιρεσείουσας, είχε αναγνωριστεί η υποχρέωση της αναιρεσίβλητης να της καταβάλει το ποσό των 50.000 ευρώ, νομιμοτόκως, ως χρηματική της ικανοποίηση λόγω ηθικής της

βλάβης από αδικοπραξία. Στη συνέχεια το Εφετείο, δικάζοντας επί της αγωγής την απέρριψε ως ουσιαστικά αβάσιμη δεχόμενο ότι: οι γυάλινες φιάλες μύρας αυτού του τύπου είχαν υποβληθεί σε όλες τις απαραίτητες διαδικασίες ελέγχου, άρα, αναποφεύκτως και η φιάλη μύρας που κατά τα ανωτέρω αγόρασε η ενάγουσα από το άνω κατάστημα εμπορίας τροφίμων. Η επίδικη φιάλη μύρας κατά την έξοδό της από τις εγκαταστάσεις της εναγομένης μέχρι την κατάληξή της στην ενάγουσα είχε αλλάξει και άλλους κατόχους, χωρίς όμως στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα να προκύψει οποιοδήποτε ελάττωμα. Έτσι, αποδεικνύεται ότι, όταν η εναγομένη εταιρεία έθεσε σε κυκλοφορία την εν λόγω φιάλη μύρας, αυτή δεν είχε κανένα ελάττωμα.. Η θραύση της φιάλης μύρας οφείλεται προφανώς σε εξωτερικό βίαιο χτύπημα, προερχόμενο είτε από την ταμία υπάλληλο κατά τη διάρκεια της τιμολόγησης των προϊόντων, είτε από βίαιη επαφή με τα υπόλοιπα αγορασθέντα προϊόντα από την ίδια την ενάγουσα, η οποία από απροσεξία χτύπησε την επίδικη φιάλη με κάποιο άλλο προϊόν που αγόρασε χωρίς να το αντιληφθεί. Με βάση αυτά τα δεδομένα το Εφετείο κατέληξε στο ότι η θραύση ή η έκρηξη της φιάλης και ο τραυματισμός της ενάγουσας εξαιτίας αυτής δεν μπορεί να αποδοθεί σε οποιαδήποτε υπαιτιότητα της εναγομένης παραγωγού εταιρείας αλλά οφείλεται αποκλειστικά σε λανθασμένη ενέργεια της ταμίας του καταστήματος ή της ίδιας της ενάγουσας.

Απόφαση Αρείου Πάγου:

Το Ανααιρετικό Δικαστήριο έκρινε ότι το Εφετείο στέρησε στην προσβαλλόμενη απόφασή του νομίμου βάσεως, καθόσον συμπεριέλαβε σ' αυτήν ανεπαρκείς (ασαφείς) αιτιολογίες, που καθιστούν ανέφικτο τον ανααιρετικό έλεγχο ορθής εφαρμογής των άρθρων 914 και 932 ΑΚ, ως προς το κρίσιμο ζήτημα της ελλείψεως υπαιτιότητας της αναιρεσίβλητης και των προστηθέντων υπαλλήλων της για τον τραυματισμό της αναιρεσείουσας, εξαιτίας του οποίου η τελευταία ζήτησε την επιδίκαση χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης. Δεν αποφάνθηκε με σαφήνεια για το αν επρόκειτο για θραύση ή έκρηξη της φιάλης, ούτε για το αίτιο της θραύσεως ή εκρήξεως αλλά περιορίστηκε σε υποθέσεις. Επιπλέον, το Εφετείο συμπεριέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφαση

του ανεπαρκείς αιτιολογίες που καθιστούν ανέφικτο τον αναιρετικό έλεγχο διότι απέκλεισε μεν το ενδεχόμενο του πλημμελούς ελέγχου της αντοχής της χρησιμοποιηθείσας από την αναιρεσίβλητη φιάλης, όχι όμως και το ενδεχόμενο της ελαττωματικότητας του περιεχομένου της φιάλης αυτής, το οποίο επίσης είχε επικαλεστεί με την αγωγή της η αναιρεσείουσα. Συνεπώς στοιχειοθετείται ο προτεινόμενος με την εισήγηση λόγος αναίρεσης και παρέλκει κατά τα λοιπά η έρευνα των λόγων αναίρεσης, Κατ' ακολουθίαν αυτών το Δικαστήριο έκρινε ότι πρέπει να αναιρεθεί η προσβαλλομένη απόφαση και να παραπεμφθεί η υπόθεση, προς περαιτέρω εκδίκαση, στο ίδιο Εφετείο, εφ' όσον είναι δυνατή η συγκρότηση αυτού, από δικαστές άλλους, εκτός εκείνων που δίκασαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

---

5. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

5.1. Οι βασικές θέσεις της Οικονομικής Ανάλυσης του Δικαίου και το θεώρημα του R. Coase

Η σύγχρονη Οικονομική Ανάλυση του Δικαίου(στο εξής ΟΑΔ) παρέχει μια βάση γόνιμης συνεργασίας μεταξύ της Οικονομικής και της Νομικής Επιστήμης που έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας «γνήσιας θεωρίας δικαίου » τόσο για την εξήγηση και για την πρόβλεψη των συνεπειών των νομικών ρυθμίσεων όσο και για την αξιολόγησή τους.¹⁰¹ Πιο συγκεκριμένα, η πληροφοριακή – εξηγητική προσέγγιση της ΟΑΔ ερείδεται στα δεδομένα της Μικροοικονομικής Θεωρίας και στο υπόδειγμα του homo economicus που δίνουν τη δυνατότητα ερμηνείας και πρόβλεψης την ανθρώπινης συμπεριφοράς αλλά και των κοινωνικών θεσμών, ενώ η αξιολογική – ρυθμιστική προσέγγιση

---

¹⁰¹ Βλ. Γέμτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β' (2001) σ.55

εδράζεται στα βασικά θεωρήματα της Οικονομικής της Ευημερίας που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη ακριβών αξιολογήσεων με κριτήρια ευημερίας και αποτελεσματικότητας.¹⁰²

Σύμφωνα με τη θεωρία της Οικονομικής Ανάλυσης του Δικαίου οι κανόνες δικαίου αποτελούν περιορισμούς στις αποφάσεις των κοινωνικών μονάδων που έχουν ως στόχο τους τη μεγιστοποίηση της ευημερία τους, σαν ένα είδος κόστους για την παραβίαση στην οποία προέβησαν. Μια νομική απαγόρευση δεν έχει τη δυνατότητα να αποτρέψει την παραβίαση των δικαιοκάνονων, αλλά καθορίζει τις κυρώσεις που πρόκειται να επιβληθούν σε όποιον προτίθεται να το πράξει. Σε αντίθεση με τη νομική παράδοση που αντιμετωπίζει τους κανόνες δικαίου ως εσωτερικοποιημένα πρότυπα συμπεριφοράς και θεωρεί άλογη την παραβίασή τους, η ΟΑΔ υποστηρίζει ότι η παραβίαση των νομικών κανόνων δύναται να είναι αποτέλεσμα ορθολογικής επιλογής. Θα μπορούσε να λεχθεί πως η ΟΑΔ θεωρεί τους νομικούς κανόνες σαν ένα σύνολο *κινήτρων* (ex ante) που κατευθύνουν τις κοινωνικές μονάδες στην επιλογή ορισμένων ενεργειών και στην αντίστοιχη κατανομή των παραγωγικών πόρων. Εφόσον οι άνθρωποι λειτουργούν ορθολογικά, προκύπτει ότι η διαμόρφωση των αποφάσεων τους επηρεάζεται από το κόστος που πρόκειται να έχουν οι ενέργειές τους.¹⁰³ Με άλλα λόγια, αν τα άτομα γνωρίζουν ότι με την αλλαγή της συμπεριφοράς τους θα έχουν τη δυνατότητα να αυξήσουν το αίσθημα ικανοποίησής τους, τότε πράγματι θα την μεταβάλουν λειτουργώντας ορθολογικά. Γι' αυτό το λόγο για την ΟΑΔ κάθε αναφορά σε συγκεκριμένη διαφορά αποτελεί θεμέλιο δημιουργίας ή ερμηνείας ενός νομικού κανόνα που λειτουργεί για το μέλλον. Αντίθετα, η τυπική νομική παράδοση που εκλαμβάνει τους νομικούς κανόνες ως μέσα αποκατάστασης της διαταραχθείσας έννομης

---

¹⁰² Βλ. Γέμπο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β' (2001) σ.56

¹⁰³ Βλ. Cooter/Ulen, "Law and Economics⁶", σ.3 επ., Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.16, Χατζή, εν: Τιμ.Τομ. Αγαλλοπούλου Π. (2011), σ. 1524, . Γέμπο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β' (2001) σ.578

τάξης και της δίκαιης κατανομής ωφελειών και βαρών (ex post) εστιάζει στην επίλυση μιας συγκεκριμένης κοινωνικής διαφοράς με κριτήρια ex post δικαιοσύνης.¹⁰⁴

Οι δύο βασικοί πυλώνες στους οποίους εδράζεται η ΟΑΔ ως επιστήμη που έχει σαν αποστολή της την πρόβλεψη των αντιδράσεων των προσώπων έναντι συγκεκριμένων νομικών ρυθμίσεων και κυρώσεων¹⁰⁵ είναι η *ορθολογική συμπεριφορά* και η *μεγιστοποίηση της ευημερίας* που επιδιώκουν τα άτομα.¹⁰⁶

Η ΟΑΔ ενστερνίζεται την παραδοσιακή θεωρία των νεοκλασικών οικονομικών σύμφωνα με την οποία ο άνθρωπος ως homo economicus διαθέτει ένα ατομικό, σταθερό, συνεπές, μεταβατικό¹⁰⁷ και πλήρες σύστημα προτιμήσεων οι οποίες προκύπτουν από το ιστορικό των προηγούμενων επιλογών του, είναι όν ιδιοτελές, κατευθυνόμενο από εγωιστικά κίνητρα χωρίς να επηρεάζεται από βουλητικές αδυναμίες, συναισθήματα ή αλτρουιστικά κίνητρα τα οποία ακόμα και όταν εμφανίζονται εκκινούν από την ανάγκη του για κοινωνική αναγνώριση και δόξα με αποτέλεσμα ο αλτρουισμός να μην εντάσσεται ουσιαστικά στις αξίες του ατόμου^{108,109}. Επιπλέον, θεωρείται ικανός να επεξεργάζεται και να

---

¹⁰⁴ Βλ. Γέμτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β' (2001) σ.58 και Posner R. *Economic Analysis of Law*⁶, σ.4.

¹⁰⁵ Βλ. Cooter/Ulen "Law and Economics⁶", σ.3επ., Χατζή, εν: Τιμ.Τομ. Αγαλλοπούλου Π. (2011), σ. 1524,

¹⁰⁶ Βλ. Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.76, Γέμτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β' (2001), σ.58, Παπανικολάου Π., «Μεθοδολογία του ιδιωτικού δικαίου και ερμηνεία των δικαιοπραξιών (2000), αρ. 156 επ., 162

¹⁰⁷ Η μεταβατικότητα των προτιμήσεων σημαίνει ότι αν κάποιος προτιμά την επιλογή Α αντί της Β και την Β αντί της Γ, τότε συνεπάγεται ότι θα προτιμά και την επιλογή Α έναντι της Γ. Βλ. σχετικά Σπύρου Σπ. «Εισαγωγή στην συμπεριφορική χρηματοοικονομική» (2009) σ.19

¹⁰⁸ Βλ. Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.16, Μαγκούτη/Χατζή «Η πραγματικότητα των άλλων, Cogito 5/2006

¹⁰⁹ Σύμφωνα με τον Gary Becker ο αλτρουισμός αποτελεί εγωιστική συμπεριφορά και βασίζεται στην εγγενή ιδιοτέλεια των ατόμων, ενώ η γνήσια αλτρουιστική συμπεριφορά έρχεται σε αντίθεση με την ανθρώπινη φύση.

χρησιμοποιεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις διαθέσιμες πληροφορίες, δεδομένων πάντοτε των αναμφισβήτητων αντικειμενικών περιορισμών, όπως είναι η ανεπάρκεια των πόρων και η ύπαρξη των νομικών ρυθμίσεων¹¹⁰ έτσι ώστε να καταλήγει στις ενέργειες εκείνες που *μεγιστοποιούν τη χρησιμότητά του*.¹¹¹

Η μεγιστοποίηση της χρησιμότητας του ορθολογικού ατόμου επιτυγχάνεται μέσω της οικονομικής αποτελεσματικότητας η οποία υπολογίζεται με μια ανάλυση κόστους – οφέλους¹¹². Ουσιαστικά, επιδιώκεται η επίτευξη του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος με τους υπάρχοντες πόρους ή η πραγματοποίηση ενός συγκεκριμένου αποτελέσματος με όσο το δυνατόν λιγότερους πόρους.¹¹³

Ακριβώς, επειδή κατά τα προαναφερθέντα ο άνθρωπος λειτουργεί κατά κανόνα ορθολογικά, συνεπάγεται ότι η συμπεριφορά του είναι δυνατόν να προβλεφθεί κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο χωρίς να είναι απαραίτητη η γνώση των συγκεκριμένων αντιλήψεών του. Εφόσον είναι γνωστοί οι στόχοι των

---

¹¹⁰ Βλ. Cooter/Ulen, “Law and Economics⁶”, σ.12 επ., 50, 230επ., 295, Χατζή, εν: Τιμ.Τομ. Αγαλλοπούλου Π. (2011), σ. 1524, Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.16, Foka-Kavaliaraki/Hatzis, Rev.phil.econ., Vol 12/1, σ. 8επ., 18 επ., Κορνηλάκη Α., « Η αθέτηση της αμοτεροβαρούς σύμβασης – Δικαιοσυγκριτική, οικονομική και δικαιοπολιτική προσέγγιση», (2009), σ.293 επ., Τσιμπρή Μ., «Οικονομική ανάλυση του δικαίου – Το επόμενο βήμα», ΝοΒ 1989, σ.576

¹¹¹ Σύμφωνα με τον Ολλανδό μαθηματικό Daniel Bernoulli η χρησιμότητα δεν ταυτίζεται με τον πλούτο. Ο πλούτος είναι δυνατόν να μετρηθεί σε μονάδες χρήματος (π.χ. ευρώ) , ενώ η χρησιμότητα μετρείται με βάση τον βαθμό ευχαρίστησης που προκαλούν οι μονάδες χρήματος. Αυτό σημαίνει πως δεν μας ενδιαφέρουν τα χρήματα, η επαγγελματική ανέλιξη, τα ταξίδια σε όλο τον κόσμο per se αλλά η ευχαρίστηση που ίσως προκύπτει από αυτές τις μορφές πλούτου.

¹¹² Βλ. Posner R., “Economic Analysis of Law⁶”, σ. 396 επ.

¹¹³ Βλ. Τσιμπρή Μ., «Οικονομική ανάλυση του δικαίου – Το επόμενο βήμα», ΝοΒ 1989, σ.576, Χατζή Α., «Η οικονομική ανάλυση του δικαίου των συμβάσεων (στο παράδειγμα της ποινικής ρήτρας, ΑΚ 409)», Digesta 2003, σ. 326 επ., Δέλλιο Γ., «Προστασία των καταναλωτών και σύστημα του ιδιωτικού δικαίου, τ. Ι : ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας», (2005), σ.223 επ.

υποκειμένων δίνεται η δυνατότητα ερμηνείας εκ των υστέρων αλλά και πρόβλεψης των επιλογών τους.¹¹⁴

Θεωρητική βάση της ΟΑΔ συνιστά το θεώρημα του R. Coase σύμφωνα με το οποίο, εφόσον τα συναλλακτικά κόστη είναι μηδενικά ή έστω χαμηλότερα από το πλεόνασμα που θα προκύψει από την συναλλαγή, η αρχική κατανομή των παραγωγικών συντελεστών και των δικαιωμάτων επί των αγαθών δεν επηρεάζουν την τελική κατανομή τους.¹¹⁵ Με άλλα λόγια, σε έναν κόσμο που τα συναλλακτικά έξοδα είναι μηδενικά, αν υπάρχει επαρκής εξειδίκευση των εννόμων θέσεων και των δικαιωμάτων, τα ενδιαφερόμενα μέρη μέσω των συμφωνιών τους θα οδηγήσουν τα αγαθά και τους παραγωγικούς πόρους στις καλύτερες δυνατές χρήσεις τους ανεξάρτητα με το ποια ήταν η αρχική κατανομή τους. Επομένως, η έννομη τάξη που έχει ενεργήσει για την αρχική κατανομή των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων δεν έχει καμία επίδραση στην τελική κατανομή τους.^{116,117} Αντίθετα, όταν τα έξοδα συναλλαγής είναι τόσο υψηλά ώστε να καθιστούν ανέφικτη την συμφωνία των μερών, η αποτελεσματική κατανομή εξαρτάται από την αρχική κατανομή που συντελέστηκε από το δίκαιο.¹¹⁸

---

¹¹⁴ Βλ. Χατζή Α. εν: «Τιμητικός Τόμος Π. Αγαλλοπούλου» (2011), σ. 1524, Kahneman/Knetsch/Thaler “Fairness and the assumptions of economics”, J.Bus. 1985/59, σ.298

¹¹⁵ Βλ. Posner R., “Economic Analysis of Law⁶”, σ. 49 επ., Cooter/Ulen, “Law and Economics⁶”, σ.84επ., 291επ., Γέμτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β΄ (2001) σ.58 επ. Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.37,

¹¹⁶ Βλ. Γέμτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β΄ (2001), σ.59 και Cooter/Ulen “Law and Economics”, σ.74επ.

¹¹⁷ Ωστόσο, η επιλογή της νομικής ρύθμισης επηρεάζει τη διανομή του εισοδήματος

¹¹⁸ Βλ. Χατζή Α. «Το δίκαιο ως εργαλείο μείωσης του κόστους των συναλλαγών. Το θεώρημα του Coase και η Οικονομική Ανάλυση του Δικαίου», Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου Νομικής Τεκμηρίωσης Κοινωνικοοικονομικών Θεμάτων (2011), σ. 46

Ο Ronald Coase εντόπισε την αποτυχία της αγοράς όσον αφορά την αποτελεσματική κατανομή των πόρων με δεδομένο το υψηλό κόστος συναλλαγών και θέλησε να προτείνει λύσεις για αυτό το πρόβλημα. Υποστήριξε ότι το δίκαιο θα πρέπει να έχει ως στόχο τη μείωση του κόστους των συναλλαγών με τη δημιουργία των κατάλληλων κανόνων. Δεν προσδιόρισε ποιοι είναι οι κατάλληλοι κανόνες αλλά θεώρησε ως καλύτερη λύση εκείνη που έχει το μικρότερο κόστος και εξέφρασε την άποψη ότι τα δικαστήρια έχουν τη δυνατότητα να διευκολύνουν την αποτελεσματική κατανομή των πόρων υπερβαίνοντας τις αποτυχίες της αγοράς.¹¹⁹

Εξέλιξη στο θεώρημα του Coase και παράλληλα βήμα για την εδραίωση της ΟΑΔ αποτέλεσε η άποψη του Καθηγητή Νομικής και μετέπειτα Δικαστή, R.Posner, σύμφωνα με την οποία ο νομοθέτης ή τα δικαστήρια πρέπει να μιμηθούν την αγορά επιλέγοντας να αναγνωρίσουν το δικαίωμα σε εκείνο το μέρος στο οποίο θα κατέληγε, αν δεν υφίσταντο τα έξοδα συναλλαγής και τα μέρη είχαν τη δυνατότητα να διαπραγματευτούν και να οδηγηθούν σε συμφωνία. Τα δικαστήρια, δηλαδή, θα πρέπει να αναγνωρίσουν το δικαίωμα εκεί όπου θα κατέληγε μέσω της συναίνεσης των μερών, καθώς κατά τον Posner σε αρκετές περιπτώσεις μπορούν να υποθέσουν με μεγάλη ακρίβεια ποια είναι η κατανομή των πόρων που οδηγεί στην κοινωνική ευημερία και στη μεγιστοποίηση του κοινωνικού πλούτου.¹²⁰

---

¹¹⁹ Βλ. Χατζή Α. «Το δίκαιο ως εργαλείο μείωσης του κόστους των συναλλαγών. Το θεώρημα του Coase και η Οικονομική Ανάλυση του Δικαίου», Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου Νομικής Τεκμηρίωσης Κοινωνικοοικονομικών Θεμάτων (2011), σ. 46-47

¹²⁰ Βλ. Γέμτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β' (2001), σ.62-63, Χατζή Α. «Το δίκαιο ως εργαλείο μείωσης του κόστους των συναλλαγών. Το θεώρημα του Coase και η Οικονομική Ανάλυση του Δικαίου», Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου Νομικής Τεκμηρίωσης Κοινωνικοοικονομικών Θεμάτων (2011), σ. 46-47, Posner R. "Economic Analysis of Law",(1992) σ.12επ.

Στην άποψη αυτή του R.Posner προβλήθηκε η εύλογη ένσταση ότι τα δικαστήρια δεν είναι δυνατόν να έχουν πάντα τη δυνατότητα να υπολογίσουν την αξιολόγηση του δικαιώματος από τα μέρη, ώστε να αναγνωρίσουν το δικαίωμα σε εκείνο το μέρος που το αξιολογεί περισσότερο, με αποτέλεσμα να οδηγούνται σε αποφάσεις αναποτελεσματικές και άδικες.¹²¹

Την απάντηση σε αυτή την αντίρρηση έδωσε ο G. Calabresi¹²² ο οποίος υποστήριξε ότι τα δικαστήρια, στις περιπτώσεις που δεν είναι εφικτός ο υπολογισμός των υποκειμενικών αξιολογήσεων των μερών, πρέπει να αναγνωρίζουν το δικαίωμα σε εκείνο το μέρος από το οποίο μπορεί να μετακινηθεί ευκολότερα, αν χρειαστεί. Επομένως, σε περίπτωση λάθους το άλλο μέρος θα δύναται να αγοράσει το δικαίωμα αυτό ευκολότερα. Βέβαια, αυτό σημαίνει ότι το μέρος από το οποίο είναι ευκολότερο να μετακινηθεί το δικαίωμα είναι συνήθως το ασθενέστερο οικονομικά, καθώς το ισχυρότερο οικονομικά είναι αυτό που θα μπορεί να αγοράσει το δικαίωμα, εφόσον έχει μεγαλύτερη σημασία για εκείνο.¹²³

5.2 Το νέο ρεύμα της συμπεριφορικής οικονομικής ανάλυσης του δικαίου

Τη θεωρία της παραδοσιακής οικονομικής ανάλυσης του δικαίου που στηρίζεται στο νεοκλασικό πρότυπο του homo economicus και στην ορθολογική επιλογή των ατόμων αμφισβήτησε το νέο ρεύμα της συμπεριφορικής

---

¹²¹ Βλ. Χατζή Α. «Το δίκαιο ως εργαλείο μείωσης του κόστους των συναλλαγών. Το θεώρημα του Coase και η Οικονομική Ανάλυση του Δικαίου», Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου Νομικής Τεκμηρίωσης Κοινωνικοοικονομικών Θεμάτων (2011), σ. 49

¹²² Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Yale και Δικαστής που μαζί με τον R.Coase και τον R.Posner θεωρείται «ιδρυτής» της οικονομικής ανάλυσης του δικαίου.

¹²³ Βλ. Χατζή Α. «Το δίκαιο ως εργαλείο μείωσης του κόστους των συναλλαγών. Το θεώρημα του Coase και η Οικονομική Ανάλυση του Δικαίου», Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου Νομικής Τεκμηρίωσης Κοινωνικοοικονομικών Θεμάτων (2011), σ. 49

οικονομικής ανάλυσης τους δικαίου που ενστερνίζεται τα ευρήματα των συμπεριφορικών οικονομικών.

Πρώτος το 1955 ο Hebert Simon, κορυφαίος πολιτικός επιστήμονας, οικονομολόγος, κοινωνιολόγος, ψυχολόγος και νομπελίστας οικονομικών, διατύπωσε τη θεωρία περί περιορισμένης ορθολογικότητας των ατόμων¹²⁴, καθώς κατά την άποψή του οι περιορισμένες από τη φύση γνωστικές και στοχαστικές ικανότητες του ανθρώπου σε συνδυασμό με τον ελάχιστο χρόνο που έχει στη διάθεσή του για την απόκτηση πληροφοριών και την επεξεργασία τους στον πραγματικό κόσμο τον οδηγούν πολλές φορές σε μη συμφέρουσες για εκείνον επιλογές.¹²⁵

Στη συνέχεια, μεγάλοι κυρίως Αμερικανοί επιστήμονες από το πεδίο των οικονομικών και της ψυχολογίας¹²⁶, ήδη από τη δεκαετία του 1970, επέκτειναν αυτόν τον προβληματισμό του Simon και μέσω ερευνών και εργαστηριακών πειραμάτων κατόρθωσαν να τον τεκμηριώσουν. Από την συνεργασία της οικονομικής επιστήμης και της επιστήμης της γνωστικής ψυχολογίας που, ως κλάδος της ψυχολογίας, ασχολήθηκε ιδιαίτερος με την συμπεριφορά του ανθρώπου και την εξέταση των επιλογών του ως ορθολογικές ή μη, ήρθε στο φως η οπτική των συμπεριφορικών οικονομικών.¹²⁷ Τα συμπεριφορικά οικονομικά δεν ισχυρίζονται ότι τα άτομα λειτουργούν πάντοτε ανορθολογικά, καθώς οι παράμετροι προτιμησιακής διαταραχής δεν παρατηρούνται σε κάθε

---

¹²⁴ Κορνηλάκη Α., « Η αθέτηση της αμοτεροβαρούς σύμβασης – Δικαιοσυγκριτική, οικονομική και δικαιοπολιτική προσέγγιση», (2009), σ.297

¹²⁵ Βλ. Posner R., “Economic Analysis of Law⁶”, σ. 17 επ., Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.22, Cooter/Ulen, “Law and Economics⁶”, σ.20επ.

¹²⁶ Amos Tversky, Richard Thaler, Cass Sunstein, Daniel Kahneman, George Akerlof , Kenneth Arrow κτλ

¹²⁷ Βλ. Cooter/Ulen, “Law and Economics⁶”, σ.50 επ., Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.24, Arlen J. “Comment: The future of behavioral economic analysis of law”, Vand.Law.Rev, 1998/52 σ.1766 επ.

συναλλακτική κατάσταση. Αναγνωρίζουν ότι η θεωρία της ορθολογικής επιλογής παραμένει σημείο εκκίνησης, καθώς αυτή επαληθεύεται σε ορισμένες περιπτώσεις.¹²⁸, αλλά προσθέτουν ότι είναι πάρα πολλές οι φορές που τα άτομα λειτουργούν περιορισμένα ορθολογικά, επιδεικνύουν περιορισμένο αυτοέλεγχο και ενεργούν με περιορισμένη ιδιοτέλεια με αποτέλεσμα να καταλήγουν σε αποφάσεις που δεν μεγιστοποιούν την ωφέλειά τους. Η νεώτερη αυτή θεώρηση φανέρωσε ότι οι άνθρωποι επηρεάζονται από πληροφορίες που δεν είναι σχετικές με το αντικείμενο της απόφασής τους, ο σχεδιασμός τους για το μέλλον τις περισσότερες φορές είναι βραχυπρόθεσμος, καθώς επιλέγουν να αγνοούν τις μεσομακροπρόθεσμες συνέπειες των ενεργειών τους, ενώ σε πολλές περιπτώσεις οδηγούνται σε μια απόφαση με βάση το ένστικτο και τα συναισθήματά τους χωρίς να λαμβάνουν υπόψη το ορθολογικά ωφέλιμο για αυτούς¹²⁹

Με βάση αυτές τις παραδοχές των συμπεριφορικών οικονομικών, έγινε τα τελευταία χρόνια προσπάθεια από τη νομική επιστήμη να δικαιολογηθούν οι παρεμβάσεις του κράτους μέσω των κανόνων δικαίου στην ιδιωτική αυτονομία των ατόμων που έχουν ως σκοπό την προστασία αυτών από την ανορθολογική τους συμπεριφορά. Έτσι, πρώτα στην Αμερική και στη συνέχεια στην Ευρώπη, προέκυψε το ρεύμα της συμπεριφορικής οικονομικής ανάλυσης του δικαίου το οποίο εξαπλώθηκε σε όλον τον χώρο του Ιδιωτικού Δικαίου.

Ωστόσο, η συμπεριφορική οικονομική ανάλυση του δικαίου δεν είναι ακόμα σε θέση να αντικαταστήσει πλήρως την παραδοσιακή οικονομική ανάλυση του δικαίου γιατί, όπως έχει ήδη λεχθεί, σε πολλές περιπτώσεις η ορθολογική επιλογή παραμένει η λογική περιγραφή της επιλογής του ατόμου. Αυτό συμβαίνει διότι τα γνωστικά σφάλματα είναι δυνατόν να περιοριστούν

---

¹²⁸ Βλ. Arlen J. “Comment: The future of behavioral economic analysis of law”, *Vand.Law.Rev*, 1998/52 σ.1768, 1776 επ., 1787, Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.33,97

¹²⁹ Βλ. Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.26επ., Epstein R., “Behavioral Economics: Human errors and market corrections”, *U.Chi.L.Rev* 2006/73, σ.112-113

μέσω της εμπειρίας, της μάθησης, της εργασίας σε οργανισμούς ή και της λήψης συμβουλών από τους αυτούς που εξειδικεύονται στον τομέα με τον οποίο σχετίζεται η εκάστοτε απόφαση του ατόμου. Επιπλέον, η συμπεριφορική οικονομική ανάλυση του δικαίου δεν διαθέτει προς το παρόν ένα ισχυρό, συνεκτικό και εύκολα διαχειρίσιμο μοντέλο της ανθρώπινης συμπεριφοράς που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σαν βάση για τη δημιουργία κανονιστικού πλαισίου σε πολλούς τομείς της νομικής επιστήμης.¹³⁰

5.3.Η ratio της ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων υπό το πρίσμα της οικονομικής ανάλυσης του δικαίου.

Απόφαση ορόσημο για την εγκαθίδρυση της ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων αποτέλεσε η πολύ σημαντική απόφαση του αμερικανικού δικαστηρίου: *Escola vs Coca Cola Bottling Co* (1944).¹³¹

Η *Escola*, υπάλληλος εστιατορίου, τραυματίστηκε όταν μια φιάλη *Coca Cola* έσπασε στα χέρια της και στη συνέχεια απευθύνθηκε στα δικαστήρια ζητώντας αποζημίωση από τη γνωστή εταιρεία την οποία εν τέλει το Ανώτατο δικαστήριο της Καλιφόρνια της επεδίκασε. Το αξιοσημείωτο στοιχείο, όμως, της δίκης αυτής, που προϊόντος του χρόνου απέκτησε μεγάλη σημασία, ήταν η σύμφωνη με την πλειοψηφία γνώμη του δικαστή *Traynor* η οποία στηρίχθηκε στη θεωρία της *οικονομικής ανάλυσης του δικαίου*. Ο δικαστής *Traynor* υποστήριξε ότι ακόμα και αν ο παραγωγός δεν επέδειξε αμελή συμπεριφορά, λόγοι δημοσίου συμφέροντος επιβάλλουν η ευθύνη να βαραίνει εκείνον που δύναται να *περιορίσει αποτελεσματικότερα τους κινδύνους* για τη ζωή και τον θάνατο οι οποίοι είναι σύμφυτοι με τα ελαττωματικά προϊόντα που διατίθενται στην αγορά. Πρόσθεσε ότι αυτοί που υφίστανται τον τραυματισμό δεν είναι προετοιμασμένοι για την αντιμετώπιση των συνεπειών του, ενώ ο παραγωγός

---

¹³⁰ Βλ. Arlen J. “Comment: The future of behavioral economic analysis of law”, *Vand.Law.Rev.*, 1998/52 σ.1768

¹³¹ *Escola vs Coca Cola Bottling Co*, 150 P.2d 436,440-444

είναι σε πλεονεκτικότερη θέση ώστε να μπορεί να παρέχει μια γενική και διαρκή προστασία. Εξάλλου, εξέφρασε την άποψη ότι ο κίνδυνος είναι δυνατόν να ασφαλιστεί από τον παραγωγό και να επιμερισθεί μεταξύ του συναλλακτικού κοινού σαν ένα επιχειρηματικό κόστος, ενώ η ευθύνη του παραγωγού θα πρέπει να αξιολογείται με βάση την ασφάλεια που θα πρέπει να παρέχει το προϊόν κατά την συνήθη και κατάλληλη χρήση του.¹³²

Είναι εναργές ότι ο δικαστής Traynor από την μια πλευρά στήριξε την άποψή του στο επιχείρημα σχετικά με τη δυνατότητα εξουσίασης και αποτροπής του κινδύνου από τον παραγωγό, καθώς αυτός έχει πρόσβαση στην παραγωγική διαδικασία και έχει στη διάθεσή του τα κατάλληλα μέσα ώστε να υποβάλλει τα προϊόντα του σε λεπτομερείς ελέγχους και δοκιμές και επιπλέον πορίζεται τα οικονομικά οφέλη από αυτή.¹³³ Άλλωστε, σύμφωνα με την οικονομική θεωρία, αν το μέρος που παραβιάζει τη σύμβαση είναι αυτό μπορεί να αποτρέψει τον κίνδυνο με το μικρότερο δυνατό κόστος (cheapest cost avoider), τότε οφείλει να καταβάλει αποζημίωση για την ζημία από την πραγμάτωση του κινδύνου, έτσι ώστε να έχει κίνητρο στο μέλλον να λάβει τα βέλτιστα δυνατά μέτρα προφύλαξης και αποφυγής επέλευσης της ζημίας. Για παράδειγμα, στην περίπτωση που προκληθεί ζημία σε ένα αυτοκίνητο εξαιτίας του ελαττωματικού εξοπλισμού του πλυντηρίου αυτοκινήτων το οποίο εμπιστεύτηκε ο ιδιοκτήτης για το πλύσιμο του αυτοκινήτου του, τότε θα πρέπει ο ιδιοκτήτης του πλυντηρίου αυτοκινήτων να είναι αυτός που θα αποζημιώσει τον οδηγό του αυτοκινήτου, διότι εκείνος γνωρίζει και δύναται να διαλέξει τον κατάλληλο εξοπλισμό και να φροντίσει για την συντήρησή του με το μικρότερο κόστος· παράλληλα δε, με

---

¹³² Βλ. Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.349-350

¹³³ Βλ. Χρυσάνθη Χ., «Ζητήματα ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα », ΕΕμπΔ/2006 , σ. 177, Καρακώστα Ι., «Ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα» (2008), σ.55., Αλεξανδρίδου Ε. «Η οδηγία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας για την ευθύνη του κατασκευαστή ελαττωματικών προϊόντων», Μελέτες προς τιμήν Ν. Δελούκα, (1989), τ.Ι, σ.42,

αυτόν τρόπο αποκτά και το κίνητρο ώστε να φροντίζει εξ αρχής για την σωστή επιλογή και τακτική συντήρηση του εξοπλισμού του.¹³⁴

Από την άλλη πλευρά η άποψη του δικαστή Traynor εδράζεται στο επιχείρημα που προκύπτει από την ΟΑΔ για το μέρος που έχει τη δυνατότητα να ασφαλιστεί φθηνότερα και αποτελεσματικότερα για τον συγκεκριμένο κίνδυνο (cheaper insurer) που στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι ο παραγωγός. Ο παραγωγός είναι δυνατόν να καταβάλει φθηνότερο ασφάλιστρο, διότι οι ασφαλιστικές εταιρείες μπορούν να προβούν σε υπολογισμό της στατιστικής επελευσιμότητας του κινδύνου στο πρόσωπο του με περισσότερη ακρίβεια και κατά συνέπεια έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν ένα ασφαλιστικό προϊόν έναντι εύλογου τιμήματος. Αντίθετα, κάτι τέτοιο δεν μπορεί να συμβεί και για κάθε καταναλωτή ατομικά.¹³⁵

Η βιβλιογραφία της σύγχρονης οικονομικής ανάλυσης του δικαίου με αφετηρία αυτή τη δικαστική απόφαση, εισήγαγε μια πιο εξελιγμένη μορφή της λογικής αποτροπής του κινδύνου από τον παραγωγό, που εξέφρασε ο δικαστής Traynor, δίνοντας έμφαση στο σημαίνοντα ρόλο που διαδραματίζει η αντικειμενική ευθύνη στον έλεγχο της εκτεταμένης κατανάλωσης επικίνδυνων προϊόντων, καθώς, λόγω της θεσμοθέτησής της, η τιμή των προϊόντων θα αντικατοπτρίζει το επίπεδο του κινδύνου με αποτέλεσμα οι καταναλωτές να στρέφονται στα πιο ασφαλή προϊόντα.¹³⁶

Γενικά η αντικειμενική ευθύνη δίνει κίνητρο σε αυτούς που είναι πιθανόν να προκαλέσουν ζημία σε κάποιον να μειώσουν τον αριθμό των ατυχημάτων μειώνοντας το επίπεδο της παραγωγικής τους δραστηριότητας, ενώ δεν

---

¹³⁴ Βλ. Quillen B. “Contract Damages and Cross – Subsidization” Southern California Law Review 1988/61, σ.1126-1127., Γέμπτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β΄ (2001), σ.132-133, 139

¹³⁵ Βλ. Γέμπτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β΄ (2001), σ.132, 139, Posner R. “Economic Analysis of Law⁶”, σ.106 επ., 182 επ., Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.352

¹³⁶ Βλ. Hylton K., The Law and Economics of Products Liability, 2013/88, σ. 2463

παρέχονται αντίστοιχα κίνητρα σε εκείνους που υφίστανται τη ζημία. Ωστόσο, στην ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων η ιδέα ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ της μείωσης της παραγωγικής δραστηριότητας από τον παραγωγό και μείωσης της δραστηριότητας των καταναλωτών φαντάζει παράξενη. Ο παραγωγός μειώνει τη δραστηριότητα του, παράγοντας μικρότερο αριθμό προϊόντων, ενώ ο καταναλωτής προβαίνοντας σε λιγότερες αγορές. Το ποιο μέρος θα μειώσει τελικά την δραστηριότητα του, εξαρτάται από το κόστος της πληροφορίας. Αν το κόστος είναι υψηλό, υπεύθυνο είναι το μέρος που κατέχει την πληροφορία ή μπορεί να την αποκτήσει με χαμηλότερο κόστος. Εφόσον αυτό το μέρος είναι ο παραγωγός υπό το καθεστώς της αντικειμενικής ευθύνης τα κόστη του θα αυξηθούν και συνακόλουθα η τιμή του προϊόντος ώστε να αντισταθμιστεί το κόστος της αποζημιώσεων. Ως εκ τούτου οι καταναλωτές θα περιορίσουν τις αγορές τους. Με αυτόν τον τρόπο, δηλαδή, ο παραγωγός σηματοδοτεί την επικινδυνότητα του προϊόντος και επιτυγχάνει το βέλτιστο αποτέλεσμα παραγωγής.¹³⁷

Επιπλέον, δεν πρέπει να λησμονείται ότι στον κόσμο των συναλλαγών συχνά παρατηρείται το φαινόμενο της *πληροφοριακής ασυμμετρίας* μεταξύ του καταναλωτή και του παραγωγού, καθιστώντας την ύπαρξη του αναγκαστικού δικαίου για την ευθύνη του παραγωγού επιβεβλημένη.¹³⁸ Οι καταναλωτές βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, διότι δεν μπορούν να γνωρίζουν το ενδεχόμενο πραγμάτωσης του κινδύνου και επέλευσης της ζημίας, ούτε έχουν στη διάθεσή τους τα κατάλληλα τεχνικά μέσα, ώστε να προβούν στις απαραίτητες ενέργειες για τη διάγνωση της ενδεχόμενης ελαττωματικότητας των προϊόντων που τους ενδιαφέρουν. Ακόμα, όμως, κι αν αποφάσιζαν να προβούν σε αυτές τις

---

¹³⁷ Βλ. Landes W./ Posner R. “A positive economic analysis of products liability”, The journal of legal studies 1985/14 σ. 536επ. και Γέμπτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β΄ (2001), σ.550

¹³⁸ Βλ. Landes W./ Posner R. “A positive economic analysis of products liability”, The journal of legal studies 1985/14 σ. 536επ. και Γέμπτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β΄ (2001), σ.238

διαδικασίες ή να προχωρήσουν σε έρευνα για την πιθανότητα ύπαρξης ασφαλέστερων υποκατάστατων προϊόντων, ώστε να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την αυτοπροστασία τους, το κόστος θα ήταν πολύ υψηλό και κατά συνέπεια αποτρεπτικό. Σε συνδυασμό μάλιστα με την στατιστικά μειωμένη πιθανότητα επέλευσης του ζημιογόνου γεγονότος, το κόστος απόκτησης της πληροφορίας παρουσιάζεται εξαιρετικά δυσανάλογο σε σχέση με το πλεονέκτημα που αποκτά ο καταναλωτής από τη γνώση της.¹³⁹ Από την άλλη πλευρά, ο παραγωγός βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση γιατί, όπως έχει αναφερθεί ήδη, διαθέτει τα τεχνικά μέσα και τους οικονομικούς πόρους για να προβεί σε έλεγχο των προϊόντων του. Επομένως, αν δεν υπήρχε η ρύθμιση του αναγκαστικού δικαίου, ο καταναλωτής θα ήταν απροστάτευτος λόγω του πληροφοριακού του ελλείμματος.¹⁴⁰ Η αντικειμενική ευθύνη δημιουργεί κίνητρα στον παραγωγό να παράσχει επαρκείς πληροφορίες στον αγοραστή του προϊόντος ώστε να έχει τη δυνατότητα να επιλέξει το ύψος της ασφάλειας που επιθυμεί. Με άλλες λέξεις μετακυλιεται το κόστος της αυξημένης ασφάλειας στον αγοραστή ενώ παράλληλα δημιουργούνται κίνητρα ανάπτυξης νέων, οικονομικότερων και ασφαλέστερων τεχνολογιών. Ωστόσο, με την εξασφάλιση του καταναλωτή μέσω της τιμής παρουσιάζονται αρνητικά διανεμητικά αποτελέσματα, καθώς οι εύποροι που έχουν μεγαλύτερο ζημιογόνο δυναμικό καταβάλλουν το ίδιο τίμημα με τους άπορους. Εν τέλει το μειονέκτημα αυτό αντισταθμίζεται από το πλεονέκτημα της δημιουργίας ισχυρών κινήτρων περιορισμού των ζημιών από το μέρος των παραγωγών.¹⁴¹

---

¹³⁹ Βλ. Posner R. “Economic Analysis of Law⁶”, σ.182-183 και Landes W./ Posner R. “A positive economic analysis of products liability”, The journal of legal studies 1985/14 σ. 545, 549-550,555

¹⁴⁰ Βλ. Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.353-354

¹⁴¹ Βλ. Γέμπτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β' (2001), σ.238

Ακόμα, η έλλειψη αναγκαστικού κανόνα ευθύνης θα μπορούσε να προκαλέσει την εμφάνιση του αποκαλούμενου στη θεωρία του Akerlof¹⁴² φαινομένου της «αγοράς των λεμονιών».

Ο νομπελίστας οικονομολόγος προκειμένου να εξηγήσει τη θεωρία του αυτή χρησιμοποίησε το παράδειγμα της αγοράς των μεταχειρισμένων αυτοκινήτων στην οποία διατίθενται αυτοκίνητα καλής ποιότητας (peaches) και κακής ποιότητας (lemons), και επεσήμανε πως μόνο οι πωλητές είναι σε θέση να γνωρίζουν ποια συγκεκριμένα αυτοκίνητα είναι καλής ή κακής ποιότητας, καθώς οι ενδιαφερόμενοι, αν και έχουν υπ' όψιν τους ότι υφίστανται αυτοκίνητα κακής ποιότητας, αφενός δεν δύνανται να τα διακρίνουν και αφετέρου η διαδικασία απόκτησης αυτής της πληροφορίας είναι δαπανηρή και συνεπώς απαγορευτική. Ως εκ τούτου, προτείνουν την καταβολή μειωμένου τιμήματος που συνήθως αντικατοπτρίζει και τον κίνδυνο να αποδειχθεί το αυτοκίνητο κακής ποιότητας.¹⁴³

Οι πωλητές που έχουν τη γνώση για το ποια αυτοκίνητα είναι καλής ποιότητας, ελλείψει αναγκαστικού κανόνα δικαίου για την ευθύνη τους, διαθέτουν στην αγορά μόνο τα μεταχειρισμένα αυτοκίνητα των οποίων η αξία είναι ανάλογη ή και χαμηλότερη του τιμήματος που είναι διατεθειμένοι να καταβάλουν οι αγοραστές, διότι η διάθεση αυτοκινήτων υψηλής ποιότητας θα μείωνε το κέρδος τους. Αυτή η πρακτική των πωλητών έχει σαν αποτέλεσμα την προσφορά ακόμα χαμηλότερης ποιότητας μεταχειρισμένων αυτοκινήτων και συνακόλουθα τη μείωση του προσφερόμενου τιμήματος από τους ενδιαφερόμενους με παράλληλο εκτοπισμό των αυτοκινήτων καλής ποιότητας

---

¹⁴² Ο George Arthur Akerlof είναι Αμερικανός οικονομολόγος και καθηγητής στην έδρα Koshland του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας στο Μπέρκελεϊ. Το 2001 τιμήθηκε με το Βραβείο Νόμπελ Οικονομικών Επιστημών από κοινού με τον Michael Spence και τον Joseph E. Stiglitz.

¹⁴³ Βλ. Quillen B. "Contract Damages and Cross – Subsidization" Southern California Law Review 1988/61, σ.1134, .Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.181-182

από τα κακής ποιότητας που τελικά κατακλύζουν την αγορά. Πρόκειται δηλαδή για μια περίπτωση δυσμενούς επιλογής¹⁴⁴ που αναπαριστάται με ακρίβεια από την «αγορά των λεμονιών»¹⁴⁵ και καταδεικνύει πως η πληροφοριακή ασυμμετρία οδηγεί τελικά στην επικράτηση των μεταχειρισμένων αυτοκινήτων κακής ποιότητας και σε ορισμένες περιπτώσεις στην κατάρρευση ολόκληρης της αγοράς.¹⁴⁶

Τα αντίστοιχα ισχύουν για κάθε περίπτωση κατά την οποία ο παραγωγός εκμεταλλεύόμενος την πληροφοριακή του υπεροχή σε συνδυασμό με την έλλειψη ευθύνης του, προκειμένου να αυξήσει το κέρδος του, τείνει να μειώνει την ασφάλεια των προϊόντων του και να διαθέτει στην αγορά ολοένα και περισσότερα ελαττωματικά προϊόντα.¹⁴⁷

Αξίζει να επισημανθεί πως άλλο ένα βασικό στοιχείο που καθιστά επιβεβλημένη την ύπαρξη αναγκαστικού δικαίου για την ευθύνη του παραγωγού

---

¹⁴⁴ Φαινόμενο που παρατηρείται στα οικονομικά της «ασφάλισης». Μια ασφαλιστική εταιρεία που ασφαρίζει έναν κίνδυνο δεν είναι σε θέση να ξεχωρίσει εύκολα μεταξύ των ασφαλισμένων αυτούς που είναι επιρρεπείς προς τον κίνδυνο αυτόν. Για παράδειγμα, σε μια ασφάλιση ζωής, ο ασφαλιστής δεν μπορεί να διαπιστώσει εύκολα ποιος είναι ο καπνιστής, ποιος υιοθετεί υγιεινό τρόπο ζωής, ποιος γυμνάζεται κλπ. Αντιθέτως, οι ίδιοι οι ασφαλισμένοι διαθέτουν αυτήν τη γνώση. Ως εκ τούτου, ο ασφαλιστής θέτει ένα ασφάλιστρο το οποίο στους προσεκτικούς πελάτες, οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως πελάτες χαμηλού κινδύνου, (low – risk customers) φαίνεται υψηλό και γι' αυτό επιλέγουν να μην ασφαλιστούν, ενώ στους απρόσεκτους πελάτες που είναι πιθανόν να υποστούν βλάβη από την πραγμάτωση του κινδύνου, οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως υψηλού κινδύνου πελάτες (high – risk customers) ,φαίνεται ελκυστικό και επιδιώκουν να ασφαλιστούν. Με αυτόν τον τρόπο οι ασφαλιστικές εταιρείες προσελκύουν κυρίως αυτούς που τις «ζημιώσουν» με την συμπεριφορά τους κι όχι αυτούς που δε θα χρειαστούν ποτέ την αποζημίωση μιας ασφαλιστικής εταιρείας. Βλ. σχετικά Hylton K. “The law and Economics of Products Liability”, Notre dame law review, 2013/88, σ.2483,

¹⁴⁵ Βλ. Γέμπτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β' (2001), σ.155-156,161-162-163 και Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.181-182

¹⁴⁶Βλ. Cooter/Ulen, “Law and Economics⁶”, σ. 41-42

¹⁴⁷ Βλ. Quillen B. “Contract Damages and Cross – Subsidization”, Southern California Law Review 1988/61, σ.1126-1127

ελαττωματικών προϊόντων είναι οι λόγοι δημοσίου συμφέροντος που ανάγονται στην προστασία βασικών έννομων αγαθών των καταναλωτών, όπως η υγεία και η σωματική ακεραιότητα, τα οποία αυτοί δεν θα ήθελαν να θέσουν σε κίνδυνο κατά την προμήθεια ή την κατανάλωση οποιουδήποτε είδους καταναλωτικών προϊόντων. Αναδεικνύεται, λοιπόν, η κοινωνική χρησιμότητα της αναγκαστικής ρύθμισης η οποία υπερισχύει μιας ενδεχόμενης ανάλυσης κόστους – οφέλους ιδιαίτερος αν συνυπολογιστεί το ότι η προστασία αναγκαστικού δικαίου περιλαμβάνει και τους *τυχαία παρευρισκόμενους (innocent bystanders)*. Επομένως, εφόσον από την κυκλοφορία και την χρήση ενός προϊόντος είναι δυνατόν να υποστούν βλάβη και τρίτα τυχαία παρευρισκόμενα πρόσωπα, καθίσταται σαφές ότι αντικείμενο ενδιαφέροντος δεν αποτελεί μόνο η επιλογή του κάθε καταναλωτή ατομικά μεταξύ ενός ασφαλούς και ενός ανασφαλούς προϊόντος.¹⁴⁸ Το οικονομικό επιχείρημα για την ύπαρξη αντικειμενικής ευθύνης του παραγωγού με στόχο να προστατέψει τους τυχαία παρευρισκόμενους είναι πολύ πιο ισχυρό από ότι εκείνο για τους καταναλωτές. Στην περίπτωση των τυχαία παρευρισκόμενων δεν υφίσταται πιθανότητα συμβατικής επίλυσης και είναι πολύ πιθανό να μην έχουν την δυνατότητα να αντιδράσουν και να αποφύγουν ένα ατύχημα που προκλήθηκε από ελαττωματικό προϊόν.¹⁴⁹

Εξάλλου στους λόγους δημοσίου συμφέροντος εντάσσονται και τα κόστη του συστήματος υγείας τα οποία αναλαμβάνουν οι φορολογούμενοι πολίτες και τα οποία θα πολλαπλασιάζονταν λόγω της θέσης σε κυκλοφορία πλήθους προϊόντων με μειωμένη ασφάλεια. Με άλλες λέξεις, αν παρείχετο στον καταναλωτή η δυνατότητα επιλογής, θα προέκυπταν σοβαρές αρνητικές

---

¹⁴⁸ Βλ. Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.354-355

¹⁴⁹ Landes W./ Posner R. “A positive economic analysis of products liability”, The journal of legal studies 1985/14 σ. 536επ. και Γέμπτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β΄ (2001), σ.550-551

εξωτερικότητες¹⁵⁰ εις βάρος του κοινωνικού συνόλου, ενώ αντίθετα, η αντικειμενική ευθύνη του παραγωγού συμβάλλει στην άμβλυση τέτοιων γεγονότων.¹⁵¹

5.4 Ο ηθικός κίνδυνος ως λόγος απόρριψης της αναγκαστικού δικαίου ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων

Προς αντίκρουση των παραπάνω επιχειρημάτων θα μπορούσε να λεχθεί ότι η ύπαρξη μιας προστασίας αναγκαστικού δικαίου η οποία έχει σαν απότοκο την ασφάλιση του παραγωγού έναντι του κινδύνου αποζημίωσης, είναι δυνατόν να εμφανιστεί ένας σημαντικός ηθικός κίνδυνος, καθώς ο παραγωγός γνωρίζοντας εξ αρχής ότι η ευθύνη του για αποζημίωση αναλαμβάνεται από την ασφαλιστική του εταιρεία, αισθάνεται ανεύθυνος και δίχως να έχει κίνητρο για τη λήψη μέτρων πρόνοιας, τείνει να συμπεριφέρεται ολοένα και λιγότερο επιμελώς.¹⁵²

Σε αυτήν την ένσταση περί ηθικού κινδύνου μπορεί να αντιταχθεί, αρχικά, ότι η επίδειξη αμελούς συμπεριφοράς εκ μέρους του παραγωγού δεν συνάδει με το συμφέρον του, καθώς η συστηματική διάθεση στην αγορά ελαττωματικών προϊόντων θα οδηγήσει στην αύξηση των αξιώσεων των καταναλωτών για αποζημίωση και συνακόλουθα στην αύξηση των υποχρεώσεων της ασφαλιστικής εταιρείας με τελικό αποτέλεσμα την αύξηση του ασφαλιστρού που θα πρέπει να καταβάλλει ο παραγωγός. Αντιθέτως, αν ο παραγωγός επιδεικνύει επιμελή συμπεριφορά, οι ασφαλιστικές εταιρείες προβαίνουν σε διάφορες επιβραβεύσεις των ασφαλισμένων ως μέσο περιορισμού της αμελούς

---

¹⁵⁰ Οι συνέπειες που έχει η δραστηριότητα ενός ανθρώπου σε τρίτα πρόσωπα. Αυτές μπορούν να προκύψουν είτε από μεμονωμένες ενέργειες ενός ατόμου ή ακόμα και από σχέσεις πολλών ατόμων.

¹⁵¹ Βλ. Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.355

¹⁵² Βλ. Cooter/Ulen, “Law and Economics⁶”, σ. 48, 238-239, Γέμπτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β' (2001), σ.155-156,228 και Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.358

και καιροσκοπικής συμπεριφοράς τους. Επομένως, ο παραγωγός έχει πολύ σοβαρά κίνητρα να φροντίζει για την ποιότητα των προϊόντων που διαθέτει στην αγορά, ώστε να μην σημειώνονται περιστατικά πραγμάτωσης του κινδύνου και να μειωθούν οι αξιώσεις αποζημίωσης εναντίον του· γι' αυτό το λόγο θα μπορούσε να λεχθεί ότι «η αντικειμενική ευθύνη του παραγωγού μετατρέπεται κατ' ουσίαν τις ασφαλιστικές εταιρείες σε τοποτηρητές της ασφάλειας των διατιθέμενων προϊόντων»¹⁵³

Επιπλέον η συστηματική διάθεση στην αγορά ελαττωματικών ή επισφαλών προϊόντων δεν συνάδει με το συμφέρον του παραγωγού για το λόγο ότι θα μπορούσε να οδηγήσει σε μεγάλο βαθμό στην καταστροφή της φήμης και της αξιοπιστίας του με συνέπεια μακροπρόθεσμα ή βραχυπρόθεσμα την έξοδό του από την αγορά.¹⁵⁴ Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι η αυτορρύθμιση της αγοράς που οδηγεί τα προϊόντα κακής ποιότητας εκτός αυτής είναι και το στοιχείο στο οποίο εδράζεται ένα μέρος των εκπροσώπων της οικονομικής ανάλυσης του δικαίου για να υποστηρίξει την έλλειψη χρησιμότητας της νομοθετικής καθιέρωσης της ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων· οι καταναλωτές λειτουργώντας ορθολογικά επιλέγουν τα πιο ασφαλή προϊόντα, γεγονός που δίνει κίνητρο στους παραγωγούς να διαθέτουν ασφαλή προϊόντα, ενώ τα προϊόντα κακής ποιότητας αποβάλλονται.¹⁵⁵

Ωστόσο, προκειμένου οι παραγωγοί να διαθέτουν ασφαλή προϊόντα και να αποβληθούν τα προϊόντα κακής ποιότητας από την αγορά, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η ύπαρξη επαρκούς πληροφόρησης των καταναλωτών σχετικά με τους παραγωγούς που διαθέτουν στην αγορά ελαττωματικά

---

¹⁵³ Βλ. Cooter/Ulen, “Law and Economics⁶”, σ. 238-239, 243 και Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.359

¹⁵⁴ Βλ. Cooter/Ulen, “Law and Economics⁶”, σ. 3 και Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.359,

¹⁵⁵ Βλ. Arlen J., “Comment: The future of behavioral economic analysis of law”, Vand.L.Rev, 1998/52, σ.1767, 1774

προϊόντα.¹⁵⁶ Ειδικότερα, αν δηλαδή υφίσταται πληροφοριακό έλλειμμα των καταναλωτών και συγχρόνως δεν προβλέπεται η αναγκαστική ευθύνη του παραγωγού, ελλοχεύει ο κίνδυνος της εμφάνισης της «αγοράς των λεμονιών», αφού οι παραγωγοί προκειμένου να διευρύνουν το κέρδος τους θα διαθέτουν στην αγορά ανασφαλή προϊόντα στο ίδιο τίμημα.¹⁵⁷

Βέβαια, εκτός από την προϋπόθεση της επαρκούς πληροφόρησης των καταναλωτών για τα ελαττωματικά προϊόντα, προκειμένου να αποβληθούν αυτά από την αγορά, θα πρέπει να θεωρηθεί δεδομένη και η άποψη της παραδοσιακής οικονομικής ανάλυσης του δικαίου για την ορθολογική συμπεριφορά των καταναλωτών που δρουν με σκοπό τη μεγιστοποίηση της ωφέλειάς τους, αποστασιοποιούνται από την υπεραισιόδοξη διάθεσή τους και δεν υποτιμούν τους μελλοντικούς κινδύνους της εκάστοτε δραστηριότητάς τους.

Αυτή η άποψη, όμως, όπως ήδη έχει αναφερθεί, δεν συμβαδίζει με εκείνη των εκπροσώπων της συμπεριφορικής οικονομικής ανάλυσης του δικαίου. Σύμφωνα με αυτήν οι καταναλωτές δεν δρουν πάντοτε ορθολογικά με αποτέλεσμα ορισμένες φορές, παρ' ότι γνωρίζουν την ύπαρξη του κινδύνου και το ενδεχόμενο να υποστούν βλάβη από ελαττωματικά προϊόντα, τείνουν να τον υποτιμούν. Ως εκ τούτου αγοράζουν προϊόντα που μπορεί να εγκυμονούν πολύ σοβαρούς κινδύνους ή υψηλά ποσοστά ελαττωματικότητας, χωρίς παράλληλα να συνειδητοποιούν το πραγματικό τίμημά τους το οποίο είναι υψηλότερο από την αγοραία αξία τους, γιατί σε αυτήν συνυπολογίζεται και ο κίνδυνος ζημίας από το προϊόν.¹⁵⁸

---

¹⁵⁶ Βλ. Quillen B. "Contract Damages and Cross – Subsidization", Southern California Law Review 1988/61, σ.1134 και Cooter/Ulen, "Law and Economics"⁶, σ. 226

¹⁵⁷ Βλ. Cooter/Ulen, "Law and Economics"⁶, σ. 226, 240 και . Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.360

¹⁵⁸ Βλ. Arlen J., "Comment: The future of behavioral economic analysis of law", Vand.L.Rev, 1998/52, σ.1774, 1782

Επιπλέον, το επιχείρημα περί ηθικού κινδύνου θα μπορούσε κατά ένα μέρος να αντικρουστεί, αν γίνει δεκτό ότι ο παραγωγός δρώντας ορθολογικά, υπό το καθεστώς της αναγκαστικής ευθύνης, θα προτιμήσει να κατασκευάσει ένα ασφαλές προϊόν από το να ασφαλιστεί, καθώς το κόστος κατασκευής είναι αρκετά χαμηλότερο από το κόστος της ασφάλισης. Με άλλα λόγια θα μπορούσε να λεχθεί ότι η προφύλαξη λαμβάνει τη θέση της ασφάλισης.¹⁵⁹ Όμως, είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν γίνεται στην πραγματικότητα να παραχθεί ένα απόλυτα ασφαλές προϊόν.¹⁶⁰ Γι' αυτό το λόγο, επικρατέστερη λύση παραμένει αυτή της ασφάλισης.

Εφόσον, τελικά, υπό το καθεστώς της αναγκαστικής ευθύνης, ακολουθείται η οδός της ασφάλισης από τους παραγωγούς, παρατηρείται το φαινόμενο της μετακύλισης του κόστους της σε όλους τους καταναλωτές¹⁶¹ και συνακόλουθα της *σταυροειδούς επιδότησης*. Αυτοί που επωφελούνται από την ευθύνη του παραγωγού είναι το μικρό ποσοστό των καταναλωτών που υφίστανται την ζημία από κάποιο ελαττωματικό προϊόν. Άρα, καθίσταται εναργές ότι οι μη ζημιωθέντες καταναλωτές που καταβάλλουν κι εκείνοι το αυξημένο τίμημα λόγω της ασφάλισης, επιδοτούν το μικρό ποσοστό που ζημιώνεται και δημιουργούνται οικονομικά αναποτελεσματικές και κοινωνικά άδικες ανακατανομές πόρων και εισοδημάτων.

Ειδικότερα, συνηθίζεται οι καταναλωτές χαμηλών εισοδημάτων των οποίων η πιθανότητα βλάβης είναι μικρή, καθώς η αγοραστική τους δύναμη αλλά και η χρησιμοποίηση των προϊόντων από αυτούς (για λόγους εξοικονόμησης χρημάτων) είναι μικρότερη, να καταβάλλουν το ίδιο ασφάλιστρο κινδύνου με τους εύπορους καταναλωτές των οποίων η πιθανότητα

---

¹⁵⁹ Βλ. Cooter/Ulen, "Law and Economics"⁶, σ.199 επ., Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.360

¹⁶⁰ Βλ. Δελούκα – Ιγγλέση Κ., «Δίκαιο του Καταναλωτή» (2014), σ. 417-418

¹⁶¹ Βλ. Γέμπτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο (Δεύτερος τόμος)» (2001), σ.238

βλάβης είναι μεγαλύτερη.¹⁶² Ακριβώς επειδή οι εύποροι καταναλωτές έχουν μεγαλύτερο ζημιογόνο δυναμικό, λόγω της μεγάλης αγοραστικής τους δύναμης και της εντατικής χρήσης των προϊόντων, καθίσταται άδικη η καταβολή του ιδίου τιμήματος, ενώ μια δίκαιη αναδιανεμητική πολιτική θα έπρεπε να έχει ως στόχο τη μεταφορά των πόρων από τα υψηλά εισοδήματα στα χαμηλά.¹⁶³

Το φαινόμενο της σταυροειδούς επιδότησης μπορεί να γίνει καλύτερα αντιληπτό με το παρακάτω παράδειγμα: Μια επιχείρηση διατηρεί πλυντήριο αυτοκινήτων σε περιοχή όπου λειτουργούν βιοτεχνίες κλωστοϋφαντουργίας και οι πελάτες της χωρίζονται κυρίως σε δύο κατηγορίες: στους εργάτες των βιοτεχνιών οι οποίοι διαθέτουν φθηνά αυτοκίνητα και στα διευθυντικά στελέχη που διαθέτουν ακριβά και εντυπωσιακά αυτοκίνητα. Κατά τη διάρκεια του πλυσίματος των αυτοκινήτων είναι πιθανόν να συμβούν ατυχήματα και τα αυτοκίνητα να υποστούν κάποια βλάβη για την οποία η επιχείρηση καλείται να αποζημιώσει τους ιδιοκτήτες. Παρά το γεγονός, όμως, ότι το κόστος επισκευής των αυτοκινήτων των διευθυντικών στελεχών είναι πολύ μεγαλύτερο από το κόστος επισκευής των αυτοκινήτων των εργατών, η επιχείρηση έχει καταλήξει στο ότι η διαφορετική χρέωση στον κάθε πελάτη ανάλογα με το ατομικό κόστος επισκευής του αυτοκινήτου του δεν είναι συμφέρουσα διότι επιφέρει μεγαλύτερο συνολικό κόστος παρά όφελος. Ως εκ τούτου, οι εργάτες και τα διευθυντικά στελέχη καταβάλλουν το ίδιο τίμημα στο οποίο εμπεριέχεται το μέσο αναμενόμενο κόστος της επισκευής. Με αυτόν τον τρόπο οι εργάτες πληρώνουν περισσότερο από όσα θα πλήρωναν, αν η τιμή συμπεριελάμβανε μόνο το μέσο αναμενόμενο κόστος επισκευής των φθηνών αυτοκινήτων, ενώ τα διευθυντικά στελέχη πληρώνουν λιγότερα απ' όσα θα πλήρωναν, αν η τιμή συμπεριελάμβανε το μέσο αναμενόμενο κόστος επισκευής των ακριβών αυτοκινήτων. Για αυτό το

---

¹⁶² Βλ. Quillen B. “Contract Damages and Cross – Subsidization”, Southern California Law Review 1988/61, σ.1129επ.

¹⁶³ Βλ. Posner R. “Economic Analysis of Law⁶”, σ.467 επ. και Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.291

λόγο, λέγεται ότι οι εργάτες χρηματοδοτούν την επισκευή στα αυτοκίνητα των διευθυντικών στελεχών.¹⁶⁴

Λύση για την αποφυγή της σταυροειδούς επιδότησης θα μπορούσε να αποτελέσει η ατομική ασφάλιση του καταναλωτή έναντι του κινδύνου βλάβης για παράδειγμα με βάση το εισόδημά του ή τη συχνότητα χρήσης του αγαθού από αυτόν. Αυτό, όμως, θα σήμαινε διαφοροποίηση των τιμών στην αγορά ανά καταναλωτή, πρακτική που απαιτεί υψηλό διοικητικό – γραφειοκρατικό κόστος, καθιστώντας της μη ρεαλιστική. Ωστόσο, αξίζει να επισημανθεί ότι το φαινόμενο της σταυροειδούς επιδότησης κυρίως αφορά τα διαρκή καταναλωτικά αγαθά με μεγάλη αξία των οποίων η συχνότητα χρήσης εξαρτάται από το εισόδημα των καταναλωτών και δεν εμφανίζεται στα αγαθά καθημερινής κατανάλωσης τα οποία αγοράζουν εξίσου καταναλωτές χαμηλών και υψηλών εισοδημάτων.¹⁶⁵

Εν κατακλείδι, με βάση όλα τα παραπάνω καθίσταται σαφές πως και από την οπτική της οικονομικής ανάλυσης του δικαίου, παρά την ύπαρξη του αρνητικού φαινομένου της σταυροειδούς επιδότησης σε μια κατηγορία καταναλωτικών αγαθών που δημιουργεί ανισότητες στην κατανομή των πόρων, η θέσπιση της αναγκαστικής αντικειμενικής ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων είναι απόλυτα δικαιολογημένη κυρίως λόγω του πληροφοριακού ελλείμματος των καταναλωτών. Εξάλλου η ύπαρξη ενός τέτοιου κανόνα δικαίου που επιτυγχάνει τον έλεγχο της συμπεριφοράς των παραγωγών, προστατεύει και τους τυχαία παρευρισκόμενους που είναι πιθανόν να υποστούν βλάβη από κάποιο ελαττωματικό προϊόν μη έχοντες τον τρόπο να αποφύγουν την πραγμάτωση του κινδύνου. Η αναγκαιότητα της εν λόγω αναγκαστικού δικαίου ρύθμισης προβάλλεται και από την σκοπιά της συμπεριφορικής ανάλυσης του δικαίου διότι σύμφωνα με αυτήν οι καταναλωτές δεν δρουν ορθολογικά και

---

¹⁶⁴ Βλ. Quillen B. “Contract Damages and Cross – Subsidization”, Southern California Law Review 1988/61, σ.1125

¹⁶⁵ Βλ. Γέμπτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο» τομ. Β' (2001), σ.238 και Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.362

λόγω της υπεραισιόδοξης προδιάθεσής τους, υποτιμούν σοβαρούς κινδύνους επιτείνοντας με αυτόν τον τρόπο το πρόβλημα της πληροφορικής ασυμμετρίας μεταξύ καταναλωτών και παραγωγών.¹⁶⁶

---

¹⁶⁶ Βλ. Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.362-363

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συμπερασματικά, καθίσταται σαφές ότι με την καθιέρωση της αντικειμενικής ευθύνης του παραγωγού από τον ενωσιακό νομοθέτη, την οποία ενσωμάτωσε και ο εθνικός νομοθέτης στο άρθρο 6 του ν. 2251/1994, όπως τροποποιήθηκε από τον ν.3587/2007, παρέχεται ένα ευρύ πλαίσιο προστασίας στον καταναλωτή, καθώς αυτός θεωρείται απροστάτευτος από τον παραγωγό στις μεταξύ τους συναλλακτικές σχέσεις. Ο καταναλωτής δεν φέρει το βάρος απόδειξης της υπαιτιότητας του παραγωγού και ο παραγωγός είναι αδύνατον – τουλάχιστον σε θεωρητικό επίπεδο – να απαλλαγεί αν δεν αποδείξει την έλλειψη πταίσματός του.¹⁶⁷ Ως εκ τούτου, θα μπορούσε να λεχθεί ότι ο διαχωρισμός της ευθύνης του παραγωγού για ζημιές των καταναλωτών από ελαττωματικά προϊόντα από τη γενική αδικοπρακτική ευθύνη και η κωδικοποίησή της αυτοτελώς, καθιερώνοντας την με αυτόν τον τρόπο ως ευθύνη ανεξάρτητη από υπαιτιότητα, αποτελεί σπουδαίο επίτευγμα της ευρωπαϊκής οδηγίας 85/374/ΕΟΚ που ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο.¹⁶⁸ Εξάλλου, σημαντικό πλεονέκτημα του άρθρου 6 συγκριτικά με τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα (914ΑΚ) αποτελεί και το ότι καθιερώνεται η αντικειμενική ευθύνη όχι μόνο του παραγωγού αλλά του οιονεί παραγωγού, του εισαγωγέα και επικουρικά του προμηθευτή ενός ελαττωματικού προϊόντος δίνοντας έτσι στον καταναλωτή τη δυνατότητα να αξιώσει αποζημίωση από έναν ευρύτερο κύκλο υπευθύνων.¹⁶⁹

Πιο συγκεκριμένα, από την τροποποίηση του άρθρου 6, καθίσταται εναργές ότι στόχος του νομοθέτη είναι να καινοτομήσει προκειμένου να προστατευθούν τα συμφέροντα του ζημιωθέντος. Αυτό επιβεβαιώνεται ως προς την ευθύνη του παραγωγού κυρίως μέσω των διατάξεων για την ηθική βλάβη και την προσβολή του δικαιώματος χρήσης των περιβαλλοντικών αγαθών. Η αξίωση

---

¹⁶⁷ Βλ. Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.) «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.460-461

¹⁶⁸ Βλ. Κορνηλάκη Π., «Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων (Ζητήματα από τη νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος με βάση σχετική Οδηγία της ΕΟΚ)», Αρμ 1990, σ.211

¹⁶⁹ Βλ. Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.) «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή» (2015), σ.514

αποζημίωσης του άρθρου 6 έχει αποκαταστατικό χαρακτήρα και προσανατολίζεται στην αποκατάσταση της προσβολής της προσωπικότητας και της αξιοπρέπειας του καταναλωτή.¹⁷⁰

Επιπλέον, όπως έγινε σαφές από τα ήδη αναφερθέντα, η θέσπιση αναγκαστικής αντικειμενικής ευθύνης του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων δικαιολογείται και από την επιστήμη της οικονομικής ανάλυσης του δικαίου, παρά την αναπόφευκτη εμφάνιση του κοινωνικά άδικου φαινομένου της σταυροειδούς επιδότησης¹⁷¹ που όμως περιορίζεται σε ορισμένη κατηγορία καταναλωτικών αγαθών.¹⁷²

Τον κύριο λόγο για την ύπαρξη αυτού του είδους της ευθύνης του παραγωγού αποτελεί η πληροφοριακή ασυμμετρία μεταξύ των καταναλωτών και των παραγωγών,¹⁷³ ενώ δεν πρέπει να λησμονείται πως με μια τέτοια ρύθμιση επιτυγχάνεται ο έλεγχος της συμπεριφοράς των παραγωγών που οδηγεί τελικά στην προστασία των τυχαίων παρευρισκομένων οι οποίοι τυγχάνει να βλάπτονται από κάποιο ελαττωματικό προϊόν, χωρίς να είναι προετοιμασμένοι για ένα τέτοιο ενδεχόμενο και χωρίς να έχουν, συνήθως, τη δυνατότητα να αποφύγουν τη βλάβη αυτή.¹⁷⁴

Ακόμα, η ανάγκη για την αναγκαστική αντικειμενική ευθύνη του παραγωγού ενισχύεται, αν ληφθεί υπόψη ότι πολλές φορές οι καταναλωτές

---

¹⁷⁰ Βλ. Βαλτούδη Α., «Το νέο σχέδιο νόμου για την ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων και τη γενική ασφάλεια των προϊόντων», Χρονικά ιδιωτικού Δικαίου, τόμος Ζ', (2007), σ. 588

¹⁷¹ Βλ. Quillen B. "Contract Damages and Cross – Subsidization", Southern California Law Review 1988/61, σ.1125

¹⁷² Βλ. Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.362

¹⁷³ Βλ. Βλ. Landes W./ Posner R. "A positive economic analysis of products liability", The journal of legal studies 1985/14 σ. 536επ. και Γέμπτο Π. «Οικονομία και Δίκαιο», τομ. Β' (2001), σ.238

¹⁷⁴ Βλ. Landes W./ Posner R. "A positive economic analysis of products liability", The journal of legal studies 1985/14 σ. 550-551

δρουν υποβαθμίζοντας σοβαρούς κινδύνους λόγω της υπεραισιόδοξης διάθεσής τους η οποία οδηγεί σε αδυναμία αποκατάστασης του πληροφοριακού τους ελλείμματός, ακόμα και αν η πληροφορία βρίσκεται ήδη στη διάθεση τους.¹⁷⁵

Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι το άρθρο 6 εμπεριέχει και κάποιες άδικες ρυθμίσεις. Ειδικότερα: δεν αποκαθίστανται οι υλικές ζημιές σε πράγματα επαγγελματικής χρήσης, δεν αποκαθίστανται οι υλικές ζημιές έως το ποσό των 500€ σε πράγματα ιδιωτικής χρήσης ενώ ταυτόχρονα απαλλάσσεται ο παραγωγός, αν αποδείξει ότι το ελάττωμα του προϊόντος του δεν ήταν δυνατόν να διαπιστωθεί με βάση το επίπεδο των επιστημονικών και τεχνικών γνώσεων του χρόνου θέσης του σε κυκλοφορία.

Λόγω της ύπαρξης αυτών των αδυναμιών, οι οποίες δεν εξαλείφθηκαν από τον εθνικό νομοθέτη μέσω της τροποποίησης του ν. 2251/1994 από τον 3587/2007 και οι οποίες αποτελούν πρωτίστως αδυναμίες τις ευρωπαϊκής οδηγίας, παρατηρείται έντονο ενδιαφέρον των ενωσιακών οργάνων να αντικαταστήσουν τις διατάξεις της Οδηγίας από αυστηρότερες διατάξεις σε βάρος του παραγωγού, ώστε να επιτυγχάνεται αποτελεσματικότερα ο έλεγχος του κινδύνου από τα ελαττωματικά προϊόντα και να προωθείται ο κυρίαρχος σκοπός των ειδικών άρθρων για την ευθύνη του παραγωγού.¹⁷⁶ Έως την υλοποίηση αυτού του εγχειρήματος, οι αδυναμίες στην ελληνική έννομη τάξη καλύπτονται από το νομολογιακά διαμορφωμένο δίκαιο της ευθύνης του παραγωγού (914,925 ΑΚ) που εξακολουθεί να διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στην πράξη.¹⁷⁷

---

¹⁷⁵ Βλ. Arlen J., “Comment: The future of behavioral economic analysis of law”, Vand.L.Rev, 1998/52, σ.1774, 1782, Καραμπατζό Α. «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή» (2016), σ.360

¹⁷⁶ Βλ. Βαλτούδη Α., «Το νέο σχέδιο νόμου για την ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων και τη γενική ασφάλεια των προϊόντων», Χρονικά ιδιωτικού Δικαίου, τόμος Ζ΄, (2007), σ. 588

¹⁷⁷ Βλ. Παπανικολάου Α. « Το πρόβλημα της ευθύνης του κατασκευαστή τυποποιημένων προϊόντων», ΝοΒ 29, σ.1457 επ, Βαλτούδη σε Αλεξανδρίδου (επιμ.), «Δίκαιο προστασίας του

Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι, παρά τις ελλείψεις της Οδηγίας, η ένταξη των σχετικών κανόνων ευρωπαϊκού δικαίου από το κάθε κράτος μέλος στο εσωτερικό του δίκαιο επιτυγχάνει την εξασφάλιση της προστασίας του καταναλωτικού κοινού, τη δημιουργία ενός υγιούς και αξιόπιστου περιβάλλοντος που του παρέχει ασφάλεια, παρέχει τις κατάλληλες συνθήκες για υγιή/ελεύθερο ανταγωνισμό και διευκολύνει την ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών μεταξύ των κρατών μελών.

καταναλωτή» (2015), σ.460, Δεληγιάννη/Κορνηλάκη «Μαθήματα ειδικού ενοχικού δικαίου ΙΙΙ» (1985), σ.269, Καράκωστα Ι. « Η επίδραση του νόμου περί ευθύνης του παραγωγού για τα ελαττωματικά προϊόντα στο ελληνικό δίκαιο», ΝοΒ 36, σ. 1365 επ., Κορνηλάκη Π., « Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων (Ζητήματα από τη νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος με βάση σχετική Οδηγία της ΕΟΚ)», Αρμ 1990, σ.203

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1.Ελληνική

- ✓ Αλεξανδρίδου Ελίζα, Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή- Ελληνικό Ενωσιακό –Κατ’ άρθρο ερμηνεία του Ν.2251/1994 και άλλων σχετικών νομοθετημάτων, 2η έκδοση, 2015
- ✓ Αλεξανδρίδου Ελίζα, Η Οδηγία της ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας για την ευθύνη του κατασκευαστή ελαττωματικών προϊόντων, Μελέτες προς τιμήν Ν. Δελούκα, τ.Ι, 1989
- ✓ Βαλτούδης Αναστάσιος, Η ευθύνη από τα ελαττωματικά προϊόντα (κατά το άρθρο 6 Ν.2251/1994) 1999
- ✓ Βαλτούδης Αναστάσιος, Το νέο Σχέδιο Νόμου για την ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων και τη γενική ασφάλεια προϊόντων, Χρονικά ιδιωτικού Δικαίου, τόμος Ζ΄, 2001
- ✓ Βάρκα Αδάμη Αλεξάνδρα – συνεργασία: Νάγια Παππά, Μ.Δ., D.E.A., Εισαγωγή στο δίκαιο προστασίας καταναλωτή, 2010
- ✓ Βενιέρης Ιάκωβος, Η αξίωση αποζημίωσης του καταναλωτή λόγω ηθικής βλάβης σύμφωνα με τον Ν.2251/1994, Δίκη, τόμος 38, τεύχος 11, 2007
- ✓ Γέμπος Πέτρος, Οικονομία και Δίκαιο – Οικονομική ανάλυση βασικών θεσμών του Ιδιωτικού Δικαίου, τομ. Β΄, 2001
- ✓ Γεωργιάδης Απόστολος. «Ενοχικό δίκαιο – Γενικό μέρος» 1999
- ✓ Γεωργιάδης Απόστολος. στον ΑΚ Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, άρθρο 914 αρ. 29
- ✓ Γεωργιάδης Απόστολος, Το νέο δίκαιο της ευθύνης του πωλητή για ελαττώματα του πράγματος, Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου, τόμος Δ΄, 2004
- ✓ Δεληγιάννης/ Κορνηλάκης, «Ειδικό ενοχικό δίκαιο ΙΙΙ» 1992
- ✓ Δέλλιος Γ., «Προστασία των καταναλωτών και σύστημα του ιδιωτικού δικαίου, τ. Ι : ο καταναλωτής ως υποκείμενο έννομης προστασίας», 2005
- ✓ Δελούκα Κορνηλία – Ιγγλέση, Δίκαιο του καταναλωτή (Ενωσιακό και Ελληνικό), 2014

- ✓ Δελούκα Κορνηλία-Ιγγλέση, Νομικά Θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, 2015
- ✓ Καράκωστας Ιωάννης, Ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα, 2008
- ✓ Καράκωστας Ιωάννης, 2016, Δίκαιο προστασίας καταναλωτή Ν.2251/1994 όπως ισχύει, Ερμηνεία-Νομολογία-Πρακτική εφαρμογή
- ✓ Καραμπατζός Αντώνης, Ιδιωτική αυτονομία και προστασία του καταναλωτή – Μια συμβολή στην συμπεριφορική οικονομική ανάλυση του δικαίου, 2016
- ✓ Κορνηλάκης Π., Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, τομ. Ι, 2002
- ✓ Κορνηλάκης Άγγελος., « Η αθέτηση της αμοτεροβαρούς σύμβασης – Δικαιοσυγκριτική, οικονομική και δικαιοπολιτική προσέγγιση», 2009
- ✓ Κορνηλάκης Πάνος, Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων, Αρμενόπουλος, έτος 44ο, τεύχος 3, 1990
- ✓ Κρητικός Α., Σχόλιο στην απόφαση του ΒGH της 26/11/1968, ΝοB 17,
- ✓ Κούρτης Βασίλειος. , «Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων στο ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, (2006)
- ✓ Λιακόπουλος Α. « Η προστασία του καταναλωτή στο Σύνταγμα», ΝοB 32,
- ✓ Μαγγίβας Μ., «Η ευθύνη του κατασκευαστού τυποποιημένων προϊόντων» (1978) (διδ. διατρ.),
- ✓ Μαγγίβας Μ.. στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου, εισαγωγικές παρατηρήσεις στα άρθρα 513-573.
- ✓ Μαγκούτη Αλεξάνδρα/Χατζής Αριστείδης: «Η πραγματικότητα των άλλων», Cogito 5/2006
- ✓ Ματθίας Σ., «Η υπαιτιότητα του εργολάβου επί ελλείψεων του έργου και φύσις του πράγματος», ΝοB 20
- ✓ Μυλωνάς Διονύσιος, Η ευθύνη του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα- Μια καινοτομία για το ελληνικό δίκαιο, Νομικό Βήμα, τόμος 35, τεύχος 10, 1985

- ✓ Παπανικολάου Ανδρέας, «Το πρόβλημα της ευθύνης του κατασκευαστή τυποποιημένων προϊόντων», Νομικό Βήμα, τεύχος 11, 1981
- ✓ Παπανικολάου Παναγιώτης, «Μεθοδολογία του Ιδιωτικού Δικαίου και Ερμηνεία των Δικαιοπραξιών, 2000
- ✓ Πουλιάδης Αθανάσιος, Ευθύνη του παραγωγού και κατανομή του βάρους της απόδειξης, Νομικό Βήμα, τόμος 35, τεύχος 5, 1987
- ✓ Πουλιάδης Αθανάσιος., «Η ανάκληση επικίνδυνων προϊόντων, θεμελίωση υποχρεώσεως του παραγωγού και συναφής δικαστική προστασία»,1988,
- ✓ Σινανιώτη Αριστέα, Ευθύνη παραγωγού. Σκέψεις ως προς την εναρμόνιση του ελληνικού δικαίου με την οδηγία 85/374 της ΕΟΚ, Αρμενόπουλος, τόμος Α΄, τεύχος 6, 1989,
- ✓ Σταθόπουλος Μιχαήλ., Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου,2004
- ✓ Σταθόπουλος Μιχαήλ., «Γενικο ενοχικό δίκαιο II», 1983
- ✓ Τσιμπρής Μ., «Οικονομική ανάλυση του δικαίου – Το επόμενο βήμα», ΝοΒ 1989,
- ✓ Χατζής Αριστείδης, Το δίκαιο ως εργαλείο μείωσης του κόστους των συναλλαγών. Το θεώρημα του Coase και η Οικονομική Ανάλυση του Δικαίου, Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου Νομικής Τεκμηρίωσης Κοινωνικοοικονομικών Θεμάτων 2011
- ✓ Φίλιος Π. «Ενοχικό δίκαιο – ειδικό μέρος». τ. β΄ 2005
- ✓ Χατζής Αριστείδης, εν: Τιμ.Τομ. Αγαλλοπούλου Π. ,2011
- ✓ Χατζής Αριστείδης., «Η οικονομική ανάλυση του δικαίου των συμβάσεων (στο παράδειγμα της ποινικής ρήτρας, ΑΚ 409)», Digesta 2003,
- ✓ Χατζής Αριστείδης, «Το δίκαιο ως εργαλείο μείωσης του κόστους των συναλλαγών. Το θεώρημα του Coase και η Οικονομική Ανάλυση του Δικαίου», Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου Νομικής Τεκμηρίωσης Κοινωνικοοικονομικών Θεμάτων 2011
- ✓ Χρυσάνθης Χρήστος, Ζητήματα ευθύνης από ελαττωματικά προϊόντα (αξίωση χρηματικής ικανοποίησης ηθικής βλάβης, επικουρική ευθύνη

προμηθευτή, ευθύνη εισαγωγέα), Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου, τόμος ΝΖ', έτος 57ο, 2006.

- ✓ Σταθόπουλος / Χιωτέλλης / Αυγουστιανάκη, Κοινοτικό Αστικό Δίκαιο Ι, 1995

2) Ξενόγλωσση

- ✓ Arlen Jennifer, “Comment: The future of behavioral economic analysis of law”, Vand.Law.Rev, 1998/52
- ✓ Cooter Robert/ Ulen Thomas, Law and Economics, 6^η έκδοση, 2011
- ✓ Epstein R., “Behavioral Economics: Human errors and market corrections”, U.Chi.L.Rev 2006/73
- ✓ Foka-Kavalieraki/Hatzis, Rev.phil.econ., Vol 12/1
- ✓ Hylton Keith, The Law and Economics of Products Liability, Notre Dame Law Review
- ✓ Kahneman/Knetsch/Thaler “Fairness and the assumptions of economics”, J.Bus. 1985/59
- ✓ Landes William/ Posner Richard, A Positive Economic Analysis Of Products Liability, The Joynal Of Legal Studies 1985/14.
- ✓ Quillen Gwyn, Contract Damages and Cross – Subsidization, Southern California Law Review 1988/61
- ✓ Reimann Mathias, Product Liability in a Global Context: The Hollow Victory of the European Model, European Review of Private Law 2, 2003.
- ✓ Posner Richard, Economic Analysis of Law, 6^η έκδοση, 2003
- ✓ Whincup Michael, Sales Law and Product Liability, A Business Guide, Gower 1999.

